

HASUDER SOSYAL BİLİMLER VE SAğLIK BÜLTENİ (SoSa)

2023 DEPREM ÖZEL SAYISI | 6. SAYI

İçindekiler

1 BU SAYIDA...

5 DEPREM VE HASUDER

6 HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DEPREM BÖLGESİNDE AĞIR KOŞULLAR ALTINDA ÇALIŞIYOR

11 DEPREM BÖLGESİNE HALK SAĞLIĞI PENCERESİNDEN BAKMAK

14 DR. TÜRKAN SAYLAN TIP HİZMET ÖDÜLÜ VE HASUDER

17 AFETİ SOSYOLOJİYLE YENİDEN TANIMAK

26 İLK İZLENİMLER

32 AFETE DİRENÇLİ KENTLER MÜMKÜN MÜ?

43 YAŞADIKLARIMIZIN HIÇBİRİ TESADÜF DEĞİL!

56 BİR ÇADIRKENTTE ACIL AFET YÖNETİMİ: GÖZLEMLER VE DENEYİMLER

69 MARAŞ'TAN BELLEĞİMDE VE RUHUMDA KALANLAR

77 SAĞLIKLI OLMA HÂLİ

82 BİR YAŞAM BİR ANI

86 'İSİMSİZLİK' KADER DEĞİLDİR: BÜTÜNSEL LİDERLİK BİLİNCİNE DOĞRU YENİ LİDERLİK İHTİYACI

93 DURKHEİM DEPREM BÖLGESİNDE

101 DEPREMİN TRAVMATİK ETKİLERİNİ ANLAMAK

108 HEM KİTAP HEM FİLM: "DEĞİRMEN"

116 DEPREM İLE İLGİLİ GEÇMİŞİN VE BUGÜNÜN MİTLERİ

120 DEPREM İLE İLGİLİ YAYINLANAN TEZLER

133 BU SAYIDA EMEĞİ GEÇENLER

HASUDER Sosyal Bilimler ve
Sağlık Bülteni (SoSa)
Sayı 6, Deprem Özel Sayısı 2023
ISSN: 2822-2490

HASUDER Adına Sahibi
Bülent Kılıç

Yazı İşleri Müdürü
Sarp Üner

Baş Editör
Ahmet Can Bilgin

Editörler
Elif Dönmez,
Nuray Özgülnar,
Temmuz Gönc Şavran

Yayın Kurulu
Ahmet Can Bilgin,
Nuray Özgülnar,
Sarp Üner,
Temmuz Gönc Şavran
Tuğrul Erbaydar,

Danışma Kurulu
Akile Gürsoy,
Jade Cemre Erciyes,
M. Kirami Ölgen,
Mümtaz Peker,
Kamuran Elbeyoğlu,
Osman Sirkeci,
Özlem Duva

Bülten Düzenleme Kurulu
Ahmet Furkan Süner,
Gülcan Demir,
Hacer Nalbant,
Nuray Özgülnar,
Nureddin Özdener,
Onur Şimşek,
Salih Keskin,
Selma Karabey,
Yağmur Köksal Yasin

Tasarım ve Dijital Sanat
Salih Keskin

E-posta
sosabulthenhasuder@gmail.com

Web adresi:
<https://hasuder.org/>

Sosyal Medya:

Bu sayıda...

Geçen sayımızda, en kısa sürede Deprem Özel Sayısı çıkartma sözü vermiş ve çağrıda bulunmuştuk. Bu çağrımız karşılık buldu; dopdolu bir sayı ile karşınızdayız.

Halk Sağlığı Uzmanları Derneğinin (HASUDER) çalışmalarını yansıtan yazıları **Deprem ve HASUDER** başlığı altında topladık.

Halk Sağlığı Uzmanları Deprem Bölgesinde Ağır Koşullar Altında Çalışıyor adlı yazıda da Bülent Kılıç, deprem bölgesinde halk sağlığı uzmanlarının çalışmalarını, çalışma koşullarını ve sorunları aktarıyor.

Alp Ergör ise **Deprem Bölgesine Halk Sağlığı Penceresinden Bakmak** adlı yazısında 46 gün sonra yeniden gittiği deprem bölgesinden izlenimlerini bu kez çalışanların sağlık ve güvenliği

ile enkaz kaldırma süreci ile sınırlandırarak anlatıyor. İstanbul Tabip Odası 2023 yılı Dr. Türkan Saylan Tıp Hizmet Ödülünü Türkiye Acil Tıp Derneği (TATD) ve Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)'ne verilmesini uygun görmüştür. İstanbul Tabip Odası ödülün HASUDER'e verilme gerekçesini *"Bu yıl ülkemizi sarsan depreme bağlı gelişen hizmetleri nedeniyle, ilk günden itibaren meslek etiği ve heyecanı ile büyük emek sarf eden bölgedeki meslektaşlarımız, sağlık çalışanları ve meslek örgütlerini temsilen Halk Sağlığı Uzmanları Derneğine verilmesini uygun bulmuştur"* sözleriyle açıklamıştır. HASUDER Başkanı Bülent Kılıç bu ödülün anlamını ve önemini **Dr Türkan Saylan Tıp Hizmet Ödülü ve HASUDER** adlı yazıda anlatıyor. Biz de HASUDER'i ve halk sağlığı uzmanlarını kutluyoruz.

Fatma Levent **Afeti Sosyolojiyle Yeniden Tanımak** adlı makalesinde “Afetleri doğal olarak kabul etmekteki sorun nedir?” sorusundan yola çıkarak afetin ekosistemin başından itibaren sosyal bilimlerin konusu olduğunu, afette sosyolojik süreçleri, afetin devlet ve toplum ilişkilerini nasıl etkilediğini, afet hafızasının nasıl oluştuğunu anlatıyor ve doğal bir “tehlikeyi afete dönüştürenin sosyal, ekonomik, politik ve kültürel dinamiklerin anlaşılmasına katkı sunuyor.

Viyana Üniversitesi Psikoloji son sınıf öğrencisi, amatör belgesel fotoğrafçısı Mahir Petekkaya Hatay’da arama kurtarma çalışmalarında yaşadıklarını ve tanıklığını **İlk İzlenimler**’de bizlere aktarıyor.

Türkey Baran ve Serap Kahraman 1999 Marmara Depreminde arama kurtarma çalışmalarına katılmış daha sonra İnşaat Mühendisliği alanındaki çalışmalarını afete dirençli kentler, afet risklerinin azaltılması, deprem riski, yapıların güçlendirilmesi konularında yoğunlaştırmışlardır. Yazarlar, **Afete Dirençli Kentler Mümkün Mü?** adlı makaleyi 1999’dan günümüze “24 yılda yapılanlara/yapılmayanlara ilişkin gözlemlerini aktarmak, gelecekte yapılması gerekenlere katkı sağlamak umuduyla kaleme” almışlardır. Makale, 6 Şubat

depreminin oluşturduğu yıkımın boyutunu, nedenlerini, afet planlamalarının rant kaygısı ve kentsel dönüşüm odaklı yaklaşımlara nasıl kurban edildiğini ve çözüm önerilerini açıklıkla anlatmaktadır.

Şehir plancısı Yusuf Ekici ve Ali Kemal Çınar, **6 Şubat 2023 Depremleri: Yaşadıklarımızın Hiçbiri Tesadüf Değil!** adlı makalede “Asrın felaketi mi, asrın ihmali mi?” sorusunu odağa alıyorlar. Yazarlar, “serbest piyasanın karlılığını önceleyen, mühendislik, mimarlık ve şehir planlama disiplinlerinin gerekliliklerini külfet olarak algılayan bir yaklaşım” a dikkat çekiyorlar ve “Yıkılan kentleri yeniden inşa etmek için ne yapmalı?” sorusuna yanıt arıyorlar, çözüm önerileri sunuyorlar.

Altı Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Bir Çadırkentte Acil Afet Yönetimi: Gözlemler Ve Deneyimler adlı makalesinde Ömer Karahan, 6 Şubat depreminden sonra Hatay’a bağlı bir ilçenin çadırkentinde 11-25 Şubat 2023 tarihleri arasında yaptığı gözlem ve deneyimlerini aktarıyor, süreci sosyolojik açıdan değerlendiriyor. Yazarın gözlemlerine ve deneyimine dayanan çözüm önerileri de bizlere ışık tutuyor.

Gülşah Özşirin bir psikososyal destek ekibinin üyesinin deprem bölgesindeki deneyimini bizlere

de yaşıyor **Maraş'tan Belleğimde ve Ruhumda Kalanlar**'da. Bölgeye gitme hazırlığı, bölgede yaşananlar ve kalanlar. Hüznüyle, acısıyla, önerileriyle, dayanışmayla, tüm canlılığıyla...

Sosyal hizmet uzmanı Tufan Fırat Göksel 15.02.2023 ile 01.03.2023 tarihleri arasında Hatay'da İzmir Büyükşehir Belediyesi Çadır Kenti'nde görevli olduğu dönemdeki gözlemlerini **Sağlıklı Olma Hali** yazısında dile getiriyor. Depremi kişilerde yarattığı travmayı toplumsal adaletsizliğin, eşitsizliğin ve çevresel yıkımların nasıl derinleştirdiğine değiniyor. Yazar, çözümü kökten bir değişimde görüyor.

Mümtaz Peker Hocamız, bizim Deprem Özel Sayısı çağrımıza ilk yanıt verendi. Sağ olsun. **Bir Yaşam Bir Anı** adlı yazısı, doğa olaylarının yıkımını KADER AĞI değişkeniyle açıklayanlara karşı bizleri bir kez daha uyarıyor.

Aytül Ayşe Cengiz, **'İsimsizlik' Kader Değildir: Bütünsel Liderlik Bilincine Doğru Yeni Liderlik İhtiyacı** adlı makalesinde 6 Şubat depreminin binalarla şehirlerle birlikte ahlakın olmadığı ve kanıksanmış liderlik biçimlerini de yok

ettiği saptamasından yola çıkıyor. Liderliğin kurumlar ve toplum içerisinde önemini gözler önüne seriyor. Kanıksadığımız liderliğin çözümlemesini yapıyor ve bunun karşısında bütünsel liderliğin "haritası" nı çiziyor.

Hasan Yeniçirak ve Betül Durmaz Yurt, **Durkheim Deprem Bölgesinde** adlı makale çok önemli bir sorunun yanıtını arıyor: "Depremi akabinde ortaya çıkan toplumsal dayanışma nasıl devam ettirilebilir?" Bunun için öncelikle bu dayanışmanın ve daha sonraki sönmeye yüz tutmasının kökenlerini irdeleyen yazarlar Durkheim'la buluşuyorlar.

Cenk Umur **Depremi Travmatik Etkilerini Anlamak** adlı makalesinde travma sonrası akut stres tepkilerini aktardıktan sonra travmanın yükünü hafifletmek için yapılması gerekenleri ve bunun önemli yollarından Psikolojik İlk Yardım Müdahalesini bizlere tanıtıyor. Yazar hem afetzedelerle hem de afet sonrası iyileşme sürecine ilişkin son derece yararlı önerilerde bulunuyor.

Bülent Kılıç, **Hem Kitap Hem Film** dizisinde bu kez Reşat Nuri Güntekin'in 1944 yılında yayınlanan **"Değirmen"** adlı romanı ve bu romandan aynı adla uyarlanan senaryosunu

Barış Pirhasan'ın yazdığı, yönetmenliğini Atıf Yılmaz'ın yaptığı ve baş rolünde Şener Şen'in oynadığı 1986 yılı yapımı filmi ele alıyor. Kılıç, “devletin rolünü, yardım faaliyetlerini, medyanın durumunu, din-bilim çatışmasını, yoksulluk ve bulaşıcı hastalıkları yeniden tartışmamıza ve devletin yüz yılı aşkın bir süre önceki durumunu günümüz ışığı altında tekrar değerlendirmemizi” sağlayan kitabı okumamızı ve çok başarılı bir uyarılama olarak gördüğü filmi izlememizi öneriyor.

Deprem ile ilgili Geçmişin ve Bugünün Mitleri adlı yazısına Pınar Okyay Poseidon'la başlıyor. Eskinin ve günümüzün inanışlarına kısaca göz atıyor ve hoş bir öneriyle Poseidon'a dönüyor...

Ahmet Furkan Süner ve Ahmet Can Bilgin bu kez **Deprem İle İlgili Yayınlanan Tezler**'i tarıyorlar. Toplamda 8173, tıp alanında 84 ve sosyal bilimler alanında 1063 teze ulaştıklarını belirten yazarlar tıp ve sosyal bilimler alanında tezlerden örnekler sunuyorlar.

Selman Vefa Yıldırım, Mahir Petekkaya fotoğraflarla, Barış Baklan ve Bülent Kılıç da karikatürlerle bu sayıya güç katıyorlar.

SoSa'nın çok renkli ve dinamik görsel içeriğini oluştururken DALL·E 2, Midjourney ve Stable Diffusion gibi görselleştirme araçları kullanılıyor. Bu sayıda yaşadığımız büyük afeti ve kayıplarımızın yarattığı duyguları yansıtabilmek adına Käthe Kollwitz ve Brutalist mimariden esinlenildi. İçimizde güçlü tuttuğumuz umudu simgelemesi için de koyu tonların yanına Niki de Saint Phalle ve doğanın kendisinden esinlendiğimiz desenler ve tonlar eklendi. Salih Keskin, sayfa tasarımıyla ve oluşturduğu dijital görselleriyle bültenimizin okunurluğuna katkıda bulunuyor.

Bu sayıda emek veren herkese katkıları için teşekkür ediyoruz.

Editörler

Deprem ve HASUDER

Halk Sağlığı Uzmanları Deprem Bölgesinde Ağır Koşullar Altında Çalışıyor

Bülent Kılıç

6 Şubat 2023 tarihinde yaşadığımız iki büyük depremden sonra, Türkiye olarak güvenli bina yapmayı bilmediğimiz, bilenlerin önerilerine kulak asmadığımız, liyakata dayalı atamalar yerine kayırmacı ve yağmacı bir sistemle yaşadığımız, rüşvet, yozlaşma ve iltimasa dayalı kokuşmuş bir imar ve rant sistemimiz nedeniyle büyük bir felaketle karşılaştık. 50.000’den fazla insanımız kâğıt üstünde güvenli gözükken ancak kurallara uyulmadan yapılan binaların enkazı altında feci bir şekilde can verdi. Devletin bu acil duruma hazır olması ve hemen müdahale etmesi gereken AFAD, UMKE, KIZILAY gibi kurumları ve tüm bakanlıkları yetersiz kaldı. Hatay’da, Adıyaman’da, Kahramanmaraş’ta Sağlık Bakanlığı hastaneleri çöktü, büyük gösterişlerle açılan şehir hastaneleri kullanılamaz hale geldi. Reformlarla parlatılarak 15 yıldır göz bebeği gibi bakılan aile hekimliği sistemi işlemez hale geldi. Depremden sonra yaklaşık 2 ay

geçmesine rağmen Sağlık Bakanlığı yetkilileri halen birinci basamak sağlık sistemini kuramadılar. Sahada çalışan halk sağlığı uzmanlarına destek olacak HASUDER gönüllülerini bile kullanmaktan aciz kaldılar ve her şeyi ben bilirim, ben yaparım cahilliği ile yaşamaya devam ettiler. Üstelik sadece bakanlık değil aynı zamanda bazı üniversite yönetimleri de bu kötülüğü devam ettirdiler. HASUDER gönüllülerinin sahaya çıkmasını engellediler, sahaya göndermek istediklerini ise organize olup, güvenli bir şekilde görev yerlerine ulaştıramadılar. Tarih kuşkusuz bu yapılanları affetmeyecek. Böylesi günlerde bile ayırmıcılık yapan, sen-ben kavgasını sürdüren, benim taraftarlarım, benim derneklerim üzerinden muhalif tüm kesimi dışlayan ve kutuplaştırmayı devam ettirenler elbet bir gün tarih önünde bunun hesabını verecekler. Çünkü sadece yetersiz değiller, aynı zamanda “kötü”ler. Kötülükleri kendilerine olsa bir şey demeyiz

ancak bu kötülükleri halkın hizmet almasına da engel olan ve dolayısıyla kabul edilemez ve isyan ettiren bir kötülük.

HASUDER olarak deprem sonrası yaptığımız çalışmalardan ilki bölgede çalışan halk sağlığı

uzmanlarına destek olmaktı. Bu amaçla web sayfamız, WhatsApp ve webinerler üzerinden yaptığımız eğitim ve danışmanlık çalışmaları yanı sıra sahada da değerlendirmeler yaptık. Mart ayı içinde bölgeye yaptığımız son gezide Hatay, Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta 8 ilçede toplam 15 halk sağlığı uzmanı, 5 halk sağlığı akademisyeni ve 4 halk sağlığı araştırma görevlisi ile görüştük. Gördüğümüz ilk şey halk sağlığı uzmanlarının sahada harikalar yarattıkları ancak büyük bir iş yükü altında olduklarıydı. Sağlık Bakanlığı ise aradan geçen 1.5 aylık süreye rağmen halen sahada yeterince organize olamamıştı. Bölgede çalışan depremzede hekimlerin, diğer illerden sahaya yapılan geçici

Gaziantep'te Halk Sağlığı Uzmanları ile Buluşma

görevlendirmelerin ve zorunlu hizmetle yeni ataması yapılan uzmanların en temel gereksinimi olan barınma sorunları halen çözülememişti.

Sağlık Bakanlığının tüm sağlık çalışanları için konteyner kentler oluşturması ve barınma sorununu acilen çözmesi gerekmektedir. Geçici görevle gelen uzmanlar kendilerine yeterli bir süre tanınmadan ve aceleyle sahaya gönderilmekte, ulaşım sorununu kendilerinin çözmesi beklenmektedir. Hekimlerin büyük belirsizliklerle sahaya gönderilmeleri stresi artırmakta ve motivasyonu düşürmektedir. Sahaya görevlendirilen uzmanlara bu görev tebliği en az bir hafta önce yapılmalı, hangi ilçede kimin yanına gideceği belirtilmeli, gittiğinde bir önceki uzmanla en az bir iki gün birlikte çalışması ve devir teslim yapmaları organize edilmelidir. Halk sağlığı uzmanlarınının gidecekleri ilçenin çok geç belli olması, ilçelere görevlendirmelerin o ilçede çalışan ilgili hekimlere haber verilmeden yapılması çalışmalardaki verimi düşürmektedir. Sağlık Bakanlığından beklentimiz ilk aşamada

İskenderun'da Halk Sağlığı Uzmanları ile Buluşma

Antakya HASUDER-IPPF-Hatay BŞB Üreme Sağlığı Hizmet Birimi İlk Hastamız

geçici görevlendirmeleri belli bir düzen ve disiplin içinde yapması, sahadaki uzmanların ağır çalışma koşullarına bir de bu belirsizliklerin eklenmemesidir.

Deprem bölgesindeki ikinci önemli sorun halk sağlığı hizmetlerindeki açıklardır. Halk sağlığı uzmanlarının tüm çabalarına karşın bazı il ve ilçelerde yetersiz ve liyakatsiz sağlık yöneticilerinin varlığı nedeniyle geçici yerleşim yerleri uygun olmayan yerlere kurulmakta, ilk yağın yağmurda çadırları su basmakta, zemin çamur olmakta, tuvalet, su, kanalizasyon, beslenme ve ısınma sorunları devam etmektedir. Halk sağlığı uzmanlarının günlük düzenli su analizleri ve klor ölçümü takibi yapımlarıyla bugüne kadar su kaynaklı büyük bir salgınla karşılaşılmamıştır. Ancak ishal vakaları ve kalabalık yaşam alanlarındaki scabies olgularının varlığı devam etmektedir. Tüm bağışıklama çalışmalarına karşın çocukluk çağı bulaşıcı

hastalıkların ve COVID-19'un tekrar salgınlar yapması riski de yüksektir.

Bölgedeki toplumda en büyük hizmet açığı halen üreme sağlığı ve yaşlı sağlığı hizmetlerinde görülmektedir. Sahada yeterli kontraseptif malzeme bulunmamaktadır. Kadınlara yönelik aile planlaması danışmanlığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklarla mücadele çalışmaları çok zayıf kalmaktadır. Planlanmamış ve istenmeyen gebelikler bu ağır koşullar altında anne ve bebek sağlığını tehdit eden yeni riskli durumlar yaratacaktır. Yaşlı nüfus ve kronik hastalığı olanlar için düzenli bir izlem sistemi halen kurulamamıştır. Birçok hastanın düzenli hipertansiyon, diyabet, lipit düşürücü gibi ilaçlarını alamaması iskemik kalp hastalıkları ve serebrovasküler hastalıklara bağlı morbidite ve mortaliteyi artıracaktır.

Antakya HASUDER-IPPF-Hatay BŞB Üreme Sağlığı Hizmet Birimi ekibi

Gaziantep İslahiye
Konteyner Kent

En önemli sorun halen birinci basamak sağlık hizmetlerinin kurulamamış olmasıdır. Sağlık reformları ile allanıp pullanıp getirilen aile hekimliği sistemi çökmüştür. Aile hekimlerinin bir mahallesi veya bölgesi olmaması, ağırlıklı olarak sadece başvuranlara ve kendisini seçenlere hizmet sunması, kişilerin başka ilçelerden aile hekimi seçme uygulaması ve aile içindeki bireylerin farklı hekimlerce izlenmesi uygulamasının aslında halk sağlığı hizmetleriyle uyuşmadığı bu acil durumda bir kez daha ortaya çıkmıştır. Yapılması gereken halk sağlığı hizmetlerinden kopuk değil tam tersine entegre ve bölge tabanlı, yaygın gezici hizmete dayalı gerçek bir aile hekimliği sisteminin geliştirilmesi olmalıdır. Ayrıca Sağlık Bakanlığının bölgeye bu kriz döneminde yeterince aile hekimi de

görevlendiremediği görülmektedir. Bölgedeki bazı sağlık yöneticilerinin bu dönemde istifa edip siyasi partilerden milletvekili aday adayı olmaları da ciddi bir etik ve ahlaki sorundur.

Son olarak Sağlık Bakanlığının bu zor günlerde HASUDER'in istekli üyelerinin sahada gönüllü olarak görevlendirilmesi konusundaki yazılarına yanıt dahi vermediğini belirtmek zorundayım.

Gaziantep İslahiye Çadır Kent

Yönetmel yetersizlikler, kriz yönetimindeki başarısızlıklar bir de bakanlığın sivil toplum kuruluşları arasındaki bu insanlık dışı ayırımıyla derinleşmektedir. Sahada çalışan iktidar yanlısı dernekler, vakıflar kolayca izin alırken ve desteklenirken HASUDER ve TTB gibi örgütler engellenmeye çalışılmaktadır.

Her şeye karşın HASUDER olarak sahada olmaya, bölgede çalışan halk sağlığı uzmanlarını desteklemeye ve topluma halk sağlığını hizmetlerini ulaştırmaya devam edeceğiz. Bu aşamada çalışmalarımızdan ilki meyvesini vermiş ve IPPF-Hatay BŞB iş birliği ile Antakya'da bir Üreme Sağlığı ve Cinsel Sağlık Hizmet Birimi açmış bulunmaktayız. Bu birimde depremzede kadınlara yönelik aile planlaması danışmanlığı, cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanında erken tanı ve tedavi hizmetlerini 2 hemşire ve 1 doktor aracılığıyla sunmaya devam edeceğiz. Tek dileğimiz bu çalışmaların anti demokratik tutumlarla engellenmemesi olacaktır. Bu vesile ile tüm halk sağlığı çalışanlarına dayanışmaları nedeniyle teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Gaziantep İslahiye Çadır Kent

Deprem Bölgesine Halk Sağlığı Penceresinden Bakmak

Alp Ergör

*Pencereyi aç
sesin sarsın dünyayı
duyulur elbet ta ötelerden
Yürek kendini tanır**

Aradan 46 gün geçtikten sonra yeniden deprem bölgesi ve Hatay...

HASUDER adına, Hatay Büyük Şehir Belediyesi ve IPPF ortaklığında yürütülen Kadın ve Üreme Sağlığı Projesinin gereksinimlerini götürmek, Dernek Başkanı Prof. Dr. Bülent Kılıç ile birlikte bölgede çalışan meslektaşlarımızı ziyaret etmek, akut evre bittikten sonra gelinen aşamayı, alınan yolu, halk sağlığı ve çalışanların sağlığı açısından yapılanları gözlemek için bir fırsat sundu. Afetlere hazırlığın dört aşamayla tanımlanan döngüsünün

iyileştirme-esenlendirme basamağında yürütülen çalışmaları, Hatay Merkez, İskenderun, Kırıkhan, Arsuz, Islahiye, Nurdağı ve Pazarcık örneklerinde gözleyebildik.

Bu gözlemleri çalışanların sağlığı ve güvenliği ile enkaz kaldırma süreci açısından sınırlandırarak özetlemek okuyucu açısından kolaylık sağlayabilir.

Çalışanların Sağlık ve Güvenliği

Önlem, hazırlık ve yanıt aşamalarında yer almayan iş sağlığı ve güvenliği başlığının esenlendirme

*Arkadaş Zekai ÖZGER'in "Pencere" başlıklı şiirinden.

Antakya Lions Çadır Kent

basamağında da yer bulamadığını, geri plana itildiğini vurgulamalıyız. Önleyemediğimiz, yönetemediğimiz bu afetten alınacak dersler hanesine yazmamız gereken şeylerden biri de bu olmalı.

Afet bölgesinde çalışanların sağlık ve güvenliği yalnızca kullanılan kişisel koruyucularla sınırlandırılmamalı; görev alanların, gönüllülerin bölgeye gelişinden önce başlayan, eğitimleri ile süren, bölgeye gelişlerinin kayıt altına alınması bölgede sağlıklı ve güvenli barınmalarının sağlanması, görev dağılımların yapılması, karşılaşmalarının izlenmesi, görev sürelerinin düzenlenmesi ve ayrılışlarının belgelenmesiyle süren bir dizi öğeden söz etmek gerekiyor. Oysa bölgeye görevlendirilen sağlık çalışanlarının tebligat aşamasından başlayarak büyük bir belirsizlikle karşı karşıya bırakıldıklarını söylemek olası. Bu durum zaten var olan gerilimi daha da artıracak bir iş sağlığı ve güvenliği tehlikesi yaratır. Maslow'un gereksinim piramidinin ilk

basamakları kamu tarafından sağlanamazsa görev alan, gönüllü görev üstlenen sağlık çalışanlarının etkin olmaları beklenemez. Bölgeye gönderilen sağlık çalışanlarına temel olanakları içeren güvenli barınmanın sağlanması, ülkenin en büyük işvereni olan kamunun temel yükümlülüklerinden biridir. Kamunun işveren olarak, deprem bölgesinde çalışanlara karşı yükümlülükleri bunlarla da sınırlı kalmıyor. Bu insanların bölgeye geliş ve gidişleri ile dönüşlerini izleyen akut, subakut ve kronik dönemlerdeki sağlık izlemleri de bu kapsamın içinde yer alıyor. İzlem de yalnızca psikososyal etkilenimle, post travmatik stresle sınırlı olmamalı, fiziksel, kimyasal etkilenimleri de kapsamalı. Söz gelimi enkazlarla teması olan kurtarma görevlilerinden makine operatörlerine, güvenlik görevlilerinden sağlık çalışanlarına kadar tüm çalışanlar asbestos ile karşılaşma nedeniyle izlenmeli. Bu kohortun asbestos maruziyeti ile ilgili olası sonuçları, akciğer sağlıkları ile ilgili sapmalar hem iş sağlığı ve güvenliği

Antakya HASUDER-IPPF-Hatay BŞB Üreme Sağlığı Hizmet Birimi

hem de temel sağlık hizmeti sunumu (aile hekimliği hizmetleri) bağlamında ele alınmalı.

Enkaz Kaldırma Süreci

Bölge ziyareti sırasında ilk evredeki korkunç katı atık sorununun, başta içme suyu kaynağı olarak şebekeye dönüşün sağlanması ve yerel yönetimlerin çevre sağlığı hizmetlerini yeniden yürütmeye başlamalarıyla büyük

ölçüde aşıldığı söylenebilir. Ancak enkaz kaldırma süreçleri için aynı şeyi söylemek güç. Enkaz kaldırma sürecinde yapılmayan şeyleri sıralamak yapılanları saymaktan daha kolay. Söz gelimi enkaz alanında ıslak çalışma, taşıma araçlarının yüklerinin uygun biçimde kapatılması, depolama alanlarının yerleşim bölgelerine yeterli uzaklıkta olması, depolama alanında tozumanın engellenmesi için ıslak çalışma yapılması, depolamanın uygun ve tabakalı biçimde örtülmesi, enkaz kaldırma süreçlerinde görev alanların kişisel koruyucularının ödünsüzce kullanımı... Bu gözlemler izlem sürecinin değerini ve kapsamını daha da artırıyor. Söz gelimi Sağlık Bakanlığı sürveyans programına, aile hekimliği sistemi içine mutlaka solunum yolu hastalıkları ile ilgili geniş bir bölüm eklemek zorunda.

Antakya HASUDER-IPPF-Hatay BŞB Üreme Sağlığı Hizmet Birimi

Yeniden afet yönetim sürecinin aşamalarına dönersek, önlem ve hazırlıkta yapmadığımız, yapamadığımız şeyler açıkça ortaya çıktı. Yanıt aşaması büyük bir başarısızlıktı. Bu çizginin esenlendirme aşamasında sürmemesi için hala fırsat ve olanak var. Bu aşamada özellikle merkezi yönetimin yerel yönetimlerle iş birliği çok büyük önem taşıyor.

Dr. Türkan Saylan Tıp Hizmet Ödülü ve HASUDER

Bülent Kılıç

Değerli halk sağlığı çalışanları, İstanbul Tabip Odası tarafından verilen 2023 yılı Dr. Türkan Saylan Tıp Hizmet ödülüne bu yıl HASUDER layık görüldü. Dr. Türkan Saylan Tıp Hizmet Ödülü toplum sağlığı açısından önem taşıyan sorunların çözümü için sürekli ve yaygın bir çaba gösteren kurum veya kişilere verilmektedir. İstanbul Tabip Odası ödülün HASUDER'e verilme gerekçesini *"Bu yıl ülkemizi sarsan depreme bağlı gelişen hizmetleri nedeniyle, ilk günden itibaren meslek etiği ve heyecanı ile büyük emek sarf eden bölgedeki meslektaşlarımız, sağlık çalışanları ve meslek örgütlerini temsilen Halk Sağlığı Uzmanları Derneğine verilmesini uygun bulmuştur"* şeklinde açıklamıştır. Dolayısıyla ödülü deprem bölgesinde kaybettiğimiz/yaralanan meslektaşlarımız ve tüm sağlık çalışanları ile deprem bölgesinde emek sarf eden meslektaşlarımız, sağlık çalışanları ve meslek örgütlerini ve özellikle sahadaki halk sağlığı uzmanlarını temsilen almış bulunuyoruz.

Biz halk sağlığı çalışanları pek ödül almaya alışkın değiliz. Çünkü halk sağlığı çalışmaları çok göz önünde olmayan, halkın görmediği, siyasilerin önem vermediği, hatta sağlık çalışanlarının bile pek iyi bilmediği çalışmalardır. Enkaz altından kurtarılan bir depremzedenin hastanede gördüğü tedavi, başarılı bir cerrahi ameliyat, medya önünde ve halk nezdinde çok daha popülerdir. Bağışıklama çalışmaları, aile planlaması gibi çalışmalar ise pek akla gelmez. Bu nedenle görünmezi görünür kılan İstanbul Tabip Odasının yönetim kuruluna ve özellikle ödülün seçici kurul üyelerine büyük bir şükran borçluyuz.

Halk sağlığının Türkiye'deki kurucusu Prof. Dr. Nusret Fişek, halk sağlığı çalışanlarının yaptıklarını şöyle bir anekdotla aktarırdı:

"Günün birinde Anadoluda köylülerin her sabah tarlalarına gitmek için kullandıkları bir demir yolu varmış. Köylüler her sabah bu hattın kenarında

yürürken aynı saate bir yolcu treniyle karşılaşır, makinist ve yolcularla selamlaşırlarmış. Birgün köylüler sabah tarlalarına giderken rayların üzerinde büyük bir kaya parçası görürler. Trenin gelmesine çok az bir zaman kaldığı için hızla çalışarak kayayı raylardan kaldırırlar. Derken kısa bir süre sonra tren her zamanki gibi gelir ve makinist ve yolcular köylülere el sallayarak geçer giderler”.

Nusret Fişek “Halk sağlığı çalışmalarını bu köylülerin yaptığı çalışmaya benzer. Kimse farkında olmaz ve teşekkür etmez ancak bu çalışmalar yapılmazsa büyük kazalar ve ölümler yaşanır” diyerek halk sağlığı çalışanlarının durumunu anlatırdı.

Ödülün bizim için en büyük anlamı ise kuşkusuz Dr. Türkan Saylan ismini taşımasıdır. Türkan Saylan bir dermatolog olarak tüm yaşamı boyunca halk sağlığı alanıyla kesişen konularda büyük hizmetler sunmuştur. 1976 yılında Cüzzamla Savaş Derneğini kurarak toplumdan dışlanan bu hastaların tekrar topluma kazandırılması için büyük çabalar harcamış, Frengiyle Savaş çalışmalarıyla bir başka dışlanmış grup olan seks işçileri için hizmet sunmuştur. Bu çalışmalarını şu sözleriyle açıklamaktadır: “Hayatın bir çelişkiler yumağı olduğunu yaşadıkça öğrenmiş, cüzamlılardan yola çıkmış, yüreğimi başka nedenlerle dışlanmış insanlara açmışım”¹. Onun çalışmalarının kuşkusuz en önemli yanı Anadolu’da sıklıkla rastladığı, okutulmayan ve erken dönemde evlendirilen kız çocuklarının bu kaderini değiştirmek için 1989 yılında kurduğu Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğidir. Bu sayede birçok kız çocuğunun eğitim görmesini sağlamıştır. Kuşkusuz bu çalışmaları nedeniyle kız çocuklarını okuldan uzak tutmak ve bir doğurganlık aracı olarak görmek isteyen aşırı muhafazakâr kesimlerin de tepkisini çekmiş, haksız yere suçlamalarla karşılaşmıştır.

Bizler HASUDER çalışanları olarak çok büyük bir aileyiz. 1000 kadar halk sağlığı uzmanı olan ülkemizde 700 kadar üyemiz ve üyelerimizin desteğiyle yürüyen 21 alt çalışma grubumuz var. Deprem sonrası dönemde ilk aşamada bölgedeki halk sağlığı çalışanlarının durumunu saptadık ve bir haberleşme ağı kurduk. Daha sonra bölgede çalışmaya gönüllü üyelerimizi de ekleyerek bu ağı “Halk Sağlığı Dayanışma” ağı olarak genişlettik. İlk bir hafta içinde bölgeyi derneğimizi temsilen ziyaret eden bir ekibimiz hızlı bir değerlendirme raporu hazırladı

1 Kulin A. Türkan, Tek ve Tek Başına. Everest Yayınları, 2022, İstanbul.

2 HASUDER. Halk Sağlığı Uzmanları 6 Şubat Depremleri Hatay İli Saha Raporu, 12-17 Şubat 2023. Hazırlayanlar: Pınar Okyay, Kayıhan Pala, Tacettin İnandı, Nazan Savaş, Pelin Şavlı Emiroğlu, Muhsin Güllü. HASUDER, 22.02.2023.

İnternet Adresi: <https://hasuder.org/Dokumanlar/Detay/halk-sagligi-uzmanlari-dernegi-6-subat-depremleri-hatay-ili-saha-raporu/3e04abd4-09a2-a7ed-7812-3a098be96a05> Erişilme Tarihi: 22.02.2023

(2). Web sayfamızda özel bir “Deprem” sekmesi açarak Afet ve Acil Durumlar Çalışma grubunun koordinasyonu altında tüm çalışma gruplarımızın yardımıyla infografikler, raporlar, basın açıklamaları, eğitici videolar yayınladık. Webiner grubumuzun organizasyonu ile haftada en az iki kez webinerler düzenledik. Bu sayede ilk aşamada tüm üyelerimizin ve bölgede çalışan halk sağlığı uzmanlarının geçici yerleşim yerleri, su klorlama, atıklarla mücadele, tuvaletler, salgınlar vb konularda doğru, güvenilir ve anlaşılır özet bilgiye ulaşmasını sağladık. Şimdi aynı çalışmaları Halk Sağlığı Okulu altında konuya özel kurslarla devam ettireceğiz.

Bölgede çalışan halk sağlığı uzmanlarına destek olmak için on kadar halk sağlığı akademisyeni ve araştırma görevlisi Hatay, Altınözü, Nurdacı ve İslahiye’de kendi olanaklarıyla birer hafta süreyle çalıştılar. Kendilerine ve ilgili anabilim dallarına (İstanbul, Marmara, Dicle, Karadeniz Teknik ve Dokuz Eylül Üniversiteleri)

çok teşekkür ediyoruz. Aynı zamanda IPPF (International Planned Parenthood Federation) kuruluşunun finansmanında Hatay BŞB ile ortak bir üreme sağlığı projesini Antakya Expo Çadırkent alanında başlattık. Bu sayede bölgedeki depremzede kadınlara yönelik aile planlaması çalışmaları, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunma gibi konularda da destek veriyoruz.

Deprem sonrası yapılan çalışmalar nedeniyle aldığımız Türkan Saylan Tıp Hizmet Ödülü herşeyden önce sahada çalışan halk sağlığı uzmanlarının çalışmaları sayesinde alınmıştır. Bu nedenle çadır kentlerde, konteynerlerde halk sağlığı hizmetlerini planlayan, sürdüren, surveyans, toplumsal bağışıklama, suda klor ölçümü, atıklarla mücadele, salgınları önleme vb konularda yoğun bir şekilde çalışan tüm halk sağlığı uzmanlarına çok teşekkür ediyoruz. Alınan ödülü bölgede çalışan tüm halk sağlığı uzmanları adına kabul ediyoruz.

İstanbul Tabip Odası Ödül Töreni- 18 Mart 2023

Afeti Sosyolojiyle Yeniden Tanımak

Fatma Levent

Tüm masallar “bir varmış, bir yokmuş” diye başlar, az ve uz gidilir. Sonunda geriye dönüp bakıldığında hep bir arpa boyu yol gidildiği görülür. Oysa o bir arpa boyu yolda binbir türlü macera yaşanır, zaman hiç olmadığı kadar uzar, zaman değişir. Masaldan ders çıkarmak için iyi bir giriş gibi görünür bu, oysa masalların sonunu her yetişkin bilir, sonunu bildiğimiz masallar bizi artık eskisi kadar heyecanlandırmaz. Masallara inanmayı gerçeklerle yüzleştığımızde bırakırız. Tarih boyunca anlatılan bu masalarda kötü cadılar, dev ormanlar, yaratıklar, insan yiyen bitkiler ve daha fazlası anlatılır. İnsanın mücadelesi bitmez, öyle ya da böyle hep savaş hâindedir. Bazen başka formdaki bir insanla, bazen hayvanlarla ve bazen bitkilerle... Doğa; zaman zaman karanlık ve ürkütücü ormanları, bir kıvılcımla tutuşabilen

ağaçları, sarsılarak bölünen toprak parçaları ile mücadelenin taraflarından biri hâline getirilir. Oysa doğaya karşı insan, adil bir denklem olmaktan oldukça uzaktır. Bu çağ, doğayla savaşıyor ona galip gelemeyeceğimizi üst üste deneyimleyerek öğrendiğimiz bir masal çağıdır.

Masalları bir kenara bırakıp gerçeklere dönersek dünya üzerinde yaşamın sürebilmesi için doğaya ihtiyacımız olduğu konusunda ortaklaşırız. Aslında masallara konu olan ürkütücü doğa tasvirlerinin nedeni, doğada meydana gelen *normal* hareketlerin zaman içinde insanların baş etme kapasitelerini aşarak korkuyu tetiklemesinden kaynaklanmaktadır. Korku, doğa hareketlerinin mücadele edilmesi gereken bir alan olarak ele alınmasına neden olmuştur. Bugün yer kürenin

Atlas'ın sırtında olmadığını hepimiz biliyor olsak da insanlar *olağan dışı* olarak gördükleri bu hareketlere anlamlar yüklemeye çalışmışlardır. Birçok inanç sisteminde afetler, çoğunlukla tanrıların insanları cezalandırmasının bir yolu olarak kabul görmüştür. Aristoteles, depremlerin yeraltı mağaralarından esen rüzgarlar nedeniyle oluştuğunu ifade ederken, Han Hanedanlığı'ndan sonra (M.Ö. 200) Çin'deki felaketler, hanedanlığın çöküşüyle ilişkilendirilmiştir (Agnew vd., 2002, s. 4). Yeni Zelanda'daki Maori yerli halkı, annesinin rahminde olan tanrı Ruaumoko'nun hareket etmesi sonucu toprağın sarsıldığına, volkanik patlamaların bu şekilde gerçekleştiğine; Ruaumoko'nun annesinin değişen vücut sıcaklığıyla jeotermal yüzey özelliklerinin açığa çıktığına inanmıştır (Taute vd., 2019). Yerin hareketlerine ilişkin görüşler uzun süre benzer varsayımlarla ve inanışlarla sürmüştür olsa da örneğin depremin etkilerine ilişkin gözlemler için Lizbon depremi milat sayılabilir. 1 Kasım 1755'te gerçekleşen bu afet, depremlerin yerleri ve zamanlamasına ilişkin sorgulamaları da beraberinde getiren modern sismoloji çağının başlangıcını işaret eder. Böylece depremin bir ceza mı yoksa annesinin karnındaki bir tanrının hareketleri mi olduğu sorgulanmaya başlanmıştır. Lizbon'da meydana gelen deprem ve tsunami ardından

afetin doğallığına ve tanrı tarafından insanlığa ceza olarak gönderildiğine dair inancı sorgulayanlardan biri de Rousseau'dur. Bunu, 1756'da Voltaire'e mektubunda; yıkılan evleri yapanın doğa olmadığını yazarak belirtmiştir (Dynes, 2000). İnsanların olmadığı bir alanda meydana gelecek bir depremin afete neden olamayacağını, ölümlerin nedeninin insan müdahalesinin ve bilinçsizliğinin sonucu olduğunu ortaya koymuştur.

Afetlerle ilgili düşünmeye başladığımızda; deprem, sel ya da orman yangınlarından bahsettiğimizde akla önce çeşitli alanlardan mühendisler, mimarlar, jeologlar gelir. Afet öncesi, sırası ve sonrası olarak üç temel aşama düşünüldüğünde bu uzmanlıkların önemi ortadadır. Ancak toplumsal bir olayı o toplumdan bağımsız bir biçimde değerlendirmek hatalı olacaktır. Toplumun riskleri nasıl anlamlandırdığı, tehlikelere karşı farkındalığı ya da kültürü öğrenilmeden uygun bir yöntem belirlenemeyeceği de açıktır. Kısacası afet, yalnızca sonrasında insan davranışlarının, toplumsal kırılganlığın, dayanışma ve ayrışmanın incelenmesiyle değil afet ekosisteminin başından itibaren sosyal bilimlerin de konusudur. Yine de afetlerin doğa açısından değil insan davranışları açısından incelenmesine yönelik çalışmalar 20.yy'a gelinceye dek ilgi görmemiştir. 20. yüzyılın

başlarından itibaren ise zaman zaman kesintiye uğrasa da afetin toplumsallığı tartışmalarını güçlendirecek çalışmalar artmıştır. Artan çalışmalarla birlikte tüm afetlerde insan etkinliği olduğu fikri genel olarak kabul görmeye başlamıştır (Abramovitz, 2001; Turcios, 2001).

Afetler toplumsal olaylara işaret ediyorsa “doğal afet” denilerek doğallığa yapılan bu vurgu sorgulanabilir mi? Doğa, tek başına tehlike yaratmaz, tehlikenin ne olduğuna karar veren insanlardır. Doğa, insanlık için elbette tehlikeli olabilecek olaylar üretebilir ancak bunlar yalnızca insan seçimleriyle afete dönüşür. Doğa olayları; yağışlar, yer hareketleri doğa için *normal* kabul edilen çevresel olaylardır. Oysa alınan yanlış kararlar ve yetersiz önlemler, insanları, diğer canlıları ve mülklerini tehlikeye atabilir. Öyleyse insan kararları, çevresel olgular değildir ve afetlerin temel nedenidir. Yağmur bir doğa olayıdır ve doğaldır, rüzgâr bir doğa olayıdır ve doğaldır ancak afetin “doğal” olmasından bahsedemeyiz. Tüm bunların *toplumsal* yaşamı şiddetli bir biçimde etkileyerek sürdürülemez hâle getirmesi durumunda afetten söz edebiliriz. Bu nedenle afet, insanların tehlikeler karşısında nasıl konumlandığına bağlı olarak ortaya çıkar ve toplumsal olana işaret eder. Birleşmiş Milletler (BM) Afet Riski Azaltma Ofisi (UNDRR) de doğal afetlerin olmadığını kabul eder ve temel afet risk azaltma terimleri terminolojisinde “doğal afet” terimi kullanılmaz.

Afetleri doğal olarak kabul etmekteki sorun nedir? Bir

afeti doğaya havale etmek, onun karşısında ne yapılırsa yapılsın insanların güçsüz ve çaresiz olarak konumlandırılmasına neden olur. Problemleri çözebilmek için önce problemin kabul edilmesi gerekir. Problem, baş etme kapasitesinin üzerinde konumlandırıldığıdaysa kimse ona karşı çözüm üretme sorumluluğunu üstlenmeyecektir. Toplumsal yaşamın sekteye uğraması pek çok durumda afetzedeler dışında sosyal hiyerarşileri sekteye uğratmaz ve güç yapıları varlığını sürdürmeye devam eder. Afet sonrasında doğal olmayan ölümleri açıklamakta karşılaşılabilecek güçlükler, özellikle de otoriter devletlerde, doğal güçlerin bahane olarak kullanılmasıyla sonuçlanır. Böylece doğal olmayan ölümler, doğal güçler kullanılarak doğallaştırılır. Bu, afet hafızasının şekillendirilmesi demektir. *Doğal afet* ifadesini kullanmak afeti doğaya havale etmenin ve sorumluluğu en aza indirmenin yollarından biri olarak kullanılır. Afetler doğa tarafından tetiklense bile toplumda yoksulluğu ve eşitsizliği şiddetlendiren, sosyal yaşamı sekteye uğratan, tedbirlerin yeteri kadar alınmamış olmasıdır ve afeti yaratan bu tedbirsizlik durumudur. Afet öncesi tedbir, afet sırasında hızlı müdahale ve afet sonrası iyileştirme aşamalarının hiçbiri toplumun

özellikleri dikkate alınmadan yürütülemeyecek aşamalardır. Böylece afet çalışmalarında önlemlerin ne şekilde alınması gerektiği, müdahale esnasında sosyopsikolojik atmosferin önemi ve sonrasında iyileştirme çalışmalarında kültürel, sosyolojik, politik, ekonomik durumun göz ardı edilmemesi gerekliliği de ortaya çıkar.

Bir afet meydana geldiğinde sosyolojik olarak nasıl bir süreç işler? Yapılan çalışmalarda afetten kısa bir süre sonra ortaya çıkan toplumsal hareketliliğe ilişkin yorumlar temelde iki yönde gelişmiştir. Afetlerle ilgili ilk araştırmalar işlevselcilikten, yıkım karşısında toplu davranış teorilerinden faydalanmıştır (Quarantelli, 1960). Bu araştırmalar, afet karşısında toplumda organize davranışların ortaya çıktığını, yağma gibi davranışların ise nadiren meydana geldiğini gösterir (Webb, 2018). Daha genel bir yaklaşım içinde afet dönemleri, Durkheim'ın toplumsal dayanışma kavramıyla temellendirdiği örgütlenme biçiminin etkisini artırır. Buna göre afetlerin hemen ardından yardımlaşma, gönüllülüğün artışı, dayanışma, bağış toplama, topluluk oluşturma gibi toplum yanlısı davranışlar ortaya çıkar (Barton, 1969; Beyerlein & Sikkink,

2008; Britton vd., 1994; Dombrowsky, 1983; Oliver-Smith, 1999; Xu, 2017). Burada sosyal hiyerarşilerin askıya alındığı ve Oliver-Smith'in (1999, s. 166–167) “acı kardeşliği” olarak adlandırdığı bir topluluk bilincinden söz etmek mümkündür. Ortaya konulan diğer görüş ise dayanışmanın kısa süreli olarak gerçekleştiğinden sonra son bulduğudur. Burada daha önce toplumsal dayanışma içinde yaşıyor olsa dahi bir toplumun, bir afetle karşılaşması durumunda giderek bireyselleştiği vurgulanır (Erikson, 1976, s. 154). Acı, bazıları için sürmeye devam etse de kardeşliğin bir süre sonra bittiği ifade edilir. Eyerman (2001) ise dramatik bir anlam kaybı yaşandığında bunun sosyal dokuda bir yırtılmaya neden olacağını ekler.

Afetler, aktörlerin imajlarını olumlu yönde geliştirmeleri ve izlenim yaratabilmeleri için sosyal roller üstlendikleri dramatik bir alana da işaret eder (Brissett & Edgley, 2005). Afetle ilgili rolleri bulunan hükümet görevlileri ve kuruluşlar, olumlu bir imaj sunmak için, yalnızca işleri halletmek üzere değil kamunun faydasını gözettiğini göstermek için de bu alanın dramatikliğine katkıda bulunur. Afetlerin dramatik sunumunda merkezde genellikle siyasi liderler yer alır ve kriz yönetimi boyunca liderler krizleri açıklar ve sembolik araçlarla kısa vadeli çözümler tasarlar. Aktörler kısa süre içinde olay yerine gelir, duygusal sahneye uygun olarak hareket ederek bu bağlamı güçlendirir (Xu, 2012). Devletler meşruiyetlerini korumak, arttırmak ve vatandaşların desteğini kazanabilmek için afet dönemlerinde acı, ölüm ve afetle ilgili genel sorunlar için çeşitli anlatılar, sembolik eylemler oluştururlar. Bu, politika oluşturmak, fon tahsis etmek, kaynakları kullanmak dışında kültürel bir müdahale çeşididir. Türkiye’de 6 Şubat 2023’te gerçekleşen ve 11 ili etkileyen depremlerin ardından “asrın felaketi” adlandırılmasıyla

arama kurtarma ekiplerinin “kahramanlar” olarak mitleştirilmesine benzer şekilde Covid-19 pandemisinin yaşandığı ilk günlerde, devlet aktörleri ve halk tarafından bu afet, dünya savaşına gönderme yapılarak mitleştirilmiş, bunun için pek çok askeri metafor kullanılmış, yeni kahramanlar yaratılarak afet için anlamlı bir dayanışma ortamı oluşturulmuştur. Ancak kısa süre sonra hükümet tarafından vaat edilenler yerine getirilemediğinde ve güçlü bir politika oluşturulamadığında bu dayanışma aşınmaya başlamıştır. Örneğin, sağlık personelinin kahramanlaştırılması ve bunun sembolik olarak alkışlarla gösterilmesi, bir süre sonra insanların, personelin alkış yerine koruyucu ekipman gibi temel araçlara ihtiyaçlarının arttığını görmesiyle etkisini kaybetmiştir (McCormick, 2020, s. 346).

Aktörlerin dramatik alandaki katkılarıyla bütünleşen riske ve afete verilen tepkiler, devlet toplum ilişkilerini de etkiler. Afetler, ortaya çıktığı bölgelerde devlet toplum ilişkilerini ve toplum içindeki farklılaşmaları şekillendiren unsurlardan biridir (Bankoff, 1999). Afetler, bu ilişkilerin şeklini değiştirebilir, hızlandırabilir, aksine çevirebilir. 23 Aralık 1972’de Nikaragua’nın başkenti Managua’da bir deprem meydana gelmiştir. Ülkenin yönetimindeki Başkan Anastasio Somoza, depremden sonra ülkeye gönderilen uluslararası

yardımları, şehri yeniden inşa etmek yerine kendi gücünü artırmak için kullanmış ve bu, 1979’da Sandinista devrimiyle sonuçlanmıştır (Lee, 2015, s. 663) Nikaragua’da yaşanan afet, Somoza’nın düşüşünü hızlandırmıştır. 1988 Ermenistan depremi ise açıklık politikası olarak adlandırılan Glasnost politikasını hızlandırma etkisi göstermiştir (Benthall, 1993, s. 108-121). Ermenistan depremi sonrası hükümetin depreme verdiği tepkinin etkisizliği, bina yapımındaki yolsuzluklar ve bu deneyimlerin birleşimi Sovyetler Birliği’nin dağılmasına yol açmıştır (Krimgold, 1994, s. 7013). Afetler her zaman belirli yönde koşullar ortaya çıkarmaz. Değiştirilmesi gereken koşullar için değişim potansiyelini yükseltebilir, radikal şekillerde dönüşümü ve değişimi gerçekleştirebilir ve bürokratik süreçleri hızlandırabilir (Hoffman & Oliver Smith 1999, s. 10).

Afetlerde siyasi güç, hafızayı manipüle edebilir. 2008 yılında Sichuan depremi sonrası yaklaşık 69.000 kişi ölmüş ve depremden milyonlarca insan etkilenmiştir. Ancak deprem, kısa bir süre sonra ulusal ve uluslararası gündemle yer değiştirmiştir. Bunlardan ilki, ülkenin olimpiyatlara ev sahipliği yapacak olmasıyken ikincisi ise Tibet ayaklanmasının bastırılmasına yönelik oluşturulmuş ulusal gündemdir (Rosenthal, 2008). Benzer şekilde Katrina Kasırgası ise 2005 yılında körfez kıyısını

etkilemiş, 1200'den fazla ölüm gerçekleşmiştir. Aynı dönem kasırga, George W. Bush'un ikinci dönem başkanlığının başlaması ve Orta Doğu'da süren çatışmanın gölgesinde kalmıştır (Kramer, 2016). Katrina Kasırgası örneğinde görülebileceği gibi afet dönemleri, "üçüncü dünya" ve "biz" ilişkisinin gizli ya da açık şekilde ortaya çıkabileceği dönemlerdir (Cerulo, 2006). Bu bakış, "biz" güvendenken tüm kötü şeylerin üçüncü dünya ülkelerinde açığa çıkacağına yönelik bir inancı taşır. Afeti önemsemeyi ve önlem almayı ötelir. Benzer şekilde afetin aynı ülkenin belirli bir bölgesinde meydana geliyor olması da *biz* ve *öteki* anlayışına örnek gösterilebilir. Bu, siyasi olduğu kadar kültürel bir bakışın da ürünüdür. İnsanların bu riskleri nasıl algıladığında, afeti nasıl tanımladığında ve bunlara göre nasıl hareket ettiğinde kimlikleri ve siyasi görüşleri de etkili olmaktadır.

Bir afete maruz kalmak, ortak hikâyelerle topluluğun kolektif hafızasının, sosyal kimliğinin oluşumuna yol açar ve böylelikle afet hafızası yaratılır. Benzer deneyimlerle, afetlerin üstesinden nasıl gelindiğine dair ortak anlatılar oluşturulur, tartışılır ve yeniden anlatılır. Topluluğun daha genç üyeleri için bu anlatılar tekrarlanarak ortak bir geçmiş inşa edilir (Zerubavel, 2012). Afet hafızası,

çoğu durumda afete maruz kalanlar tarafından canlı tutulur. Bir topluluk tarihsel anlatısında bir afete karşılaştığında ona karşı yeni bir risk anlayışı geliştirir. Bu, çoğu zaman kesişen risk durumlarında hayatta kalma ve iyileşmeyi hızlandıracak ortak stratejiler geliştirilmesine de katkıda bulunur. Aynı zamanda tekrarlayan ani ve hızlı afetlere karşı verilen tepkileri önceliklendirme ve önlem almayı hızlandırırken yavaş gelişen, örneğin fabrikadan sızan kimyasal atığa uzun süre maruz kalma gibi durumlarda, daha yavaş tepki vermeye de neden olabilir. Böylece oluşmuş afet kültürü, riski sürdürmek için çalışabilir. Bu durum ise ancak bu toplulukların deneyimlerine yer verilmesi ile anlaşılabilir. Topluluk için anlamlı olan bu davranış anlaşılmadığı sürece; zararı ve riski sürdürmeye devam etmeleri mantık dışı olarak yorumlanabilir (Schmuck, 2000). Çoğu durumda afet bölgesinde yaşayanlar, yavaş gelişen afetlerin farkında olsa dahi kısıtlı kaynaklarını ve enerjilerini ani ve yıkıcı afetleri önlemek için kullanır. Tehlikeli bir olayın rutin hâle gelmesiyle kişiler bu olay yerine, dikkatlerini başka bir tanesine yönlendirir. Bu yanılığın bir güvenlik duygusuna neden olur ve riski daha da arttırabilir (Heimer, 1988).

Sonuç olarak; fiziksel çevre dinamiklerinin

anlaşılması, tehlikeli olayların görülme sıklığını tahmin etmek için önemli olsa da belirli bir tehlikeyi afete dönüştürenin ne olduğu sosyal, ekonomik, politik ve kültürel dinamiklerin anlaşılmasıyla bağlantılıdır. Afet müdahaleleri; bilim, yönetim ve yerel uygulamaların ortaklaşmasıyla ve etkileşimiyle ortaya çıkar ve birbiriyle ilişkileri zannedildiğinden daha fazladır. Afetten herkes eşit biçimde etkilenmez, ondan kimin, ne şekilde etkilendiği de önemlidir. Çoğu zaman bir grubun sosyal ve ekonomik özellikleri o grubun kendini afetten koruma becerisini kısıtlayabilir, sosyal ve ekonomik özellikler kadar kültür de riskin sürdürülmesinde önemli rol oynayabilir. Topluluk tepkileri canlı, dinamik ve çeşitlidir, yapısal süreçler karşısında pasif değildir dolayısıyla afetin bir parçası olarak incelenmeleri gerekir.

Kaynaklar

- Abramovitz, J. (2001). *Unnatural Disasters*. Worldwatch Institute, Washington, DC, USA.
- Agnew, D. C., Lee, W. H. K., Kanamori, H., Jennings, P. C., & Kisslinger, C. (2002). History of Seismology. *International Handbook of Earthquake And Engineering Seismology*, 81(A), 3-11.
- Bankoff, G. (1999). A History of Poverty: The Politics of Natural Disasters in the Philippines, 1985-1995. *The Pacific Review*, 12 (3): 381-420.
- Barton, A. H. (1969). *Communities in Disaster: A Sociological Analysis of Collective Stress Situations*, Doubleday, New York.
- Benthall, J. (1993). *Disasters, Relief and the Media*. I.B. Tauris, London
- Beyerlein, K. & Sikkink, D. (2008). Sorrow and Solidarity: Why Americans Volunteered for 9/11 Relief Efforts. *Social Problems*. 55 (2): 190–215.
- Brissett, D. & Edgley, C. (Eds.). (2005). *Life as Theater: A Dramaturgical Sourcebook*. Transaction Publishers, New Brunswick.
- Britton, N. R.; Moran, C. C. & Correy, B. (1994). Stress Coping and Emergency Disaster Volunteers: A Discussion of Some Relevant Factors. *Disasters, Collective Behavior, and Social Organization*, 128–144.
- Cerulo, K. A. (2008). *Never Saw It Coming: Cultural Challenges to Envisioning the Worst*. University of Chicago Press, Chicago.
- Dombrowsky, W. R. (1983). Solidarity during Snow-Disasters. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*. 1 (1): 189–206.
- Dynes, R. R. (2000). The Dialogue Between Voltaire and Rousseau on the Lisbon Earthquake: The emergence of a Social Science View. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 18 (1): 97-115.
- Erikson, K. T. (1976). *Everything in Its Path: Destruction of Community in the Buffalo Creek Flood*. Simon and Schuster: New York.
- Eyerman, R. (2001). *Cultural Trauma: Slavery and the Formation of African American Identity*. Cambridge University Press: New York.
- Heimer, C. A. (1988). Social Structure, Psychology, and the Estimation of Risk. *Annual Review of Sociology*, 14 (1): 491-517.
- Hoffman, S. M. & Oliver-Smith, A. (1999). "Anthropology and the Angry Earth: An Overview" In A. Oliver-Smith & S.M. Hoffman (eds.) *The Angry Earth. Disaster in Anthropological Perspective*. London: Routledge. 1-16.

- Kramer, P. A. (2016, September 07). Desert, Storm. Slate. (Erişim Tarihi: 10.03.2023). <https://slate.com/news-and-politics/2016/09/how-the-iraq-war-set-the-stage-for-the-hurricane-katrina-disaster.html>
- Krimgold, F. (1994). Economic and social impacts of Armenian earthquake. In Tenth World Conference on Earthquake Engineering (pp. 7011-7015).
- Lee, D. J. (2015). De-centring Managua: post-earthquake reconstruction and revolution in Nicaragua. *Urban History*, 42(4), 663-685.
- McCormick, L. (2020). Marking Time in Lockdown: Heroization and Ritualization in the UK during the Coronavirus Pandemic. *American Journal of Cultural Sociology*. 8 (3): 324-351.
- Oliver-Smith A. (1999). The Brotherhood of Pain: Theoretical and Applied Perspectives on Post-Disaster Solidarity. İçinde Oliver-Smith Anthony, Hoffman Susannah M. (eds.). *The Angry Earth: Disaster in Anthropological Perspective..* Routledge; New York: 1999. 156–172.
- Quarantelli, E. L. (1960). Images of Withdrawal Behavior in Disasters: Some Basic Misconceptions Social Problems. 8 (1): 68-79.
- Rosenthal, E. (2008, May 22). China Earthquake Pushes Tibet to Sidelines. *The New York Times*. (Erişim Tarihi: 10.03.2023). <https://www.nytimes.com/2008/05/22/world/asia/22tibet.html>
- Schmuck, H. (2000). “An Act of Allah”: Religious Explanations for floods in Bangladesh as Survival Strategy. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 18 (1): 85-96
- Taute, N., Fa’au, T., & Ingham, J. M. (2019). Rūaumoko: More than just a symbol. In 2019 Pacific Conference on Earthquake Engineering.
- Turcios, A. M. I. (2001). Central America: A region with multiple threats and high vulnerability? *Norwegian Church Aid Occasional Paper Series*, (5).
- Webb, G. R. (2018). The Cultural Turn in Disaster Research: Understanding Resilience and Vulnerability Through the Lens of Culture. Havidán Rodríguez, William Donner, Joseph E. Trainor (Eds.), *Handbook of Disaster Research*, Springer: 109-122.
- Xu, B. (2012). Grandpa Wen: Scene and Political Performance. *Sociological Theory*. 30 (2): 114–129.
- Xu, B. (2017). *The Politics of Compassion: The Sichuan Earthquake and Civic Engagement in China*. Stanford: Stanford University Press.
- Zerubavel E. (1999). *Social Mindscales: An Invitation to Cognitive Sociology*. Cambridge: Harvard University Press.

İlk İzlenimler

Mahir Petekkaya

A slında daha Hatay'a varmadan bildiğimiz normalin çok dışında bir şeyler olduğunu seziyor insan. Otobüsler terminale 5-6 saat geç geliyor, sokaklarda baretli, iş botlu insanlar geziniyor, herkesin yüzünde yöneldikleri belirsizlikten tünemiş bir katılık bir endişe. Yine de oraya varıp da onca yok oluşu görmeden tam olarak kavrayamıyor insan içinde hissettiği huzursuzluğun sebebini.

“Buradan ileride yol yıkıldı daha gidemezsin. Bizi burada indir ilerideki kavşaktan geri dön” diye şoföre tarif etti Hataylı bir yolcu. Şehrin girişi tıklım tıklım. Daha da rahat 6-7 kilometre yol var merkeze. İlk başta yan yatmış birkaç bina gördük otobüs penceresinden. Bir iki terk edilmiş benzinlik, çatlaklı yollar ara ara. Merkeze doğru girdikçe önce yıkık binaların sıklığı arttı. Birkaç yüz metre sonra enkazların etraflarında hareketlilikler de görmeye başladık. Kepçe operatörleri, enkaz gönüllüleri, uyuyanlar, tartışanlar, boş boş bakanlar. Ruhsuz bakanlar. Öylece bakanlar görmedikleri bir noktaya

kitlenip. Sonra indim otobüsten yürümeye başladım içerilere doğru. On dakikaya rüzgârdan insanın eli kesilmeye başlıyor. Yavaş yavaş sesler arttı, sonra curcuna. Sonra enkazlar. Meydana 2 kilometre kala gördüm son sağlam binayı. Ondan sonra hepsi devrilmiş. Kimileri un ufak olmuş, beton kum gibi dağılıyor. Öyle dağılan enkazların etrafında bir panik bir acele hali yok. Kimsenin içeriden canlı çıkacağına dair bir ümidi de yok. Herkes sessizleşiyor bir battaniyenin altında, kaldırım taşının üstünde ve kepçenin motorundan başka ses duyulmuyor. Yıkılmış ama un ufak olmamış binalar daha farklı, daha renkliler. Her renk baret yelek ve üniformadan sürüsüne bereket insan bekliyor etraflarında. Herkesin bir fikri var, herkeste bir harıl harıllık. 5 dakika boyunca kepçe çalışıyor son biri tok sesiyle “Sessizlik!” diye bağırıyor. Bir cadde dolusu insanın tek bir komutla dünyanın en elzem işiymiş gibi aynı anda susuşunu tahmin edemezsiniz. Bütün kepçeler aynı anda kontak kapatıyor, bütün matkaplar, hilteler, dizel jeneratörler, bağırışlar

ağlayışlar, telefon konuşmaları ve adım atışlar. Hepsi aynı anda duruyor. İnsanlar dinliyorlar. Sonra aynı adam bağıyor yüzünde alışılmış bir hayal kırıklığıyla “Devam!” ve hayat oradaki normaline geri dönüyor. 5 dakika sonra yan enkazdan başka bir ses bağıyor: “Sessizlik”. “Devam”. “Sessizlik.” “Devam.”

Herkes bir şey bekliyor bir yerlere oturmuş. Çocuklarının şişmiş cesetlerini bekliyor anneler babalar büyük bir heyecanla. Kurtarmacılar aşğılardan gelecek bir sesi, kurtulanlar battaniye bekliyorlar. Montlar, çadırlar, kumanyalar. Bitkinler çayın demlenmesini bekliyor. Ömrüm boyunca bu kadar fazla çay içilebilen bir yer görmedim. Her adımda birisi bir yerden bir çaydanlık semaver bir şey bulmuş, ateş yakıyor, gelene geçene çay veriyor. Başta garipsiyor insan sonra fark ediyorsun ki çoğu kişinin çay içmekten başka yapacak hiçbir şeyi yok. Hem hava soğuk. Çay iyi gidiyor ondan. Kazan kaynıyor hissi veriyor. Arada bir ambulans geçiyor sirenlerle. Herkes bir dönüp bakıyor. Ambulans sesi umut demek. Yalnızca bir canlı tespit edildiğinde duyuluyor sirenleri. Pek sık da duyulmuyor zaten.

Ölüm ve ölüyle farklı bir düzleme geçiyor insan. Her enkazın önünde üç beş ceset torbası. Bazıları battaniyelere sarılı. Kimse yadırgamıyor niye her yerde cesetler, kimse çürümüş et kokusundan kaçmaya çalışmıyor. Gündelikliğin en doğal parçası olarak her adımda ölüm var. İnsanı asıl etkileyen

kısım ölmeyenler ama. Kurtulmuşlar, lakin tam olarak yaşıyor da değiller. Hiçbir şey istemiyor, hiçbir şey konuşmuyorlar, hareket etmiyorlar. Öyle bakıyorlar sadece.

Asıl soğuk gece rüzgarıyla başlıyor. Her yerde ateşler yakılmış onların etrafında oturuyor insanlar. Tshirt, sweat, kazak, mont üstüne battaniye. Yine de tir tir titriyorsun estikçe. Ateşi harlayıp etrafına sokuluyorsun bu sefer de tüm duman gözüne ciğerlerine doluyor. İki adım uzaklaşsan donuyorsun. Bir yer bulayım gireyim diye düşünüyor insan bir refleksle sonra fark ediyorsun girilebilecek hiçbir yer yok koca şehirde. Ondan güneşin doğmasını bekliyorsun ateşin başında. Sabah 9 gibi hava soğuk biraz kırılmış oluyor. Bir park, meydan artık nereyi bulursa öyle yatıp uyuyor insan. Uyku dediysem en fazla 80 90 dakika. Sonra gene gün başlıyor. Enkazları yorulanlardan devralıyorlar, kazanlar kaynatıyorlar, erzak yetiştiriyorlar, insan taşıyorlar, yara sarıyorlar. Sonsuz bir emek var Hatay’ın her saniyesinde. Isı kamerasıyla tespit edilmiş belki çoktan ölmüş bir kişi için onlarca insan her dakika sallanan bir enkazın üzerinde yanında yöresinde, hazırlıklar yapıyor. Moloz kazıyor, tünel açıyor, sedye getiriyor, ekiplere gıda su getiriyor, yorulanın işini devralıyor. Ve bu var olan hemen her binada hemen her an devam ediyor. Herkesin tarifsizce emek sarf ettiği bir yer Hatay.

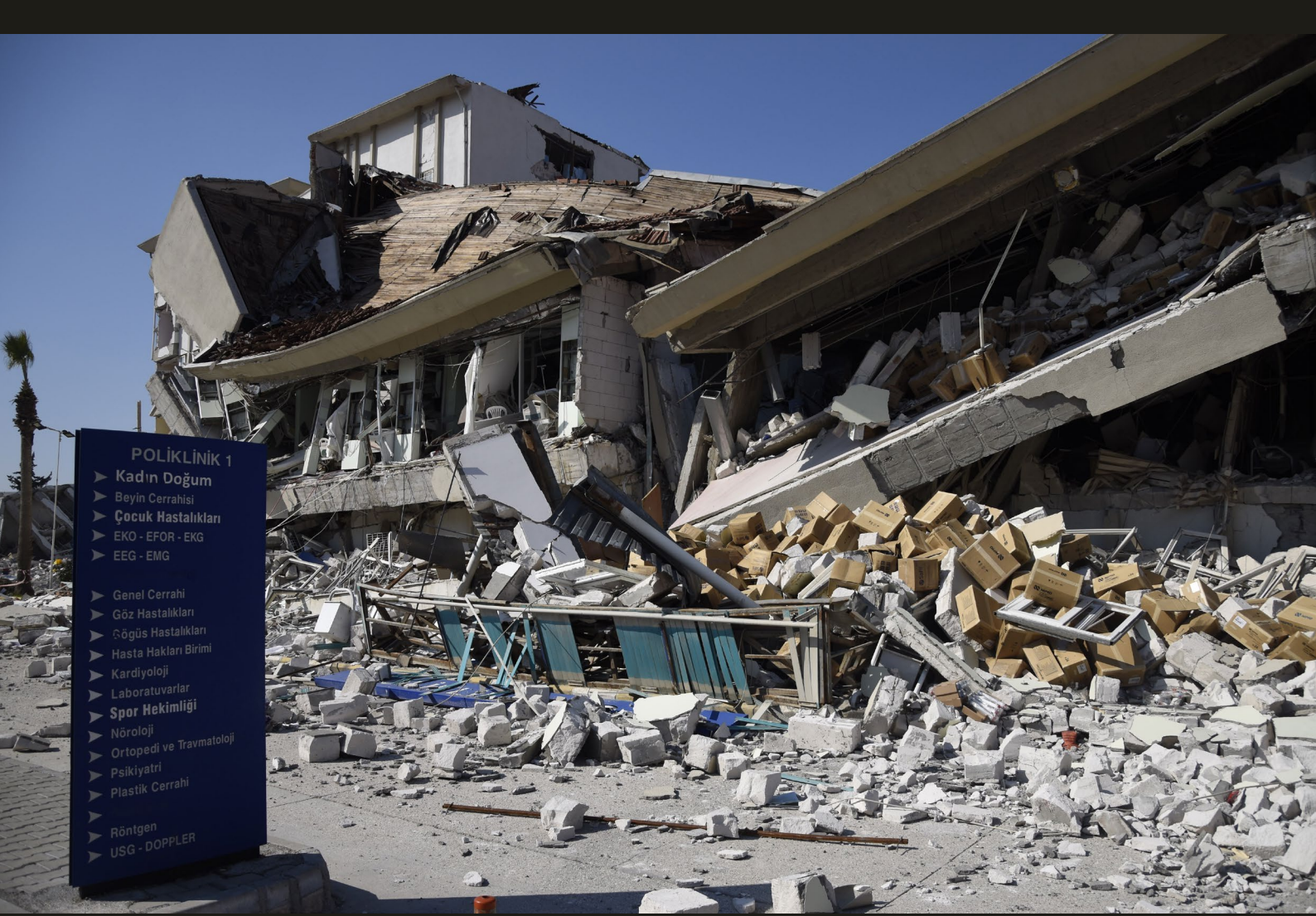
MAHİR PETEKKAYA

İLK İZLENİMLER
FOTOĞRAF SEÇKİSİ

Afete Dirençli Kentler Mümkin Mü?

Türkay Baran, Serap Kahraman

1. Giriş

Afetler konusunda çalışan akademisyenlerin, mühendislerin mesleki görevi yaşadığımız mekânları afete dirençli hale getirmek, olabilecek afet zararlarını azaltmak için yapılması gerekenleri raporlamak, yazmak, yayınlamak, hayata geçirilmesini sağlamaktır. Diğer yandan, afet direncini düşürebilecek yanlış uygulamalar konusunda ilgili idarelere uyarılarda bulunmak, uygun olmayan kararların hayata geçirilmemesi için çaba göstermek de mesleğin ayrılmaz bir parçasıdır. Mesleğin en üzücü yanı ise, afet gerçekleştiğinde ortaya çıkan yıkımın, kayıpların aslında yaşanmayabileceğini, doğru politika ve kararlarla azaltılabileceğini bilmektir.

1999 Marmara Depremi sonrasında bölgeye arama kurtarma çalışmalarına destek verebilme umuduyla giden yazarlar, karşılaştıkları büyük yıkım, kayıp ve acı sonrasında, İnşaat Mühendisliği alanındaki çalışmalarını afete dirençli kentler, afet risklerinin

azaltılması, deprem riski, yapıların güçlendirilmesi konularında yoğunlaştırmışlardır. Bu akademik çalışma dönemi, Türkiye'nin inşaat sektöründeki düzenlemeler konusunda bir ileri, iki geri adımlar attığı son 24 yıla örtüşmektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde, aynı günde gerçekleşen iki yıkıcı deprem sonrasında oluşan büyük kayıplar, neleri yanlış/eksik yaptık, neleri yapamadık, neden yapamadık sorgulamalarını kaçınılmaz kılmıştır. Bu yazı, deprem konusunda ülkemizde son 24 yılda yapılanlara/yapılmayanlara ilişkin gözlemlerimizi aktarmak, gelecekte yapılması gerekenlere katkı sağlamak umuduyla kaleme alınmıştır.

2. Depremin Oluşturduğu Hasarın Boyutu

6 Şubat 2023 Türkiye için unutulmaması gereken bir

gün olarak kayıtlara geçti. Aynı gün içinde, dokuz saat arayla Kahramanmaraş'ta $M_w = 7.7$ (Saat 04:17) ve Elbistan'da $M_w = 7.6$ (Saat 13:24) meydana gelen depremler büyük bir yıkıma yol açtı. Deprem sonucunda, Doğu Anadolu Fayının Pazarcık segmentinde 3 metreyi bulan ötelenme (yatay yer değiştirme) meydana geldi (Fotograf 1).

Yüksek yıkıcılığa sahip bu iki depremin ilki sabahın erken saatlerinde yüzbinlerce insanın enkaz altında kalmasına yol açtı. Yıkımın şoku yaşanırken gerçekleşen ikinci deprem ise, hem hasarın hem de can kayıplarının boyutlarını daha da arttırdı. Depremden sonra, günlerce ulaşılamayan enkazlar altında on binlerce kişi kurtarılmayı beklerken hayatını kaybetti (20 Mart tarihinde resmi kayıp sayısı 50 bin 96). Antakya'yı neredeyse haritadan silinme ölçüsünde yıkan depremlerde, bölgedeki 11 ilde toplam 14 milyondan fazla kişi depremden doğrudan etkilenirken, yaralı sayısı yüz binlerle ifade edildi. Maddi kayıplar 100 milyar \$ üzerinde hesaplanırken, bu değer 1999 Marmara Depremi'nden altı kat fazla olduğuna dikkat çekildi (2).

Fotoğraf 1: Kahramanmaraş Türkoğlu – Gaziantep Islahiye arası tren raylarındaki deformasyon (Kaynak : AA) (1)

Yaşanan depreme iktidarın ve iktidar medyasının ilk tepkisi “Bu deprem yüzyılın felaketi” şeklinde oldu. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Hatay'da yaptığı açıklamada “böylesi büyük felakete hazırlıklı olabilmek mümkün değildir” iddiasında bulundu (3). Oysa, depremi izleyen günlerde ardı ardına yayınlanan raporlar gelecek olan felaketin raporlara döküldüğü, olası etkilerin belirlenerek, alınması gerekli önlemlerin sıralandığını, ancak iktidar(ların) (Merkezi ve Yerel

**Tablo 1: Hasar Tespiti Yapılan Bina Sayısı
(6 Mart 2023) (2)**

İcmal	Bina Sayısı	Bağımsız Bölüm Sayısı
Hasarsız	860.006	2.387.163
Az hasarlı	431.421	1.615.817
Orta hasarlı	40.228	166.132
Ağır hasarlı	179.786	494.588
Yıkık	35.355	96.100
Acil yıkılacak	17.491	60.728
Tespit yapılamadı	147.895	296.508
Toplam	1.712.182	5.117.036

Yönetimler) bu konuda hiçbir önlem almadığını ortaya koyacaktı (4,5)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu (2), 6 Şubat 2023 günü yaşanan depremlere ek olarak, 20 Şubat 2023 Hatay Yayladağı merkezli $M_w = 6.4$ (Saat 20:04) olan depremleri incelemektedir. Raporun yönetici özetinde yaşanan depremler “şiddet ve kapsadığı alan açısından bakıldığında yakın tarihte eşi benzeri olmayan felaketlerdir” biçiminde tanımlanmaktadır. Raporla, depremden etkilenen illerde yapılan hasar belirleme çalışmaları sonucunda verilen değerler (Tablo 1) kayıpların açıklanan resmi rakamlardan çok daha fazla olabileceğine işaret etmektedir.

Bölgedeki binaların çok kötü olduğu, betonarme imalatın usulüne uygun yapılmadığı görülmektedir. Bunun sonucunda, betonarme olması gereken (ancak kurallara uygun yapılmadığından betonarme olarak nitendirilemeyecek nitelikteki) çok katlı yapıların adeta “tozlaşarak” çöktüğü (Fotograf 2) izlenmektedir. Bu şekilde göçmüş yapılardan canlı çıkarmak “mucize” olarak tanımlanabilir. Tabloda yer alan *yıkık* satırında 35 binden fazla binada, 100 bine yakın *bağımsız bölüm sayısı* dikkate alındığında açıklamalarda yer alan 50 bin can kaybı sayısının gerçek değerinin çok altında olduğu düşünülmelidir.

Çeşitli nedenlerle (*tasarım hataları, temel sorunları, taşıyıcı elemanlarda süreksizlik, zemin katlarda taşıyıcı elemanların (örneğin kolonların) kesilmesi, vb.*) toptan göçen, ancak “yaşam üçgeni” bulanabilecek göçüklerde (Fotograf 3), hızlı arama kurtarma çalışmalarıyla yaşam kurtarmak mümkündür. Ancak, ilk günlerde hiç

Fotoğraf 2: Betonarme ol(a)mamış binaların göçmesi (Fotoğraf : Erhan Sevenler -AA) (2)

Fotoğraf 3: Betonarme bina toptan göçme (2)

kurtarma çalışmaları yapılamayan binlerce enkaz olduğu gerçeği, can kaybının çok daha fazla olduğu sonucuna varmamıza neden olmaktadır.

Kısacası, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından açıklanan rapordaki veriler de bize, resmi verilerle açıklanandan çok daha büyük bir can kaybı yaşandığını göstermektedir. Dolayısıyla, kayıpların neden bu kadar büyük olduğunun belirlenmesi, sorumlulukların ortaya konması, aynı hataların tekrar yaşanmaması için alınması gereken önlemleri belirlemek, **denetimli bir yapım süreci** tanımlayabilmek açısından büyük önem taşımaktadır.

3. Deprem olabileceği bilinmiyor muydu?

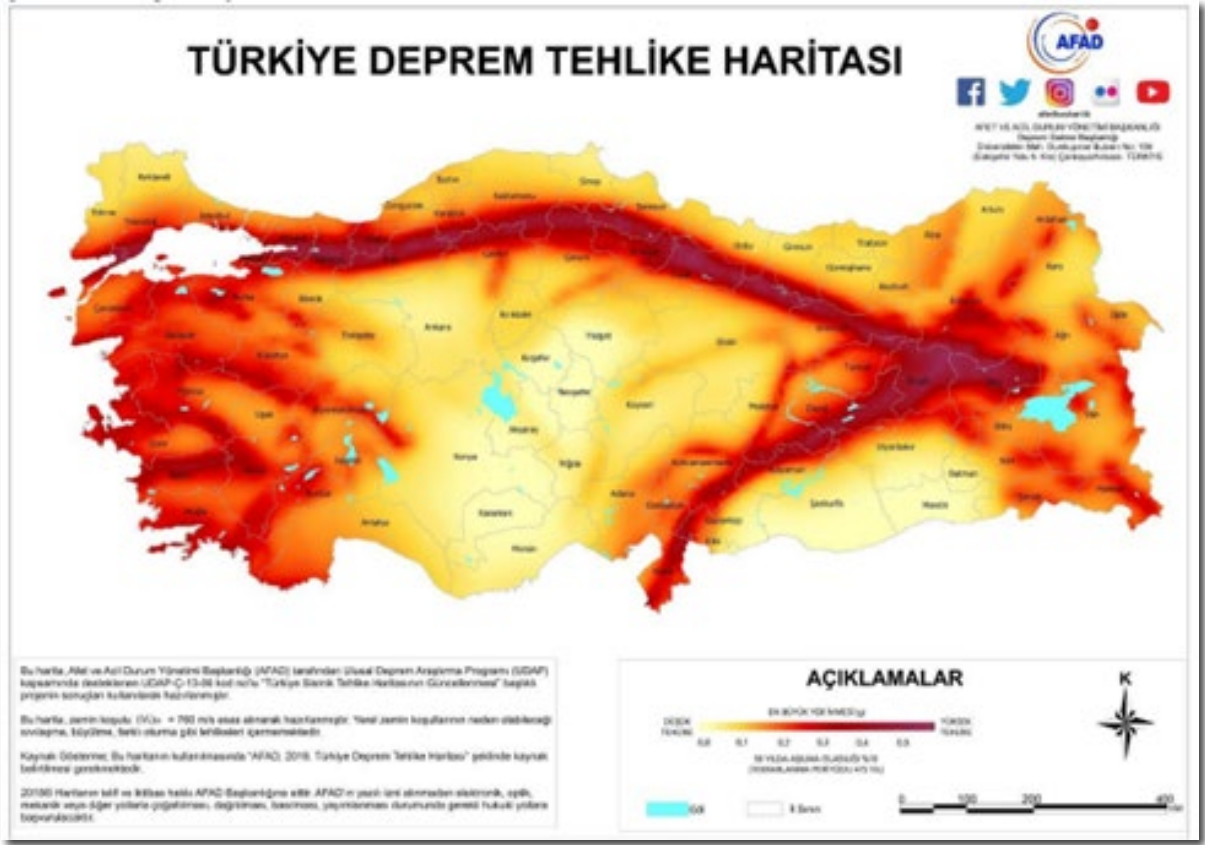
Türkiye Deprem Tehlike Haritası (Şekil 1) Konya, Aksaray ve Niğde'nin bir bölümü ile Karaman ili dışında kalan hemen her bölge için deprem tehlikesine işaret etmektedir. Türkiye'de her on yılda bir büyük bir depremin meydana geldiği, ortalama 25 yılda bir de

“yıkıcı” depremler olduğu gözlenmektedir. Deprem konusunda ilk yapılması gereken, deprem tehlikesine ilişkin farkındalık yaratmak, toplumsal bellek oluşturmak iken, iktidarların(Merkezi ve Yerel) genel eğilimi yaşananları “hızla unutturmak” doğrultusunda gerçekleşmektedir.

Türkiye’de deprem öncesinde konuyla ilgili akademisyenler, ilgili odalar (TMMOB), Kamu Kurumları (AFAD, vb) deprem tehlikesi, afet riski konusunda çok sayıda rapor hazırlamıştır. Buna rağmen, karar vericiler tarafından atılması gereken adımlar atılmamış, can güvenliği riskini azaltacak, yaşamları kurtarabilecek önlemler alınmamıştır. Geçmiş raporlar, uzman görüşleri bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye’nin ilk deprem master plan çalışması (Radius Projesi) Birleşmiş Milletler –Doğal Afet Zararlarının Azaltılması On Yılı programı kapsamında 1999 yılında tamamlanmıştı. İzmir Deprem Senaryosu ve Deprem Master Planının (7) hazırlandığı çalışma, Boğaziçi Üniversitesi ve İzmir İnşaat Mühendisleri Odası (İMO) tarafından gerçekleştirilmiş; tamamlanmasından hemen önce oluşan Marmara depreminin etkisi altında pek fark edilmemiştir.

Bir deprem ülkesi olduğu gerçeğine gözlerini kapatmayı tercih eden Türkiye, 17 Ağustos 1999 Marmara depremiyle sarsıldığında, her şeyin değişmesi gerektiğini anlamaya başlamış gibidir. Geleneksel yapı inşaatı tarzıyla

Şekil 1: Türkiye Deprem Tehlike Haritası (AFAD) (6)

inşa edilmiş apartmanların, hiç mühendislik hizmeti almamasından, yapım hizmetini denetlememesinden, standart dışı imalatlardan, nihayetinde de yapım sonrası taşıyıcı elemanlara(kolon kesme, vb.) müdahalelerden dolayı uğradığı yıkım, sebep olduğu can kaybı bütün ülkeyi şoke etmiştir.

Marmara depremi sonrasında, inşaat sektöründeki yapım işlerinin düzenlenmesi gerektiğine ilişkin gerçeklik yalın biçimde ortaya çıkmıştır. Depremin sonrasında, finansman ihtiyacı için destek başvurusunda bulunulan Dünya Bankası'nın inşaat sektörünün yeniden düzenlenmesi isteğinin de katkısıyla bu dönemde bir takım yasal düzenlemeler yapılabilmektedir. Böylece, inşaatlarda yerinde dökme yerine hazır beton kullanımı,

yapım işlerinin Yapı Denetimi Kurumları tarafından kontrol edilme zorunluluğu, inşaatın her alanında çalışacak mühendislerin "Yetkin Mühendis" olma zorunluluğu gibi yasal değişiklikler hayata geçirilmiştir.

Boğaziçi Üniversitesi, ODTÜ, İTÜ ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nden disiplinler arası geniş bir akademik ekibin kapsamlı bir çalışması sonucu ortaya koydukları "İstanbul Deprem Master Planı" 2003 yılında yayınlandı (8). İstanbul için uluslararası uzmanların hazırladığı mikro bölgeleme çalışmalarıyla riskli yapı stokunun tespiti yapılmış olmasına rağmen, aradan geçen 20 yılda bu bulgular pratikte herhangi bir risk azaltma ve/veya güçlendirme çalışması için kullanılmamıştır.

İki sene önce çıkmış bir derleme kitabın başlığında “İnşaat ya Resulullah” (9) ifadesiyle karşılık bulan rant tutkusu, iki binli yıllarda İstanbul’dan tüm Türkiye’ye yayılırken, daha fazla kar hırsı ile yapımda uygulanması gereken güvenlik, denetim, yetkinlik (liyakat) gibi kavramlardan hızla vazgeçilmiştir. Marmara depremi sonrasında inşaat sektörüne getirilmiş düzenlemelerin, daha da geliştirilerek sürdürülebilmesi, bu gün yaşanan yıkımı engelleyebilecekken, ne yazık ki gelişmeler tam tersi yönde gerçekleşmiştir. Çünkü, Marmara depremindeki yıkım unutuldukça, daha fazla rant iştahıyla, yapım işleri 1999 depremi öncesindeki denetimsiz, kuralsız hale dönüşmüştür (Bu kez durum daha da ürkütücüdür: 1999 öncesi binaların çoğunluğu 6-7 kat iken günümüzde özensiz yapılan binalarda kat sayıları hızla artmış, 10-12 kat gözümüze sıradan görünmeye başlamıştır.).

Bu dönemde afet yönetiminin tek çatı altından planlanması amacıyla, çeşitli bakanlıklara bağlı birimler kapatılarak AFAD’ın kurulması 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile gerçekleşmiştir.

Karar vericiler “deprem öldürmez bina öldürür” söylemini sık sık dile getirmelerine rağmen, 2011 yılında yayınlanan 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ile, yapı denetiminin özel şirket ya da serbest mühendislik faaliyeti yürüten kişilerden para karşılığında alınmasının yasal zemini oluşturulmuştur. İmar mevzuatının

uygulanmasının ve yapı denetiminin deprem riskini azaltmadaki kritik rolüne rağmen, 4708 sayılı yasayla yapı denetimi özel şirketler tarafından müteahhitlere sağlanan bir hizmet haline getirilmiştir.

AFAD 2012 yılında, deprem öncesi ve sonrası yapılması gerekenleri kapsamlı olarak tanımlayan Ulusal Deprem Strateji Planı (UDSEP 2023) yayınlamıştır. Eylem planının ana amacı, “**depremlerin neden olabilecekleri fiziksel, ekonomik, sosyal, çevresel ve politik zarar ve kayıpları önlemek veya etkilerini azaltmak ve depreme dirençli, güvenli, hazırlıklı ve sürdürülebilir yeni yaşam çevreleri oluşturmaktır**” biçiminde tanımlanmıştır. Plan çerçevesinde gerçekleştirilmesi gereken afete hazırlık çalışmalarının gerçek hayatta sınanması 6 Şubat tarihinde yaşanan depremlerle gerçekleşti.

4. Büyük Yıkım Neden Gerçekleşti?

Depreme bağlı risklerin en önemli bölümü, inşaat yapım pratiklerinden, mühendislik hizmetlerindeki nitelik kaybından, inşaatlarda standartlara ve yönetmeliklere uyulmamasından kaynaklanmaktadır. Mühendislik hizmetlerindeki nitelik kaybının en önemli nedeni, inşaat mühendisliği eğitimindeki nitelik kaybıdır. Son yirmi yıldaki genel eğitim politikaları doğrultusunda, üniversite enflasyonu yaratılırken, inşaat mühendisliği program sayıları da artmış, 204 program sayısına ulaşılmıştır. Öğretim üyesi/elemanı, laboratuvarları

olmayan bölümlerden yetişen çok sayıda mühendis, ucuz işgücü olarak, yapım işlerinin gerektirdiği teknik bilgiden yoksun hizmet vermektedir.

Bölgedeki yıkım konusunda, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından 17 Mart tarihinde açıklanan raporda (2), yıkım nedenlerin gerekçelendirilmesi sayfa 25’de başlamaktadır :

“Başta İTÜ ve ODTÜ olmak üzere çeşitli kurumlarca yapılan analizlere göre, binaların enkaz haline gelmesinde;

yer hareketinin şiddeti,

temellerin oturduğu zeminlerin taşıma kapasitelerinin düşük olması,

binaların tasarım ve yapım kalitesindeki eksiklikler,

binaların yaşı,

mevzuata uygun olarak inşa edilmemiş olmaları

bitişik nizamda inşa edilen binaların kat seviyelerinin farklı olmaları gibi faktörlerin yıkım açısından öne çıkan belirleyici unsurlar olduğu tespit edilmiştir”

ifadeleri yer almaktadır.

Rapor şöyle devam etmektedir (s. 26)(2) : “Konut inşaatlarında kaliteli üretim, yapı stokunun depreme dayanıklılığının değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi, imar planlarının ilke ve standartlarının afete duyarlı

niteliğe kavuşturulması için tedbirler alınmaya çalışılsa da kaçak yapılar başta olmak üzere yerleşme sorunlarının istenen düzeyde çözülmesi mümkün olamayabilmektedir”.

“Mekânsal plan yapımı ve hazırlanmasında yetki ve sorumluluklar, belediye meclisinin plan onay yetkisinde olup onay sonrasında alınan teknik kararlarda değişiklik yapılamamaktadır. ... Ayrıca, teknik kapasite ve personel yetersizlikleri, kentsel verileri (bina,mülkiyet, plan, ruhsat, jeolojik etüt, dere yatağı vb.) içeren bilgi sistemlerinin yetersizliği gibi nedenlerle de imar planlarında doğru plan kararları alınamamakta, afet riskine açık yapılaşmaları içeren kentsel dokular oluşabilmektedir” (s.27)(2).

Özet olarak raporda vurgulananlar şöyle özetlenebilir: Deprem çok büyüktür. Yıkılan yapılar imara açılmaması gereken yerlerde, yürürlükteki mevzuata aykırı, kötü yapılmıştır. Bazı yapılar kaçak inşaatdır, dere yatağı vb yerlerde, afet riskine maruz alanlarda yapılmıştır.

Aynı rapordan alıntılalım: “Ülkemizde afet riski taşıyan alanların ve yapıların dönüşümü/yenilenmesi amacıyla yürütülen kentsel dönüşüm çalışmalarına bakıldığında, şehirlerde özellikle çok eski konut alanlarında finansman, mülkiyet vb. sorunlar nedeniyle yenileme çalışmalarının istenilen hızda gerçekleştirilemediği görülmektedir” (s. 28)(2)

Bu durumda sorulması gereken temel soruları şöyle sıralamak mümkündür:

- 1– İmara açılmaması gereken alanlarda yapılaşma nasıl gerçekleşebilmiştir?
- 2– İnşaat kalitesini, inşaatların yürürlükteki mevzuata uygun yapılıp yapılmadığı neden denetlenmemiştir?
- 3– Kaçak inşaatlar nasıl inşa edilebilmiştir? İmar afları ile kaçak inşaatlar arasında ilişki var mıdır?
- 4– Afet riskine maruz alanlarda (dere yatakları, alüvyon alanlar, toprak kayması, fay vb nedenlerle zemin riski taşıyan alanlar vb) yapılaşma izni nasıl verilmiştir?
- 5– Deprem bölgesindeki yapıların yarısından fazlası 2000 sonrası yapılmış on katın üzerinde yapılar olmasına rağmen neden yıkılmıştır? Yapı denetimi, yetkin mühendislik, her şantiyede bir mühendis olması koşullarını içeren yasal düzenlemeler neden gevşetilmiş/kaldırılmıştır?
- 6– Kentsel dönüşümün “istenilen hızda” gerçekleşmemiş olması, bu büyük yıkımın nedenlerinden bir olabilir mi? Kentsel dönüşüm dışındaki seçenekler (yapı stoğu ve risk çalışmalarının tamamlanıp, güçlendirme seçeneklerinin araştırılması vb) göz ardı mı edilmiştir?

5. Kentsel Dönüşüm Tutkusu

AFAD'ın kuruluşuyla aynı yıl meclisten geçirilen 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun”, yurttaşın konut ve sağlıklı çevreye erişim hakkını gözeterek uygulanma yerine, ne yazık ki, piyasada kar getirdiği ölçüde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları için kullanıldı. Kentsel dönüşüm yasası, 2008-2012 küresel ekonomik krizinin ardından, kriz döneminde küçülen ekonomiyi yine inşaat aracılığıyla canlandırmanın aracı olarak kullanılmıştır.

Geliştirilen kentsel dönüşüm yaklaşımlarıyla afetlerden korunmak bir kenara, kentler daha da yaşanmaz ve sağlıklı bir hal almıştır:

Kentsel dönüşüm yalnızca yıkıp yeniden yapma olarak tanımlanmış, kent bütününe sorunları göz ardı edilerek yapıların yenilenmesi odağında uygulamalar yapılmıştır. Mülkiyeti düzenleyecek, rantı sınırlayacak, bilimsel bilgiye dayanan katılımcı, denetlenebilir, dayanıklı bir kentsel yapılaşmanın planlanması yerine tek yapı ölçeğinde özel sektör eliyle dönüşüm tercih edilmiştir.

Yaşam alanlarını ve mülkiyet haklarını korumak isteyen örgütlü çabaların önü kesilmiş, kentleşme bir imar hesabına, rant paylaşımına indirgenmiştir. Vatandaşın kentsel çevre ile ilgili algısını inşaat alanı pazarlığına dönüştürmüştür. Sonuç olarak depreme karşı alınan önlemler çok sınırlı kalmış kentler aşırı yoğunlaşmış,

parçalanmış, tarihi kent dokuları zedelenmiş, doğal alanlar talan edilmiştir.

6306 Sayılı yasa ile Geliştirilen kentsel dönüşüm yaklaşımları binaların güçlendirilmesi seçeneğini tümüyle göz ardı etmiştir.

6 Şubat depremi sonrasında Hatay’da, bir sitede yapılmış olan üçüz binalardan biri ağır hasar alıp, biri toptan göçerken 2009 yılında güçlendirilmesi tamamlanan bir blok ayakta kalmıştır (10). Böylece güçlendirmenin nasıl yaşam kurtarabileceği, böylesi büyük yıkımlara yol açan depremlerde bile sonuç verebileceği bir kez daha ortaya çıkmıştır. Oysa, güçlendirme konusunda yapılan çalışmalara olan ilgi 6306 sayılı yasanın çıkma hazırlıklarıyla birlikte kesilmiş, bunun sonucunda evini kentsel dönüşüm kapsamında borçlanarak yenileme şansı olmayan alt ve orta kesimler çaresizce depremde başlarına gelecekleri beklemeye mahkûm edilmişlerdir.

Sağlıksız yapılaşmanın sonucu ortaya çıkan yapı stoğunun yenilenmesi/güçlendirilmesi büyük maliyet ve zaman gerektirmektedir. İstanbul için 2007 yılında yapılan bir çalışmada bu sürecin 25 yıl alacağı ve 25 milyar \$ tahmini maliyet gerektirdiği belirtilmiştir (11). Kentlerdeki büyüme dikkate alındığında, süre ve maliyetin günümüzde çok daha arttığı tahmin edilebilir.

Aynı çalışmada, İstanbul’da beklenen senaryo depremi için, mevcut betonarme binaların içinde en riskli %

4,1’inin saptanması halinde yaklaşık olarak 29.000 kişinin hayatının kurtulacağı, böylece can kaybının % 92 oranında azaltılacağı hesaplanmıştır.

Olacağı bilinen ancak, zamanı bilinmeyen bir depremden korunmanın yolu nedir?

Afete dirençli kentler yaratmak amacıyla yapılması gereken, düşük maliyetli ve hızlı yöntemlerle “en riskli” olabilecek yapıları belirlemek ve can güvenliği açısından güçlendirmektir. Bu yaklaşımla, İzmir’de 2011 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi – İnşaat Mühendisleri Odası ve İzmir BŞB Balçova ve Seferihisar ilçelerinde 10.500 bina için bu çalışmayı gerçekleştirmiştir (12). AFAD tarafından çalışmanın başlamasından bir yıl sonra (2012) yayınlanan Ulusal Deprem Strateji Planı -UDSEP – 2023 (13) hedefleriyle uyumlu olan bu çalışma İzmir Büyükşehir Belediyesi için yapılmış, ancak iki ilçe ile sınırlı kalmıştır.

Gecekonduların dönüşümünün depreme dirençli kentler oluşturmaya yetmediği, “imarlı” görünen yapılarda hasar ve can kayıplarının yaşanabileceği gerçeği İzmir için 30 Ekim 2020 Sisam depreminde tekrar anlaşılmıştır. Bu depremde, İzmir Bayraklı ilçesinde yıkılan binalarda 100’den fazla ölüm gerçekleşmiştir. Can kayıpları, yukarıdaki istatistiklere uygun biçimde hasarlı binalar içinde en ağır hasar gören %5 oranındaki kısımda gerçekleşmiştir.

Sonuç olarak, son yirmi yılın afet planlamalarının rant kaygısı ve kentsel dönüşüm odaklı yaklaşımlardan ibaret olduğu söylenebilir. Yıkımların, gelecekte oluşabilecek kayıpların önlenmesi için Ulusal Deprem Strateji Planı çerçevesinde planlanan çalışmaların hızla tamamlanması gerekmektedir. 2023 yılında bitmesi gerekirken halen çoğunlukla başlanmamış olan yapı stoğu çalışmaları, afet riskinin belirlenebilmesi için öncelik taşımaktadır.

6. Sonuç Yerine

Afetler sadece Türkiye'ye özgü doğal olaylar olmadığından, AFETE DİRENÇLİ KENTLER için neler yapılması gerektiği uluslararası platformlarda ele alınmaktadır. Birleşmiş Milletler Afet Risklerinin Azaltılması (14) konusunda yayınlanmış çok sayıda çalışmasıyla, afete karşı dirençli olmak için gerekli eylem planları paydaş ülkeler tarafından hazırlanmakta, afetler konusunda sahip olunan bilgi birikimi, deneyim paylaşılmaktadır. Bu yayınlar arasında, paydaş ülkelerden biri olan Türkiye tarafından da hazırlanmış eylem planlarını da bulmak mümkündür.

Ancak, bu planların kağıt üzerinde kalmadan hayata geçirilebilmesi için karar vericilerin (yerel, ulusal) kaynak aktarımlarını sağlaması gerekmektedir. Yapı stokunun niteliği belirlenerek, olası risklerin tanımlanması **can güvenliği** açısından güçlendirme çalışmalarının yapılmasını sağlayabilecektir.

Bilimsel Düşünce, Liyakat, Dayanışma, Farkındalık, Birliktelik, Daha İyi Yaşama Arzusu gibi değerlerin, rant hırsına kurban edilmesi sonucunda atılmayan adımlar felaketlerin boyutunu giderek arttırmaktadır.

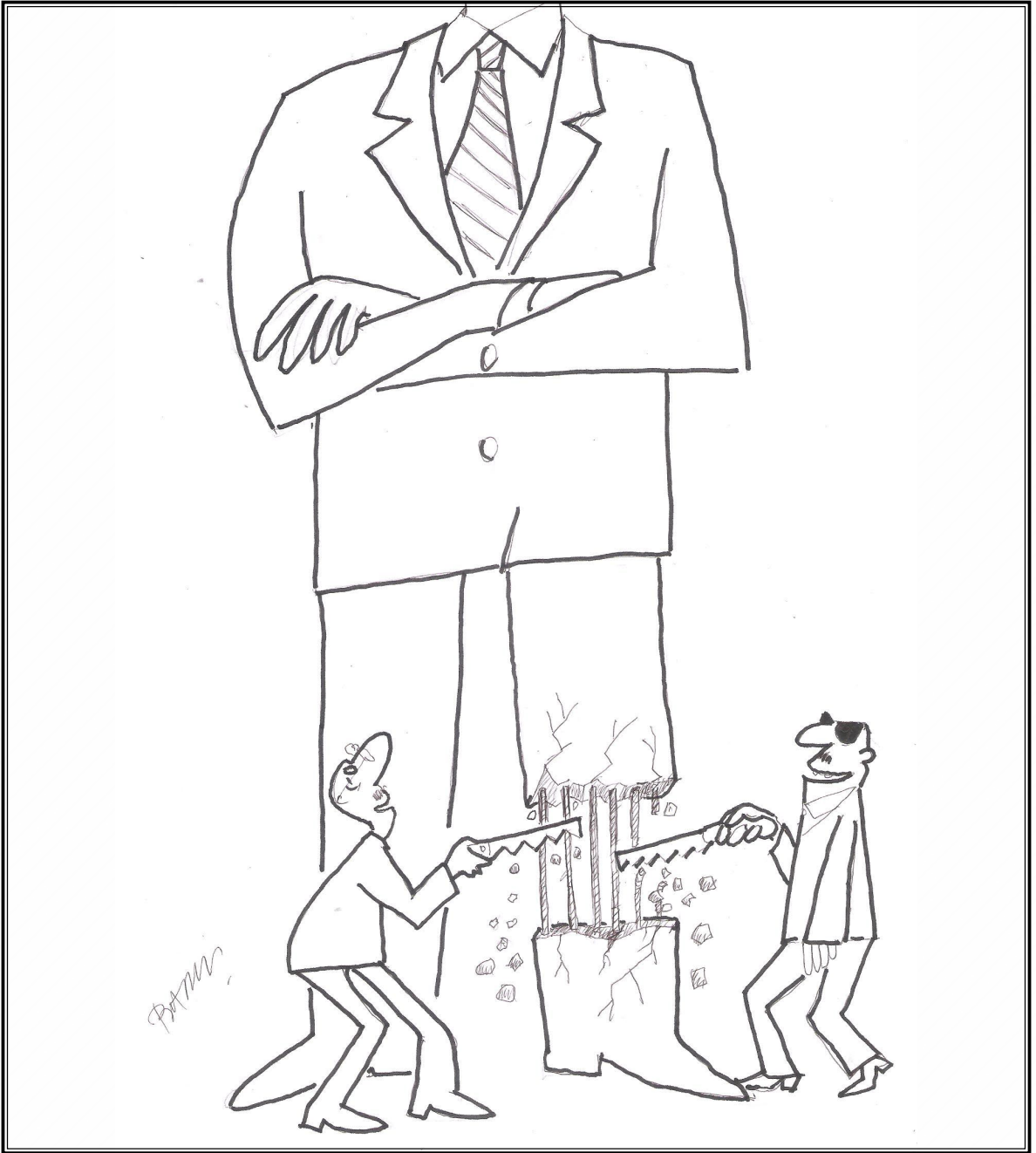
Toplumsal iradenin, siyasi iradeyi zorlayarak aynı felaketleri tekrar tekrar yaşamaktan kurtulmamız için gerekli adımların atılmasını sağlaması öncelikli hedef olarak tanımlanmalıdır. Daha iyi bir yaşam, güvenli konutlar için...

Bu memleket, bizim!

Bu hasret bizim...

Kaynaklar

1. <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/deprem-tren-raylarinin-bukulmesine-sebep-oldu-744563.html>
2. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>
3. <https://www.birgun.net/haber/erdogan-boylesine-buyuk-bir-felakete-hazirlikli-olabilmek-mumkun-degidir-420675>
4. Şahin, A.U (2020) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1146197>
5. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/TAMP.pdf
6. <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>
7. <https://www.izmir.bel.tr/izmirdeprem/>
8. <https://deprezmizin.ibb.istanbul/calismalarimiz/tamamlanmis-calismalar/istanbul-deprem-master-plani/>
9. İnşaat ya Resulullah, Der.Tanıl Bora, İletişim Yayınları, 202.
10. <https://www.diken.com.tr/hatayda-ucuz-binadan-biri-yikilir-biri-agir-hasar-alirken-biri-nasil-sapasaglam-ayakta-kaldi/>
11. Spence, R. (Ed.) (2007). Earthquake Disaster Scenario Predictions and Loss Modeling for Urban Areas, LESSLOSS Risk Mitigation for earthquakes and landslides, Report:2007/7, IUSS Press, Pavia, Italy
12. Kahraman S, Baran T, Özçelik Ö, Saatçı A, Mısırlı S, Girgin S C (2015): İzmir'de Yapı Stoku Envanter çalışmaları. İstanbul, 8. Ulusal Deprem Mühendisliği Konferansı (11-15 Mayıs 2015), 573 – 584.
13. <https://deprem.afad.gov.tr/assets/udsep/UDSEP2023.pdf>
14. <https://www.undrr.org/publications>

Barış Baklan

6 Şubat 2023 Depremleri: Yaşadıklarımızın Hiçbiri Tesadüf Değil!

Yusuf Ekici, Ali Kemal Çınar

Giriş

Türkiye'nin birçok coğrafi bölgesi depremsellik açısından risklidir. Tarih boyunca kentlerimiz depremlerden etkilenmiş, büyük yıkımlar yaşanmış, can ve mal kayıpları ile karşılaşmıştır. Ülkemiz, büyük depremlerin gerçekleştiği diğer ülkelerden farklı olarak, önceki depremlerden ders almayan, olası kayıpları önlemek için etkin ve yeterli bir afet yönetimi/planlaması sistemi geliştiremeyen ve kentleşmesini de bu sistemi gözetererek yürütmeyen bir konumdadır.

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler, kentlerimizin afetler karşısında ne kadar savunmasız olduğunu bir kez daha güçlü bir şekilde gün yüzüne çıkarmıştır. Türkiye kentleri,

kamu yararı yerine sermayenin talebiyle yürütülen planlama süreçleri, bilimsel bilginin yok sayıldığı yasal düzenlemeler, mevcut yasal düzenlemeye dahi uyulmayan denetimsiz bir sektör, finansal teşvikler, “sosyal konut” kampanyaları, imar afları/barışı vd. işlemler aracılığıyla konutun bir yatırım aracına dönüşmesi sonucunda nüfus ve yapı yoğunluğunun oldukça yüksek; buna karşın sosyal ve teknik altyapı alanlarının ise yetersiz olduğu bir dokuya sahiptir. Bu haliyle afet riskleri değerlendirilmeden kontrolsüzce ilerleyen şehircilik faaliyetlerinin kopyalarını birçok kentimizde görmek mümkündür. Dolayısıyla yalnız yapı kusurları değil, yer seçimi ve plan kararlarındaki yanlışlar da yaşanan afetlerin boyutlarını artırmaktadır. Özellikle merkezi yönetim eliyle ortaya konan “çözümler” ise, serbest

piyasanın karlılığını önceleyen, mühendislik, mimarlık ve şehir planlama disiplinlerinin gerekliliklerini külfet olarak algılayan bir yaklaşım öngördüğünden, vatandaşların kendi kaderine terk edilmesine ve yeni felaketler karşısında kentlerimizin kırılgan bir yapıya sahip olmasına neden olmaktadır¹.

Afetin felakete dönüşmesinin kökeni, Türkiye'deki yapı, özellikle de konut üretiminin serbest piyasanın egemenliğine bırakılmasına dayanır. Bu nedenle halkımızın sağlığı ve can güvenliği için kamucu/toplumcu bir kent planlama yaklaşımının yeniden tesis edilmesi bir zorunluluk olup afet ve diğer kentsel risklerin yüksek olduğu yerlerin belirlenmesi, kentin dirençliliğini artırmaya yönelik risk analizi ve sakınım planlaması çalışmalarına başlanması ve bu yöndeki süreçlerin çok disiplinli ve kapsamlı olarak ele alınması önemli bir gerekliliktir.

6 Şubat 2023 Depremleri

Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD, 2023)

¹ Kapitalist gerçekliği dikkate almadan yaşadığımız afetlere yönelik yapılan değerlendirmelere ilişkin "Deprem, bilim ve Şengörgillerin 'cehaleti'" başlıklı eleştirel yazı için bkz <https://www.evrensel.net/haber/482467/deprem-bilim-ve-sengorgillerin-cehaleti> Erişim Tarihi: 19.03.2023.

Şekil 1. Depremden etkilenen bölge haritası (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

kayıtlarına göre, 06 Şubat 2023 tarihinde Pazarcık (Kahramanmaraş) dolayında yerel saat ile 04.17'de aletsel büyüklüğü $M_w=7,7$ olarak kaydedilen yıkıcı bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremden yaklaşık 9 saat sonra Elbistan (Kahramanmaraş) dolayında yerel saat ile 13.24'te aletsel büyüklüğü $M_w=7,6$ olarak kaydedilen ikinci bir yıkıcı deprem meydana gelmiştir. Her iki deprem, Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elazığ'da çok şiddetli hissedilmiş, can kayıpları, yaralanmalar ve ağır hasarla neden olmuştur. Depremler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 11 ili içine alan 108.812 km²'lik bir alanda etkili olmuş ve ülke tarihinde yaşanmış en yıkıcı deprem fırtınası olarak kayıtlara geçmiştir (Şekil 1).

Ana şoktan, yazının hazırlandığı tarihe kadar geçen zamanda, değişen büyüklüklerde binlerce artçı

Şekil 2. Kahramanmaraş il merkezi: deprem öncesi (solda) ve sonrası (sağda), (HGM Atlas, 2023)

deprem kaydedilmiş olup, can kaybının 50.000'i, yaralı sayısının ise 100.000'i aştığı bilinmektedir²³. Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü'nün HGM Atlas web sitesi menüsünden paylaşmış olduğu ortofoto haritalarda yıkımın büyüklüğü ve bölgesel düzeydeki etkileri gözler önüne serilmiştir⁴.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yapılan 11.03.2023 tarihli açıklamada; hasar tespit çalışmalarının %90 oranında tamamlandığı, yapılan çalışmalar kapsamında 11 ilde, 5 milyon 4 bin bağımsız bölümün incelendiği, 821 bin 302 bağımsız bölümü kapsayan 279 bin binanın acil yıkılacak, ağır hasarlı, yıkık veya orta hasarlı olduğu belirtilmektedir⁵.

Asrın İhmali mi? Asrın Felaketi mi?

Ülkemizde uygulanan kentsel politikalar sonucunda yaşadığımız son deprem ne yazık ki felakete dönüşmüştür. Bu felakete giden yolda, devletin tüm kademelerinde sistematik bir şekilde bilimle inatlaşan ve sermaye karını önceleyen bakış açısıyla hazırlanan mevzuatsal düzenlemeler, bu

2 <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/kahramanmaraş-merkezli-depremlerde-can-kaybi-49-bin-589a-yukseldi-2062445> Erişim Tarihi: 20.03.2023.

3 <https://www.birgun.net/haber/afad-acikladi-depremlerde-can-kaybi-50-bini-asti-425504> Erişim Tarihi: 20.03.2023.

4 Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü tarafından deprem sonrası paylaşılan ortofoto görüntüleri için bkz <https://atlas.harita.gov.tr>

5 "Bakan Kurum: 11 ilimizde 279 Bin Binanın Acil Yıkılacak, Ağır Hasarlı, Yıkık veya Orta Hasarlı Olduğunun Tespitini Yaptık" <https://csb.gov.tr/bakan-kurum-11-ilimizde-279-bin-binanın-acil-yikilacak-agir-hasarli-yikik-veya-orta-hasarli-olduğunun-tespitini-yaptik-bakanlik-faaliyetleri-38479> Erişim Tarihi: 19.03.2023.

düzenlemelerin dahi hayata geçirilmesi yönünde gerçek bir irade koymayan denetimsizlik geleneği ancak ve ancak asrın ihmali olarak tanımlanabilir. Kentlerimizin afetler karşısında savunmasız kalmasına sebep olan düzenlemeler ve kamu kaynaklarının toplumun ortak yararını gözetmeyen kullanım biçimine ilişkin bazı hususları şu şekilde sıralanabilir:

- 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkındaki Kanun, 17 Ağustos 1999 tarihinde yine büyük bir felakete dönüşen deprem sonrasında hazırlanarak, 13/7/2001 tarih, 24461 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bu Kanunun “Amaç” kısmında, kentlerimizde inşa edilecek yapıların “...can ve mal güvenliğini teminen, imar plânına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemek...” hükmü düzenlenmiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşadığımız depremler, Kanunda ifade edilen amaçların yerine getirilmediğini/getirilemediğini bizlere ne yazık ki en acı şekilde göstermiştir. Kanunun yürürlüğe konuluş amacı her ne kadar can ve mal güvenliğini sağlamak olsa da, yapıların denetimi konusunda olası her aksaklıktan mühendis ve mimarları sorumlu tutması, denetim konusunu kamu güvenliğini ilgilendiren kamusal bir görev

olarak tanımlamak yerine bir kaynak yaratma aracı olarak görmesi, meslek odalarını devre dışı bırakması gibi nedenlerle yetersiz ve problemlili bir içeriğe sahip olduğu yönünde TMMOB tarafından sıkça eleştirilmiştir⁶.

- 3194 sayılı İmar Kanununda 2013 yılında “(Ek: 12/7/2013-6495/73 md.) *Harita, plan, etüt ve projeler; idare ve ilgili kanunlarında açıkça belirtilen yetkili kuruluşlar dışında meslek odaları dahil başka bir kurum veya kuruluşun vize veya onayına tabi tutulamaz, tutulması istenemez. Vize veya onay yaptırılmaması ve benzeri nedenlerle müellifler veya bunlara ait kuruluşların büro tescilleri iptal edilemez veya yenilenmesi hiçbir şekilde geciktirilemez. Müelliflerden bu hükmü ortadan kaldıracak şekilde taahhütname talep edilemez.*” şeklinde yapılan değişiklik ile meslek odalarının mesleki denetim yetkisi kısıtlanmıştır. Bu değişiklik, sermayenin talepleri doğrultusunda yapılan iş ve işlemlerin hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi ve bu süreçte herhangi bir zaman kaybı veya engellemeye uğramaması için yapılmıştır. Çünkü TMMOB’a bağlı meslek odaları tarafından yapılan denetimler, bizzat sermaye ve siyasiler tarafından “akıl dışı” engel olarak tanımlanmakta olup bir kısım

6 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkındaki Kanuna ilişkin TMMOB tarafından hazırlanan 20 Aralık 2018 tarihli Yapı Denetim Raporu için bkz https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/yapidenetim_0.pdf Erişim Tarihi: 15.03.2023.

basın çevreleri tarafından da yapılan bu düzenlemeler, “Mimar ve mühendis vesayeti bitti” şeklinde halka aktarılmıştır.⁷

- Ülkemizde; mühendislik ve mimarlık hizmeti almamış, yürürlükteki imar mevzuatı ve plan kararlarına aykırı yapılar, cumhuriyet tarihi boyunca çıkarılan imar afları aracılığıyla “yasal” hale getirilmiştir. Bu düzenlemeler, genellikle seçim öncesi gündeme getirilerek sağlıksız ve güvensiz yapılarda oturan yurttaşlara “güvence verme”, kamu arazilerinde sermaye çevrelerince hukuka aykırı işlemleri “yasal” hale dönüştürme ve kaynak yaratmak amacıyla, “seçim yatırımı” anlayışıyla ortaya konulmuştur. Örneğin 2018 yılında 3194 sayılı İmar Kanununda yapılan düzenleme ile ÇŞB Bakanı Murat Kurum tarafından, ülke genelinde yaklaşık 10 milyon kaçak yapının imar affından faydalandığı açıklanmıştır. Ayrıca sadece İzmir’de yaklaşık 812.000 başvuru bulunduğu, 6 Şubat Depremlerinin etkilediği 10 ilde ise 294.166 adet başvuru yapıldığı yönündeki

7 Yeni Şafak gazetesi meslek odalarının mesleki denetim yetkisini kısıtlayan düzenlemeyi “Mimar ve mühendis vesayeti bitti” başlığıyla duyurmuştu. <https://www.yenisafak.com/gundem/mimar-ve-muhen-dis-vesayeti-bitti-541451> Erişim tarihi: 15.03.2023.

haberler basına yansımıştır.⁸⁹¹⁰. Söz konusu yasal düzenlemeler sonucunda vatandaşların sağlıksız ve güvensiz yapılarda yaşaması teşvik edilmekle birlikte, düzenlemeye eklenen “Yapının depreme dayanıklılığı hususu malikinin sorumluluğundadır.” şeklindeki hüküm ile devlet, vatandaşın göreceği zarardan doğacak sorumluluktan kaçınmıştır. Son yaşadığımız depremlerden de anladığımız üzere; tüm bu yapıların olası bir depremde can güvenliğimiz açısından son derece tehlikeli sonuçlara yol açacağını, devletin ise bahsettiğimiz mevzuat sayesinde ortaya çıkacak zararlardan sorumlu tutulamayacağını öngörmek çok zor değildir. Kaldı ki, T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan 17.03.2023 tarihli 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu’nda (sf.134) “Yapı stokunun dayanıklılığı için başta deprem bölgesi olmak üzere ülke genelinde yapı kayıt belgesi

8 BAKAN KURUM: ‘İMAR BARIŞI’NDA SÜRE 6 AY UZATILDI” <https://www.csb.gov.tr/bakan-kurum-imar-barisi-nda-sure-6-ay-uzatildi-bakanlik-faaliyetleri-25405>. Erişim Tarihi: 15.03.2023

9 İzmir’de 811 bin kaçak ‘İmar Barışı’yla yasal hale geldi <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/izmir-de-811-bin-kacak-yapi-imar-barisiyla-yasal-hale-geldi-6105661/> Erişim Tarihi: 15.03.2023

10 ‘İmar affı’ verileri: Depremin vurduğu 10 ilde 294 bin güvencesiz konut yasal koruma altına alınmış! <https://www.birgun.net/haber/imar-affi-verileri-depremin-vurdugu-10-ilde-294-bin-guvencesiz-konut-yasal-koruma-altina-alinmis-420964> Erişim Tarihi: 15.03.2023

alan yapıların risk durumu sorgulanmalıdır. Kaçak yapıların tespiti gerçekleştirilmeli, kaçak yapılara yönelik yaptırımlar (alınıp, satılmasının yasaklanması vb.) güçlendirilmeli ve kaçak yapı sayısının artışı önlenmelidir.”¹¹ şeklinde yer alan tespit ile, çıkarılan imar aflarının ne kadar hatalı olduğu kabul edilmektedir.

- 2001 yılında Türkiye'nin yaşamış olduğu ekonomik kriz sonrası inşaata dayalı ekonomik büyüme politikası, konutun bir yatırım aracına dönüşmesine, barınma krizinin derinleşmesine neden olmuştur. Özellikle bu dönemde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) eliyle yürütülen “konut politikası”, vatandaşların barınma sorununu çözmeye değil, onları ev sahibi yapmaya çalışarak tamamen bir piyasa aygıtı gibi sürece dahil olmaktadır.¹² TOKİ tarafından 2001 yılından itibaren üretilen konutların büyük bir çoğunluğunun üst ölçekli plan kararlarına aykırı, yerleşim alanları sınırları ile kopuk ve kentin saçaklanmasına neden olacak şekilde hazine mülkiyetinde yer

11 T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan 17.03.2023 tarihli 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu için bkz <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf> Erişim Tarihi: 20.03.2023.

12 Konut bolluğunda barınma sorunu/Osman Balaban <https://fikirturu.com/toplum/konut-bollugunda-barinma-sorunu/> Erişim Tarihi :15.03.2023.

alan korunması gereken tarım, ağaçlandırılacak alan vb. kullanım alanlarında yer seçmektedir¹³. Kentlerimizde yer alan yapı stoğunun çok büyük bir kısmının depreme dayanıklı olmadığı ve bu yapıların dönüştürülmesi ihtiyacı ortada iken TOKİ tarafından da üretilen konutlardan da görüleceği üzere kamu kaynaklarının halkın yararı için kullanılmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Oysa mevcut yerleşimler dışında üretilen bu konutlar yerine sağlıklı ve güvensiz yapı stokları dönüştürülseydi son yaşadığımız depremde yaşanan can kayıpları bu düzeyde olmayacağı anlaşılmaktadır.

17.8.1999 tarihinde yaşanan ve ülkemizde yine felakete neden olan “Büyük Marmara Depremi” nedeniyle açılan bir davada Danıştay 11. Daire Başkanlığının 29.06.2007 tarihli ve 2005/1353 E., 2007/6248 K. sayılı kararında özetle; kamunun deprem öncesi sorumluluklarını yerine getirip getirmediği depremin mücbir sebep olarak değerlendirmesinin hatalı olduğu belirtilerek öncelikle kamunun “... yapının üzerinde bulunduğu

13 TOKİ web sitesinde “Konut Programı” menüsü altında yer alan başlıklarda yer alan fotoğraflardan da anlaşılacağı üzere mevcut yapı stoklarını dönüştürmek yerine ağırlıklı olarak yeni yapı çevrelerin oluşturulduğu görülmektedir. <https://a.toki.gov.tr/sosyal-konutlar> Erişim Tarihi: 15.03.2023.

zeminin özelliği, zemin durumuna göre depreme dayanıklılığının kontrolü, yapı kullanma izni bulunup bulunmadığı, imar planları ve inşaat ruhsatlarının hangi idarelerce yapıldığı ve verildiği, yapıların imar açısından denetlenmesi, afete uğramış ve uğrayabilecek bölgeler ile yapı ve ikamet için yasaklanmış afet bölgelerinin tespit ve ilan edilip edilmediği, afet bölgelerinde yapılacak yapılarla ilgili kuralları, yapı tekniklerini, projelendirme esaslarını, ülkenin deprem haritalarını hazırlamak konusunda idarelerin üzerlerine düşen görev ve yetkileri yerine getirip getirmediği, denetim ve kontrol görevlerini yapıp yapmadığı hususları ayrı ayrı irdelenmeli ve idarece gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı belirlenmeli ve bunun sonucuna göre; idarenin belli bir hareket tarzı izleyip izlemediği veya hareketsiz kalıp kalmadığı”nın tespit etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Söz konusu karardan da görüleceği üzere idarenin sağlıklı ve güvenli yapılı çevre üretimindeki sorumluluğunu eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi gerekmektedir.

Depremi yarattığı can ve mal kayıpları esasen önlenebilir veya azaltılabilir. Hem afet öncesinde hazırlıklı olunması ve risklerin azaltılması hem de afet sonrasında gerçekteşebilecek maddi zararın onarımı, ancak devletin şehircilik faaliyetlerini afet

riskini göz önünde bulundurarak planlı şekilde yürütmesi ile mümkün olabilir¹⁴. Binaların yer seçiminde, üretiminde, kullanımında ve denetimi hususunda devletin aktif rol alması ve zararların sorumlusu olduğunun bilinciyle politika üretmesi gerekmektedir.

Söz konusu mahkeme kararı ve yukarıda ifade edilen örneklerden de açıkça anlaşılacağı üzere; deprem dediğimiz doğa olayını “asrın felaketi” olarak tanımlamadan önce, kamu idaresinin kentlerimizi afetler karşısında dirençli, vatandaşların sağlıklı ve güvenli konutlarda yaşamasını tesis edecek şehircilik faaliyetlerini hayata geçirip/geçirmediği sorusunun cevabı büyük önem taşımaktadır. Bu cevap yaşanan doğa olayının “asrın felaketi mi?” yoksa “asrın ihmali mi?” olduğunu ortaya çıkaracaktır. Bu yazının hazırlandığı tarihlerde Adıyaman ve Şanlıurfa’da yağan yağmur sonucunda geçici barınma alanlarını su basması ve can kayıplarının yaşanması, tüm bu yaşananların temelinde bilimsel bilginin dikkate

14 Gazeteci Bahadır Özgür ile yapılan röportajda, kentlerimizin yeniden üretim sürecindeki temel motivasyonunun kar olgusu olduğu ifade ediliyor. Röportaj için bknz <https://nehna.org/ozgur-antakyayi-bir-sorun-olarak-goren-bir-bakis-vardi-depremde-ihmal-edilmesi-tesaduf-degil/> Erişim tarihi: 19.03.2023.

alınmadığını göstermiştir.¹⁵ İşte tam da bu yüzden yaşananları “asrın felaketi” olarak tanımlamanın gerçekliği bulunmamaktadır.

Yıkılan Kentleri Yeniden İnşa Etmek İçin Ne Yapmalı?

Gerçekleşen depremler, kent planlamasının, mimarlık ve mühendislik disiplinlerinin önemini bir kez daha gözler önüne sermiş; yaşanan can ve mal kayıpları, sağlıklı ve güvenli konut hakkını yeniden gündeme getirmiştir. Yeterli analiz ve değerlendirmelerden uzak planlama yaklaşımlarına prim verildiğinde, gayrimenkul rantı her şeyin üstünde tutulduğunda, kentler afetler karşısında savunmasız kalırlar. Yaşanan son depremler, kentlerimizin afetler karşısında ne kadar kırılgan olduğunu göstermiş, kentlerin geçmişten bugüne bilimin değil, sermayenin talep ve beklentileri doğrultusunda “planlanması” sonucunda karşılaşılabilecek zararın boyutlarını ortaya çıkarmıştır.

Söz konusu süreç:

1. Yalnız yapı kusurlarının değil, yer seçimi ve plan kararlarındaki yanlışların da felakete

15 TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından deprem sonrası ihtiyaç duyulan geçici barınma alanlarının yer seçimi ve planlama süreçlerinde uyulması gereken temel kriterlerin yer aldığı rehber 11.02.2023 tarihinde kamuoyuyla paylaşıldı. Bahsi geçen kriterlere uyulmadan yer seçimi yapılan geçici barınma alanları 15-16.03.2023 tarihlerde deprem bölgesinde etkili olan sağanaktan olumsuz etkilenmiştir. <https://www.spo.org.tr/detay.php?sube=0&tip=2&kod=12183> Erişim Tarihi: 15.03.2023.

davetiye çıkardığını,

2. Eksik/hatalı planlama süreçleriyle üretilen imar planlarının kentleri savunmasız kıldığı,
3. Kent merkezlerinde, belirli nüfus ve yapı yoğunluk değerlerinin aşılmaması gerektiğini,
4. Ulaşım altyapısının ve özel araç sahipliğinin yeniden ele alınması gerektiğini,
5. Afet sonrası acil toplanma ve geçici barınma alanlarının yetersizliğini, var olanların uluslararası standartları sağlamadığını ve yeni zararlara açık olduğunu,
6. İmar affının sonuçlarının kentler için bir tehdit olduğunu,
7. Konutu bir yatırım aracına dönüştüren tüm iş ve işlemlerden vazgeçilmesi, barınmanın bir insan hakkı olduğundan hareketle herkes için sağlıklı ve güvenli bir şekilde sağlanması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

6 Şubat 2023 Depremlerinin yarattığı yıkımın büyüklüğü nedeniyle oluşan enkazı kaldırmak ve kentleri yeniden inşa etmek için bilimsel bilgiler doğrultusunda şehircilik faaliyetlerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Yaşanan depremlerin

kimi bölgelerde metrelerce yer değişikliği yaratması¹⁶

16 Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası tarafından 6 Şubat Depremleri sonrasında hazırlanan “6 ŞUBAT “DEPREMLERİ HKMO JEODEZİK DEĞERLENDİRME VE TEKNİK İNCELEME RAPORU” için tıklayınız <https://www.hkmo.org.tr/genel-merkez/haberler/detay/101851> Erişim Tarihi: 15.03.2023.

nedeniyle, bölgeye ilişkin var olan halihazır haritalar, mülkiyet deseni, jeolojik-jeoteknik veya mikro bölgeleme etüt raporları, diri fay hatları gibi tüm verilerin kapsamlı bir sorgulamaya tabi tutulması ve sonrasında bu bölgelere ilişkin ilgili tüm verilerin yapılacak çalışmalarla yeniden elde edilmesi temel bir zorunluluktur.

Yaşanan yıkım sonrası kentlerimizin yeniden inşası sürecinde bilim, teknik ve kamu yararı perspektifiyle kentte yer alacak konut, ticaret, sanayi, kamusal alanlar, tarım, orman, mera vb. tüm kullanımların birbiriyle bir bütünlük içerisinde ilişkilendiği bir sürecin işletilmesi yaşamsal bir zorunluluktur. Bahsi geçen tüm öğeleri sorunsuz bir şekilde işlemlerini sağlayacak temel mekanizma ise şehir planlaması disiplini'dir. Süreç bu aşamada iken 24.02.2023 tarihli ve 32114 sayılı ile Resmi Gazetede yayımlanan 126 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile depremin etkilediği kentlerde yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin hususlar belirlenmiştir¹⁷. Söz konusu kararname ile yer seçimi, mülkiyet hakları, ihale yöntemi, kaynak transferi konusunda merkezi kurumlara çok sayıda yetki, muafiyet ve ayrıcalık tanımlanmıştır. Üstelik tüm bunların gerçekleşmesi

17 24.02.2023 tarihli ve 32114 sayılı ile Resmi Gazetede yayımlanan 126 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ilişkin TMMOB Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesinin değerlendirmesi için bkz <https://haber.sol.org.tr/haber/deprem-bolgesini-talana-acan-kararname-mute-ahhitlere-sinirsiz-kaynak-plansiz-insaat-367136> Erişim Tarihi: 17.03.2022.

için İmar Kanunu, Kamu İhale Kanunu, Mera Kanunu, Orman Kanunu, Kadastro Kanunu, Kamulaştırma Kanunu, Turizm Kanunu ve Çevre Kanununda yer alan çok sayıda hüküm devre dışı bırakılmıştır. Kentlerimizin inşası sürecinde planlamaya en çok ihtiyaç duyulduğu böylesi bir dönemde imar mevzuatının, imar planına altlık teşkil edecek tüm bilimsel çalışmaların (analiz, sentez, kurum/kuruluş görüşleri vb.), yöre halkının katılım ve itiraz imkânlarının ortadan kaldırıldığı görülmektedir. Yapılan düzenlemeden de anlaşılacağı üzere planlamanın zaman kaybı olarak görüldüğü açıktır. Ancak bu durumun yeniden inşa edilen kentlerimizi gelecekte başka afetlerle baş başa bırakacağı unutulmamalıdır¹⁸

Yaşanan her afet sonrası karar vericilerin yapılmış hatalardan ders çıkartması gerekirken, depremden kısa bir süre sonra 126 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararname ile en çok ihtiyaç duyulduğu dönemde şehir planlama disiplininin tamamen devre dışı bırakılarak korunması gereken tarım, orman ve mera alanlarında bilimsel dayanaktan yoksun bir şekilde yapılaşmanın önü açılmıştır. Şehircilik faaliyetlerinin kamu ve toplum yararı

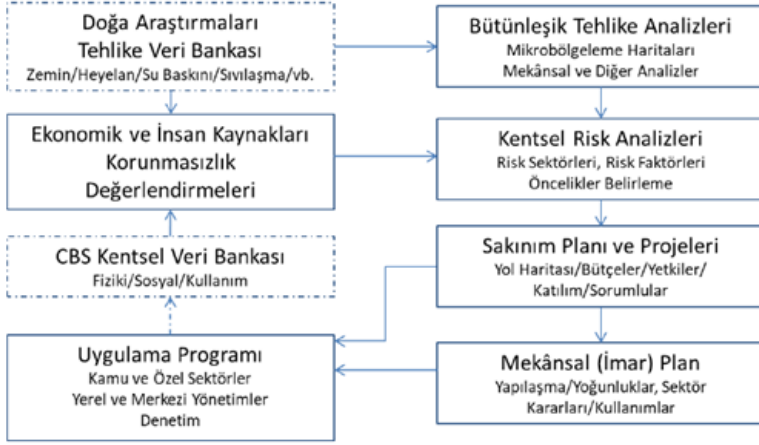
18 24.02.2023 tarihli ve 32114 sayılı ile Resmi Gazetede yayımlanan 126 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ilişkin TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından 24.02.2023 tarihinde yapılan "İLGİLİ KURUMLARA DEĞİL; HALKIMIZA SESLENİYORUZ: Geleceğimizin de yıkıma uğramaması için bu akıl dışılığı hep birlikte durduralım!" başlıklı açıklama için bkz. <https://www.spo.org.tr/detay.php?sube=0&tip=3&kod=12211> Erişim Tarihi: 15.03.2023.

hedefinden uzaklaştığı her düzlemde, kentsel alanın yaşanabilirliği zayıflamakta ve kentler afetler karşısında savunmasız kalmaktadır. Tüm bu süreçlerin kentlerimizde gelecekte yaşanması muhtemel afetlerin felaketlere dönüşmesine neden olacağını ifade etmek, bir zorunluluk olarak önümüzde durmaktadır.

Sonuç Olarak

Türkiye, sahip olduğu coğrafi konum ve jeolojik yapısı itibarıyla deprem kuşağında yer almaktadır. Sadece Cumhuriyet tarihi boyunca bile çok sayıda deprem yaşanmış ve acı sonuçlara neden olmuştur. Tüm bu yaşanan depremlere rağmen ülkemizde, bilimsel verileri dikkate alarak şehircilik faaliyetlerini buna göre düzenlemek ve kamu yararını gözetmek yerine tamamen piyasa odaklı düzenlemelerin hayata geçirilmesi, yaşanan afetlerin felaketlere dönüşmesine neden olmaktadır. Oysa dünyanın pek çok yerinde bilimsel veriler doğrultusunda hayata geçirilen kentsel politikalar sayesinde aynı veya daha yüksek şiddetteki depremler ve diğer olası doğal afetler, daha az can kaybı ve zarar ile atlatılabilmektedir. Son yaşadığımız depremler, devletin şehircilik faaliyetlerini deprem ve diğer afet risklerini göz önünde bulundurarak planlı şekilde yürütmesi, binaların yer seçiminde, üretiminde ve

denetiminde aktif rol alması gerektiğini göstermiştir. Türkiye’de kentleşme süreçlerinde sermaye birikiminin hızlandırılması amacıyla kamunun planlama konusundaki yetkilerinin piyasa lehine düzenlenmesi ve kamusal denetim süreçlerinin zayıflatılması bugün yaşanan tablonun önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. 1999 Marmara, 2020 Ege Denizi ve 6 Şubat 2023 depremlerinin ortak özelliği, sadece köy, kasaba, küçük ilçe gibi yerleri değil; bölgelerinin “gelişmiş” sayılan yörelerini, toplumun “orta sınıflarının” yaşadığı yerleri de vurması olmuştur. Depremlerde can kayıplarının, yıkımların ve hasarlı binaların yoğunlaştığı bölgelerin arasında kentin planlı gelişen kesimlerinin, yeni ruhsatlı yapılarının olması çarpıcıdır. Bu durum, bölgenin yer seçim kriterlerini şehir planlaması açısından; yerbilimsel ve yapısal özelliklerini ise mühendislik/mimarlık hizmetleri açısından tartışma konusu haline getirmiştir. Bunun yanında aynı bölgede benzer yapılaşma haklarına sahip bazı binaların yapısal hasar almaması, hasar alan binaların ilgili tarihteki deprem yönetmeliğinde öngörülen usul ve esaslara göre projelendirilip imal edilmediğini ve bu durumun da kanunen denetim yetkisini elinde bulunduran kamu idaresinin görevini yerine getirmemesinden doğduğunu ortaya çıkarmıştır.

Şekil 3. Kentsel sakınım planlaması (Balamir, 2018, sf. 239)

Deprem sonrası merkezi ve yerel yönetimlerin barınmaya ilişkin sunmuş olduğu «çözüm önerileri» kentimizi bütünlüklü bir şekilde dikkate almayan, birbirleriyle çelişkili, şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararını yok sayan yaklaşımlardır. Barınma sorununun, salt serbest piyasanın dinamikleriyle ve bütünlüklü kentsel politikalar hayata geçirilmeden çözümlenmesi mümkün değildir. Depremde etkisiyle mevcut durumda var olan konut krizi daha da derinleşecek olup bu krizin temelinde, konutun temel barınma ihtiyacını karşılamaktan ziyade, yatırım aracına dönüştürülmesi yer almaktadır. Bu krizin çözümü konusunda devletin kamucu bir yaklaşım ile müdahale etmesini sağlayacak vergilendirme düzenlemesi, kredi teşviklerinin kısıtlanması, kamu mülklerinin satışının yasaklanması gibi çok sayıda uygulama aracının ivedilikle hayata geçirilmesi

gerekmektedir.¹⁹ Konutun barınma hakkı yerine yatırım aracı olarak değerlendirilmesinin önüne geçilmediği durumda kentlerin afetler karşısında daha kırılgan bir yapıya sahip olacağı unutulmamalıdır. Yukarıda tarif edilmeye çalışılan unsurlar doğrultusunda uzun vadeli stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

- Kamu kaynakları halkın ortak yararı için kullanılmalı,
- Konutu yatırım aracına çeviren tüm iş ve işlemlerden vazgeçilmeli, bu yönde gerekli tüm yasal ve yönetsel düzenlemeler ivedilikle hayata geçirilmeli,
- Bölgelerin Çevre Düzeni Planı/Nazım İmar Planları hazırlanmalı ve bu planların kararlarına, nüfus yoğunluk kriterlerine uygun hareket edilmeli,
- İmar planına esas mülkiyet, halihazır harita, jeolojik-jeoteknik ve mikrobölgeleme etütleri kent bütününde hazırlanmalı,
- Afet ve kentsel risk analizleri yapılarak (öncelikli olarak kent merkezlerinde) risklerin yüksek olduğu yerler tespit edilmeli

19 “Barınma krizi serbest piyasanın dinamikleriyle çözülmez”/ Yusuf Ekici <https://www.gazeteduvar.com.tr/barinma-kri-zi-serbest-piyasanin-dinamikleriyle-cozulmez-haber-1578592> Erişim Tarihi: 15.03.2023.

ve sakınım planlaması çalışmaları yapılmalı,

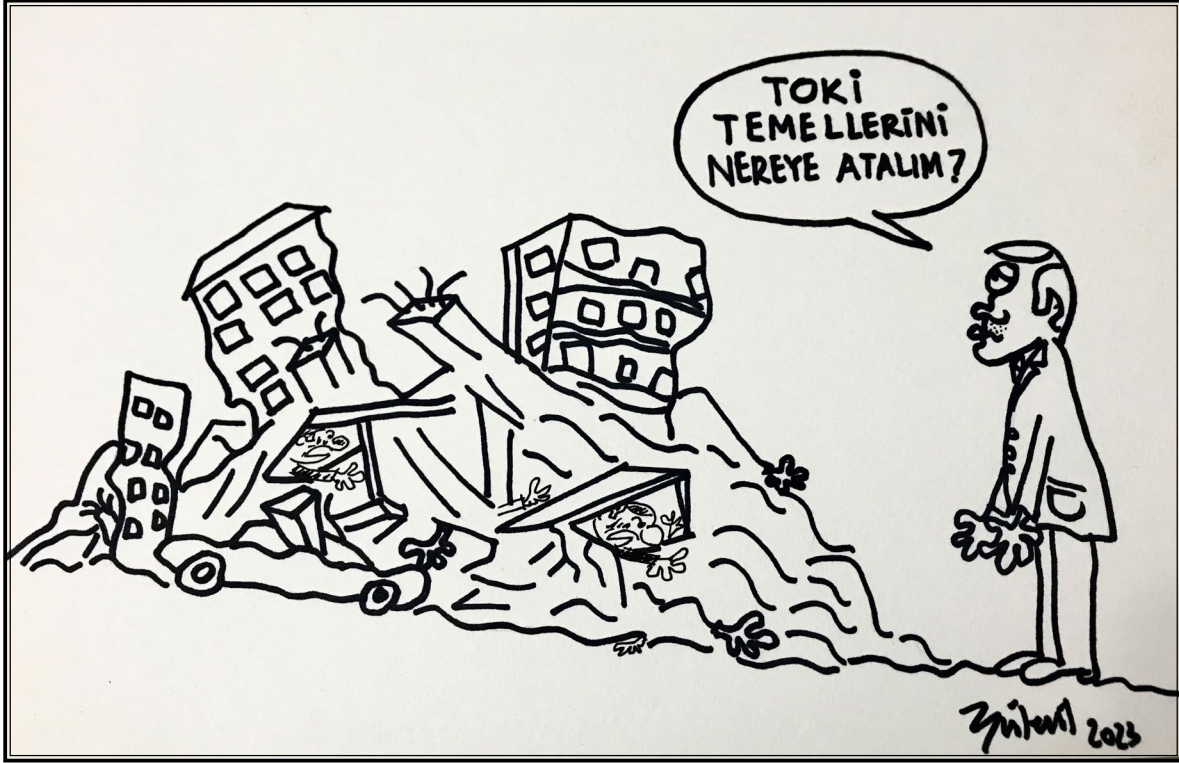
- “Kentsel sakınım planlaması» yalnızca fiziki düzenlemelerle sınırlı olarak değil, sosyal, finansal, yönetsel bir kapsama sahip olarak düşünülmeli ve imar planlaması pratiğinin kullanıldığı bilgi ve yöntemlerin ötesinde, katılımcı süreçler işletilmeli (Şekil 3),
- Mevcut yapı stoğu ile ilgili risk analizi ve tespitleri yapılmalı,
- Afet ve diğer kentsel riskler için yapılmış risk azaltıcı önlem ve tedbirler plan kararına dönüştürülmeli,
- Kentsel dönüşüm odaklı ele alınacak alt ölçekli imar planlarında, sosyal, fiziksel, ekonomik ve yönetsel yapı özellikle dikkate alınmalı, hak sahiplerinin bölgede yaşamını devam ettirebilmesine olanak sağlanmalı,
- Geçmişte şehircilik ilkeleri, planlama esaslarına aykırı yapılmış bütün iş ve işlemler iptal edilmelidir.

Sonuç olarak; 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem sonrasında çözümün için “yeni inşaatlar yapmak” yönündeki tartışmaların, şehircilik ilkeleri ve afet yönetimi ile ilgisi bulunmamaktadır. Mühendislik, mimarlık ve şehir planlama disiplinlerini yok sayan “çözümler”, vatandaşların kendi kaderine terk edilmesine ve yeni felaketler karşısında kentlerimizin kırılgan bir yapıya sahip

olmasına neden olmaktadır. Sermayeye can suyu olarak sunulan büyük ölçekli kentsel projelere ayrılan kamu kaynakları ile kentlerimizde var olan sorunların önemli bir kısmının çözülebileceği tartışmasız bir gerçektir. Yukarıda açıklanan hedeflere ulaşılması, kentlerimizin toplum ve doğa yararı dikkate alınarak planlanması ile mümkündür.

Kaynaklar

- AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı. (2023). 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş
- (Pazarlık ve Elbistan) Depremleri Saha Çalışmaları Ön Değerlendirme Raporu. Erişim Tarihi: 13.03.2023, https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Arazi_Onrapor_28022023_surum1_revize.pdf
- Balamir, M. (2018). Afetler Risk Yönetimi ve Sakınım Planlaması- Açıklamaları Kavramlar ve Terimler. TMMOB Şehir Plancıları Odası.
- Çınar A.K., Baysan N., Ekici Y. (2021). 30 Ekim 2020 Ege Denizi Depreminin Düşündürdükleri. Planlama 2021;31(1): 4–11, doi: 10.14744/planlama.2021.90912
- Çınar A.K., Baysan N., Ekici Y., Mutluer Z. (2022). Afeti Bir “Fırsata” Çevirmeye Çalışan Kent! Deprem Sonrası İzmir. TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı, sf 381-400, ISBN: 978-605-01-1543-7
- İmar Kanunu. (1985). T.C. Resmî Gazete, 18749, 9 Mayıs 1985, Erişim Tarihi: 27.01.2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatNo=3194&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu. Erişim Tarihi: 20.03.2023, <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaraş-ve-hatay-depremleri-raporu/>
- TMMOB. (2021). Kentsel Politika ve Uygulamalarda Toplumsal Yarar İlkesi ve Bilimsel Gereklilikler Esas Alınmalıdır! Erişim Tarihi: 21.10.2021, <http://www.tmmob.org.tr/icerik/kentsel-politika-ve-uygulamalarda-toplumsal-yarar-ilkesi-ve-bilimsel-gereklilikler-esas>
- TMMOB ŞPO. (2021). Sağlıklı ve Dirençli Kentlere Ulaşmak İçin Planlama İlkelerine Bağlı Kalınmalıdır Erişim Tarihi: 15.05.2021, https://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=10457&tipi=3&sube=0
- TMMOB ŞPO İzmir Şubesi. (2020c). Afetler karşısında dirençli kentlere ihtiyacımız var! Ne yapma(ma)lı? Erişim tarihi: 30.12.2020, <https://www.spo.org.tr/detay.php?sube=6&tipi=2&kod=11443>
- Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği. (2018). T.C. Resmî Gazete, 30364, 18 Mart 2018. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180318M1-2.htm>

Bülent Kılıç

Altı Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Bir Çadırkentte Acil Afet Yönetimi: Gözlemler ve Deneyimler

Ömer Karahan

Giriş

Altı Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler coğrafi alan olarak 16 milyon insanı birinci dereceden etkilemişti. Bu süreçte depremin gerçekleştiği günün sabahından itibaren gerek medyaya yansıyan görüntüler gerekse de birincil kaynaklardan duyduğumuz aktarımlar depreme, kurumların ve insanların hazırlıksız yakalandığı üzerineydi. Bir yandan önlem alması gereken kurumlar yeterli önlemleri alamamış öte yandan insanlar bireysel ve kolektif olarak bir şeyler yapma telaşına girmişti. Peki insan eli

ve teknolojisi ile üretilmiş bu devasa binalar, yollar, barajlar, köprüler ve limanlar yapılırken bunların bir gün bize getirebileceği olası olumsuz sonuçlar da düşünülmüş müydü? Tam olarak burada 21.yüzyılda, modernitenin zirvesinde, teknik bilgi ve akıllı teknolojiye erişimin bu kadar kolay olduğu bir dönemde, bir doğa olayına karşı yapılan müdahalelerin ne kadar yetersiz olduğu bize Baumanın (1997)'in *Modernite ve Holocaust*¹ çalışmasında modernite üzerine eleştirilerini hatırlatıyordu. Peki “Modernite gerçekten bize güvenli, konforlu, sağlıklı, verimli bir yaşamı ve en genel itibariyle bunlar üzerinden mutluluğu

¹ Zygmunt Bauman'a göre modernite uygar insanlığa her ne kadar rasyonalitenin bir sonucu olarak bürokrasi ve bürokrasinin getirmiş olduğu kolaylıkları sağlamış olsa da teknik bakımdan ise modernite altı milyondan fazla Yahudi'nin Nazi Kampları'nda teknik aletlerle kitlesel olarak öldürülmesine de yol açmıştır. Bu açıdan modernite Bauman için çoğu zaman negatif bir olgu olarak ele alınır.

sunabildi mi? Bunun cevabı elbette tartışmalıdır ama böyle bir çağda, deprem enkazlarında basit yardımcı el aletleri ile ilkel yöntemleri kullanarak enkaz altındaki insanları kurtarmaya çalışan gönüllülerin olduğuna ve bununla birlikte insanların ilkel teknik becerileri kullanmakta bile ne kadar yetersiz olduğunu da gösteriyordu.

Depremi gerçekleştirdiği süreçte arama kurtarma faaliyetlerini kısmen doğru bir şekilde yapabilen sadece birkaç profesyonel kurum ve sivil organizasyonun varlığı söz konusu oluyordu.

Depremler, yer tabakada ve ekosistemin kendi dengesi içerisinde gerçekleşen diğer doğa olayları gibi sıradan bir doğa olayı olmasına rağmen buna dair önlemlerin alınmaması durumunda da bir felakete dönüşebilmektedir. Esas itibari ile ise depremler doğurabileceği olası olumsuz sonuçlara göre bir afet türüdür. Afetler doğa, teknoloji veya insan kaynaklı ortaya çıkarak bir toplumun tümünü veya bir kısmını fiziksel, toplumsal veya iktisadi olarak etkileyen; hayatın olağan akışını ve insan etkinliklerini kesintiye uğratan olayların sonucu olarak tanımlanmaktadır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2021, s.9). Afetler kendi içerisinde jeolojik, iklimatik, biyolojik, sosyal ve teknolojik temelli olarak ayrılırken deprem ise

afete neden olan türler içerisinde ani gelişen, doğa kaynaklı ve jeolojik temelli bir olay olarak kategorize edilmektedir (AFAD, 2023). Depremler her ne kadar ani gelişen doğa kaynaklı bir jeolojik olay olarak görülse de bunun ortaya çıkardığı sonuçlar ve bu sonuçların olumsuz etkilerini minimize etmeye dair alınacak önlemler ekonomik, kültürel ve toplumsal bağlamlara da işaret etmesi bakımından sosyolojik olarak da ele alınabilir. Şüphesiz ki depremler her ne kadar belirli bir coğrafi mekânda etki ediyor ve herkesi eşit derece etkiliyor olarak görülse de sosyolojik olarak bu konu tartışmaya açıktır. Çünkü depremler jeolojik temelli bir doğa olayı olmasının yanında sonuçları itibari ile sosyal bir olaydır.

Bu yazı 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ili merkezli ortaya çıkan 7.8 ve 7.5 şiddetindeki depremlerden birinci derece etkilenen şehirlerden birisi olan Hatay'a bağlı bir ilçenin

adırkentinde 11-25 Şubat 2023 tarihleri arasında yapılan gözlem ve deneyimlerin aktarılmasını ve sosyolojik açıdan değerlendirilmesini amaçlamıştır. Bu amaçla ilk olarak çadırkentte 15 gün boyunca gözlemlenen problemler ve bu problemlere çözüm üretmek amacıyla yapılmış olan uygulamalara farklı temalar altında değinilecek, son olarak hem olumlu sonuç alındığı düşünölen uygulamalara hem de gelecekte acil afet durumunda ortaya çıkabilecek olası krizlere yönelik çözüm üretilmeyen ve eksik olduğu düşünölen noktalara dair çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır.

adırkente Dair Deneyimler ve Saha Gözlemleri

Altı Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremlerin gerçekleştiğı günü takip eden günlerden sonra, 11 Şubat tarihinde saha destek personeli olarak görevlendirildiğim yerel yönetim kurumu aracılığı ile Hatay iline bağılı bir ilçeye vardık. Bu ilçeye ulaştığımızda merkezi idari kurumların güvenli olarak belirlediğı ve ekip olarak bağılı olduğumuz yerel yönetim kurumunun çözüm ortağı olup Çadırkent kurmuş olduğu alana yerleştik. Deprem sonrası aradan geçen 5 günlük süreçten sonra bağılı olduğumuz yerel yönetim kurumunun hizmet verdiği bu adırkenti 4 gün içerisinde alt yapı bakımından kısmi eksiklikler olsa da mümkün olduğunca hızlı bir şekilde organize ettiğini gözlemledim. Alanda bulunduğumuz ilk gün (depremin altıncı günü) adırkentten olağan akışını gözlemledikten sonra ikinci gün (depremin yedinci günü) adırkenti organize eden -benim de personeli olduğum- yerel yönetim kurumunun sorumlu amirlerine de danışarak çadırkente yerleştirilen kişiler ve aileleri organize etmek için görevlendirildim. Bu süreçte barınma malzemelerinin dağıtımını ve başvuru yapan ailelerin barınma yerlerine yerleştirilmesinden sorumlu oldum. Çadırlara yerleştirilme işlemlerinde başvuru kayıtlarını incelediğimde depremin ikinci günü çadırkentte acil

durumlardan kaynaklı hizmet vermek için kurulan çadırların merkez idari kurumlara bağlı profesyonel olmayan memurlar tarafından isim listesine göre verildiği ve bağımlı grupların (yalnız yaşayan kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar, kronik hastalığı olan kişiler, hamile kadınlar) bu süreçte dikkate alınmamış olduğunu gözlemledim. Çadır başvuru ve kayıt masasında görev alırken, sosyolog olmam açısından bağlı olduğum yerel yönetim kurumunun daha önce hizmet verdiği ilçede elde ettiğim mesleki deneyimlerimi de kullanarak bu alanda bağımlı grupların öncelenmediğini gözlemledim. Yaptığımız hızlı toplantı ile bağımlı grupların bu süreçten sonra öncelenip çadırlara yerleştirilmesi ve temel ihtiyaçlarının saha destek personelleri tarafından giderilmesi kararına varıldı.

Çadırkentte dair gözlemlerimin ikinci bir boyutu, alandaki sağlık problemleri ve buna dair çözüm üretilmemesi üzerinedir. Çadırkent'in kuruluşunun üçüncü gününde merkezi kurumlar tarafından koruyucu sağlık önlemleri, gözetim ve tarama amaçlı herhangi bir uygulama faaliyeti yapılmamış olmakla birlikte aynı çadırkentte sadece personeli olduğumuz yerel yönetim kurumu tarafından bir sağlık kabini kurulmuştu. Bu sağlık kabini de personeli olduğumuz aynı yerel yönetim kurumu

ile gönüllü olarak gelen bir paramedik personeli ve bir hemşire bulunmaktaydı. Bu çadırkentte ilk hekim ise yine aynı yerel yönetim kurumu aracılığı ile depremin altıncı gününde destek amaçlı gelmişti. Aradan geçen 2 günlük süreçten sonra (sekizinci gün) merkezi idari kurumlara bağlı sağlık çalışanları çadırkentte gelmiş ve sağlık taramalarına başlamıştı. Bu sürece kadar daha önce sahada bulunan hekim ve sağlık çalışanları ise bulaşıcı hastalıkların çadırlara yayılmaya başladığını ve dikkatli olunması gerektiği yönünde uyarılar yapmaktaydı. Bunun dışında sağlık personelleri yeterli tıbbi ve teknik malzemeye sahip değildi. Koruyucu sağlık önlemlerini çocuklarda pekiştirmek amacıyla ise gönüllü sağlık ekipleriyle hijyen eğitimi ve sinema gösterimleri yapılmaktaydı.

Çadırkentte dair gözlemlerin üçüncü boyutunu ise psikososyal destek ekipleri ve bu ekiplerin koordinasyonsuz hareket etmeleri üzerinedir. Sahaya ilk olarak merkezi bir idari kurum psikososyal destek ekibi yönlendirmişti ama bu ekip acil durumdan dolayı herhangi bir psikososyal destek verememekte iken sadece alanda bulunan çadırların taramasını yapıp kriz masasına iletmekte ve kendi içinde tutarsız bir şekilde dönüşümlü olarak çalışmaktaydı. Oysa bu dönüşümlü sistem psikososyal desteğin tam olarak sağlıklı bir şekilde

sürdürülebilmesi açısından uygun değildi. İlerleyen günlerde aynı çadırkente yine merkezi idari kurumlar tarafından yönlendirilen iki kurum daha destek amaçlı gelmiş ve sahada dört farklı psikososyal destek ekibi oluşmuştu. Her grup kendi kurumsal vizyonu gereği psikososyal destek ekiplerini sahaya yönlendirmişti ama bu durum psikososyal desteğin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceği öngörülüyordu. Bunun için psikososyal destek ekipleri ile birkaç koordinasyon toplantısı düzenlenip çadır sistemine göre düzenli bir şekilde hareket edilmesi, iletişime açık ve koordine bir şekilde depremzedelere destek verilmesi sağlanmaya çalışıldı. Dört farklı kuruma bağlı psikososyal destek ekibi bu konuda oldukça uyumlu hareket etmeye çalışmıştı.

Çadırkent gözlemlerinin dördüncü boyutu ise yardım almakta çekimser davranan depremzedeler ile ilgiliydi. Bu kişiler Suriye iç savaşı sonrası Türkiye'ye sığınmacı olarak yerleşmek zorunda kalan mülteciler, depremden dolayı yakınlarını kaybedenler ve depremin yaratmış olduğu travmadan etkilenen kişilerden oluşmaktaydı. Deprem sonrası acil afet durumundan dolayı çadırkente yerleşen veya çadırkente yardım talebinde bulunan kişiler içerisinde Suriyeli olan mülteciler taleplerini iletmek istediklerinde genelde dil bariyeri ile karşılaşmakta ve bu dil bariyerleri o anda tercümanlık yapabilecek kişiler aracılığıyla aşılmaya çalışılmaktaydı. Çadırkente yardım almakta çekimser davranan bir diğer grup ise depremde yakınlarını kaybetmiş kişilerdi. Bu kişiler

halen yas sürecinde oldukları için genelde herhangi bir şey talep etmemekteydi. Buna dair karşılaşılan birkaç örnekte bulunmaktaydı. Örneğin tanışılan bir aileye herhangi bir ihtiyaçları olup olmadığı sorulduğunda depremin ilk gününden beridir herhangi bir yardım almadıklarını, yemek yemekte zorlandıklarını ve taleplerinin sadece annesi-babasını depremde kaybetmiş olan torunları için olduğunu belirttiler. Ailenin taleplerini karşılamak için destek elemanları ile irtibat kurulup talepleri karşılanmaya çalışıldı.

Çadırkente dair yapılan gözlemlerin beşinci boyutu bu çadırkentin alan güvenliğini sağlamaya yönelik yapılan uygulamalar ve çocukların psikolojik durumunu olumsuz etkileyebilecek faaliyetler ile ilgiliydi. Çadırkentin ilk kurulmasından üçüncü gününe kadar alanda herhangi bir kolluk kuvvetinin bulunmaması, merkezi idari kurumların personellerinin burada çadırlara yerleştirme yaparken birçok güvenlik problemleri yaşamalarına neden olmuştu. Çadırkentin kuruluşunun üçüncü günü ise kolluk kuvvetleri alan güvenliğini sağlamak için çadırkente intikal etmişti. Çadırkent alanının iç ve dış güvenliğinin farklı kurumlara bağlı güvenlik personelleri tarafından kontrol ediliyor olması, aralarından iletişim ve koordinasyon problemi yaşamlarına neden olmuş, hatta yer yer bu durumun

olumsuz sonuçlara yol açtığı da gözlemlenmiştir. Çadırkentin çevresinin, acil ihtiyaç talebi olan depremzedelerin acil barınma ve gıda ihtiyaçlarını karşılamaları için dışarıya kapatılmamış olmasından dolayı insanların kontrolsüz bir şekilde alana girmelerine neden olmaktaydı. Bu süreçte, yardım amacı ile dışarıdan yardım malzemeleri getiren gönüllü kişiler ile karşılaşmış olmakla birlikte özellikle yardım amaçlı gelen bazı kişilerin çocuklara sürekli kontrolsüz olarak eşya getirip dağıtmalarının alanda bulunan yerel yönetim kurumuna bağlı çocuk gelişim uzmanları, psikologlar ve öğretmenler tarafından olumsuz karşılanmaktaydı. Bu olumsuz durumun gerekçesi olarak da çocuklara sürekli eşya ve oyuncak dağıtarak aşırı sevgi yüklenmesi ve bu durumun love bombing etkisine (Tourish ve Wohlforth, 2000, s.19);² yol açabileceği ve sonuç olarak bir istismar döngüsü yaratabileceği üzerinedir. Öte yandan çocuklara dışarıdan yardım amaçlı günlük ziyarete gelen bazı kişiler tarafından çikolata ve meşrubat benzeri sağlıksız ürünlerin dağıtılması ve ayrıca bu dağıtım sürecinde çocukların görsel kayıtlarının çekilmesinin etik olmadığı düşünülerek yine çadırkentten sorumlu yerel yönetim kurumunun pedagojik uzmanlığı olan personelleri tarafından olumsuz karşılanmakta ve gerekli uyarılar yapılmaktaydı.

²Love bombing (sevgi bombası), hedef kişi veya gruplara karşı bir anda ortaya çıkan yoğun ilgidir. Genelde olumsuz anlamda istismar ve taciz döngüsünün bir parçası olarak da görülür.

Çadırkente dair yapılan gözlemlerin altıncı boyutu deprem sonrası acil taleplerini karşılamak için çadırkente yerleşen kadınlar ile ilgidir. İlk günlerde çadırkente gelen kadınlar içerisinde yalnız olan kadınlara yönelik herhangi bir koruyucu önlem alınmamıştı. İlerleyen günlerde oluşturulan 3 kişilik gönüllü kadın personel ekibi, kadınlarla özel olarak ilgilendi ve çadırlara yerleşmeleri için yalnız olan kadınlara öncelik verildi. Bunun yanında örneğin bazı kadınların ped ve hijyen kiti istemekte çekimser olabileceği düşünülerek gönüllü kadın ekibin yardımı ile bu konuda yardımcı destekler sunulmaya başlandı. Çadırkentte zaman geçirdiğim 15 günlük süreç içerisinde madde bağımlısı bir erkeğin çadır içerisinde eşine şiddet uygulaması vakası ile karşılaşıldı. Bu süreçte gönüllü kadın destek ekibi konuya müdahale ederek gerekli koruma önlemlerini ve psikolojik desteği sunmak için hareket etti.

Çadırkentte yapılan gözlemlerin yedinci boyutu, aşırı tüketim ve beraberinde getirebileceği çevre kirliliği ile ilgilidir. Deprem sonrasında depremzedelerin çoğu panik halinden dolayı evlerinden yanlarına herhangi bir ihtiyaç malzemesi alamamış ve bu durumdan kaynaklı olarak ihtiyaç talepleri ortaya çıkmıştır. Bu

durumda, çadırkente yerleşen depremzedelerin çoğu için herhangi sıradan bir ihtiyaç malzemesi lazım olabilmekteydi. Çadırkentte depremzedelerin çoğu öncelikli olarak temel ihtiyaç malzemelerini ilk etapta gönüllülerin yardımıyla minimum düzeyde karşılamaya çalışırken bazı kişilerin ise acil ve temel olan ihtiyaçları karşılamada aşırıya kaçtıkları, birden fazla ihtiyaç malzemesi almaya çalıştıkları, bu malzemeleri stokladıkları ve bu konuda lüks tüketime yöneldikleri görülmüştü. Bu durumun farkına varılmasıyla birlikte saha destek personelleri tarafından “herkesin ihtiyacı kadar eşya alması” yönünde uyarılar yapılmaktaydı. Öte yandan özellikle çocuklara dağıtılan hazır gıda ürünlerinin yerlere atıldığı ve bu durumun çevre kirliliğine neden olmasıyla yine

saha destek personelleri tarafından uyarıların yapıldığı gözlemlendi. Bu durumun önüne geçebilmek için ise çocuklarda çevre kirliliği bilinci oluşturmaya yönelik çadırkent alanından sorumlu yerel yönetim kurumuna bağlı kreş öğretmenleri tarafından sinema gösterisi ve oyun oynayarak çöp toplama etkinlikleri yapılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen depremlerin sonrasında Hatay iline bağlı bir ilçede bulunan çadırkentte yaşamış olduğum 15 günlük deneyim, deprem sonrası acil afet yönetimi sürecinde birçok gözlem yapmama yardımcı olmuştur. Bu deneyimler ve gözlemlere dair problemler farklı temalar üzerinden ele alındığında bu problemlerin en başında, deprem sonrası acil afet yönetimi sürecinde yapılması gereken acil kurtarma ve kurtarma sonrası ortaya çıkan destek sürecine bağlı barınma ve beslenme ihtiyaçlarının yeterli koordine edilemediği gözlemlendi. Bu açıdan koordinasyon problemi deprem sonrası acil durumda eksik olan ve en çok üzerinde durulması gereken konu olarak düşünülmektedir.

Depremler hayatın olağan akışı içerisinde gerçekleşen sıradan bir doğa olayı iken bunun yaratabileceği felakete karşı alınması gereken önemler ise kurumlar arası organizasyonların çeşitlendirilmesi ve rasyonel önemlerin alınması gerektiğini göstermektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen depremlerin sonrasında Hatay iline bağlı bir ilçede bulunan çadırkentte yaşamış olduğum 15 günlük deneyim ve bu deneyimlere dair gözlemler deprem öncesi önlemlerin alınabilmesi ve deprem sonrası uygulanabilmesi açısından bazı önerileri sunabilmemize yardımcı olmuştur. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Deprem sürecinde yaşanabilecek krizlerin başında çoğu zaman koordinasyon probleminin geldiği görülmektedir. Depremin ortaya çıktığı süreçten önce merkezi yönetime bağlı kurumların önceden organize olmuş olmalıdır. Bu kurumların yerelde oluşturduğu profesyonel ekiplerce afet durumunu yönetebilmesi açısından yeterli organizasyonlar

bu kriz masaları üzerinden sağlanmalıdır. 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sürecinden en büyük problemin koordinasyon ile ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Bu açıdan koordinasyonun, deprem durumu acil afet yönetiminin en temel konusu olduğu söylenebilir. Bu koordinasyonlar sağlanırken kurumlar arası şeffaflık gözetilerek siyasal kaygılardan öte, temeline insanı alan iletişime açık ve rasyonel planlar yapılmalıdır.

- Deprem sonrası çadırkentlerin önceden tespit edilmiş olan, ulaşımı kolay ve alt yapı bakımından yeterli gereklilikleri sağlanmış ve sel, fırtına gibi ikinci bir felaketten etkilenmeyeceği alanlara kurulması gerekmektedir. Örneğin buna dair Hatay ilinde 15 gün boyunca çadırkentte gözlemlediğim durum göz önüne alındığında bulunduğum çadırkentten merkezi ve ulaşımı kolay bir yerde kurulmuş olması bu çadırkentten diğer çadırkentlere göre daha hızlı organize olmasına yardımcı olmuştur. Bunun yanında çadırkentten merkezi kurumlar tarafından gerekli doğa şartları göz önünde bulundurulmadan kurulmuş olması sonucunda aynı çadırkentten fırtınadan ve sel baskınından etkilendiği de gözlemlenmiştir.
- Deprem sonrası acil afet durumundan sonra ortaya çıkabilecek temel barınma ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasında bağımlı ve dezavantajlı gruplara öncelik verilerek bu grupların depremin getirmiş olduğu krizden kaynaklı güvenli çadırkentlere yerleştirilmesine yönelik uygun ortam ve destekler sağlanmalıdır. Bunun için organizasyon sürecinde sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar, psikolog ve çocuk gelişim uzmanları gibi profesyonel meslek ekiplerinin fikirlerinden de faydalanılmalıdır.

- Deprem sonrası acil afet yönetiminde çadırkentlerin iç ve dış güvenliği için gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik profesyonel kurumlardan yardım alınmalı ve asayiş durumu bölgede bulunan tüm insanların depremzede oldukları göz önüne alınarak tüm şiddet biçimlerinden uzak ve profesyonel ekiplerce şeffaf bir şekilde organize edilip yürütülmelidir.

- Çocuklar için gerekli oyun ve etkinlik alanlarının kurulmasına yönelik meslek ekiplerinden yardım alınmalı, depremden etkilenen çocuklar için deprem sonrası ortaya çıkabilecek travma durumunu geçştirecek destekleyici etkinlikler yapılmalıdır. Ayrıca çocukların bulunduğu alanlarda sağlıksız beslenmeye yönelik gıdaların dağıtımının önüne geçilmeli ve oyuncak benzeri eşyaların dağıtımının ise pedagojik olarak uygun olması, yine oyuncak benzeri eşyaların uzman kişiler kontrolünde dağıtılması da önemlidir.

etkilenen çocuklar için deprem sonrası ortaya çıkabilecek travma durumunu geçştirecek destekleyici etkinlikler yapılmalıdır. Ayrıca çocukların bulunduğu alanlarda sağlıksız beslenmeye yönelik gıdaların dağıtımının önüne geçilmeli ve oyuncak benzeri eşyaların dağıtımının ise pedagojik olarak uygun olması, yine oyuncak benzeri eşyaların uzman kişiler kontrolünde dağıtılması da önemlidir.

- Deprem alanına destek sunmak amacıyla gönüllü olarak gelen kişiler veya Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) bağlı kişilerin alandan sorumlu yetkili kurumlarca yönlendirilmesi ve bu kişilerin organizasyonun sağlanması ile gerek ortaya çıkabilecek karmaşıklıklar ve gerekse de bu gönüllü kişilerin doğru bir şekilde hareket edip etkili bir şekilde destek sunabilmesi açısından önemlidir.

- Deprem alanında çadırkentlere yerleştirmeler genelde acil talepten dolayı afet sürecinde yapıldığı için çadırkente yerleştirme kayıtları ve eşya dağıtımının resmi prosedürü genel olarak göz ardı edilmektedir. Bu durum özellikle büyük çadırkentlerde, bu alana yerleşecek olan kişilerin sistemli ve düzenli hizmet almasını geciktirmektedir. Örneğin bu sistematik kayıtların eksikliği; sağlık taramalarının yapılması, engelli kişilerin, çocukların belirlenip onlara uygun hizmetlerin verilmesi sürecini uzatmaktadır. Bu durumdan hem hizmet alan kişiler hem de hizmet verecek olan resmî kurumların sistematik, etkili ve verimli hizmet vermesini zorlaştırmaktadır. Bu açıdan acil taleplerin karşılanması için resmî prosedürün birinci aşamada oldukça hızlı ve basit ikinci aşamada ise yeniden daha sistematik olarak revize edilmesi gerekmektedir. Bu kayıtların tutulmasının hem sorumlu kurumları hem de bu kurumlardan hizmet alan kişileri güvence altına alacağı unutulmamalıdır.
- Deprem sonrası acil afet yönetiminde hizmet verilecek kişilerin sosyo-kültürel konumları da önemlidir. Bu sosyo-kültürel etkenlerin dil boyutuna bakıldığında hizmet verilecek kitlenin konuştuğu dili bilen personellerin bulunmaması durumunda burada hizmet verilecek kişiler ile iletişime girmede zorlanılabilmektedir. Bu dil bariyerini ortadan kaldırmak için ise hizmet verecek kurumların daha çok yörenin sosyo-kültürel yapısını bilen kişileri yönlendirmesi önemlidir. Öte yandan sosyo-kültürel etkenler ile ilgili bir diğer boyut din temelli konulardır. Bazen dini vecibelerini yerine getirmek isteyen kişiler olabilmekte ve bu durum deprem sonrası bu kişilerin kendilerini iyi hissetmesi, yaşamış olduğu travmanın geçiştirilebilmesi için bir normalleştirme adımı olarak görülebilir. Bu açıdan bu duruma yönelik taleplere dair kolaylık sağlanabilir.
- Deprem sonrası acil afet yönetiminde hizmet verilecek kişilere yönelik temel ihtiyaçlarını karşılamak için yapılacak yardımların mümkün olduğunca aynı yardımlar olarak yapılması, nakdi yardımların ise ikinci planda olması ve sadece elzem durumlarda yapılması önemlidir. Ayrıca yapılacak yardımların yer yer yardım alacak kişiler tarafından sembolik şiddet biçimi olarak algılanabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun için desteklenecek

kişilerin deprem sonrası ortaya çıkan travmadan kaynaklı psikolojik durumları da göz önünde bulundurularak bunun bir yardım biçimi olarak değil dayanışma içerisinde yapıldığı, kişilerin bireysel vatandaşlık hakkı olduğu söylenerek yapılması önemlidir.

- Deprem sonrası ortaya çıkabilecek toplumsal öfke kendisini farklı boyutlarda dışarıya yansıtabilmekte ve hatta bu öfke bir şiddet biçimi olarak özellikle farklı ırk, din, kültür, cinsiyet, cinsel yönelimi olan madun gruplara yönelebilmektedir. Buna dair alınacak önlemlerde ise STK'lar, aktivistler, siyaset kurumları ve duyarlı çevrelere önemli bir sorumluluk düşmektedir. Bu açıdan afet durumunda ortaya çıkabilecek krizin üzerine ikinci bir krizin çıkmasını önlemek amacıyla siyasal kurumların kitleleri olumsuz anlamda harekete geçirebileceği damgalayıcı ve ötekileştirici söylemlerden özellikle uzak durması ve bu söylemlerin tam tersine her zaman olumlu içeriklere dönüştürülerek aktarılması önemli bir konudur.

Burada ele alınan problemler ve çözüm önerileri sadece 15 günlük bir deneyimin getirmiş olduğu gözlemlerin sonucudur. Şüphesiz ki bu öneriler genişletilerek çoğaltılabilir ve kendi içerisinde ayrı ayrı değerlendirilebilir. Bu açıdan deprem sonrası acil durumdan dolayı ortaya çıkabilecek problemlere dair alınabilecek önlemler için ileride bu alanda yapılacak akademik çalışmalara, farklı disiplinlere sahip bilim çevrelerine önemli bir görev düşmektedir.

Kaynaklar

AFAD (2023) <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> Erişim Tarihi (09.03.2023).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2021). KBRN Terimler Sözlüğü. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayını.

Bauman, Z. (1997). Modernive ve Holocaust. (Çev: S. Sertabiboğlu). İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Tourish, D. and Wohlforth, T. (2000). On The Edge: Political Cults Right and Left. New York: Routledge.

Selman Vefa Yıldırım

Maraş'tan Belleğimde ve Ruhumda Kalanlar

Gülşah Özşirin

Tarih 06.02.2023. Telefonuma ardı ardına gelen mesaj seslerine uyandım, psikososyal destek ekibinden arkadaşlarımın yazışmalarını okuyorum, şaşkın uykulu gözlerle, depremin şiddeti, yıkım, neler olduğuna dair bir sürü düşünceler ardı ardına sıralanıyordu. Ülkece yüreklerimiz ağırlaşmıştı, korkmuştum, kalbim çok hızlı çarpıyordu, okula oğlumu bırakırken zorlandım. İş yerinde tüm gün donmuş durumdaydım; psikososyal destek çalışanı olarak bölgedeki insanlar için şimdi ne yapmam gerektiğine dair düşüncelerim sıralanırken 'gönüllü olmak' ile ilgili mesajlar gelir gelmez adımı yazdırıp ailemi aradım, tedirgin oldular "Seni koruyamayız, çok uzak, sen sonra git, orada su bile yok, nasıl yaşarsın" itirazları geldi. Etrafımdan gelen felaket senaryolarının içinde, gerekli hazırlıklar için 2019 yılında psikososyal destek ile ilgili bize verilen kitapların okumalarına

başlamıştım bile. İş yerinde senkronize olamıyor; yaptığım işlere odaklanamıyordum, çünkü orada olmalıydım; bir an önce gitmeliydim, aceleliydim. Yalnız değildim de. Pek çok kişi beni arayıp "atlayıp gidelim, ne var ise yapar bir işin ucundan tutarız" diyordu. Fevri davranışlarla yapılacak bir sürü hatanın farkında bile değildim o an. Aynı akşam online eğitimimizde taşlar yerine oturdu, çünkü tecrübeli olan hocalarımızı dinlediğimde aceleci yaklaşmamın olumsuz yönlerini fark ettim. Robin Hood değildim; Marvel kahramanı hiç değildim, önce kendimi stabilize etmem gerektiğini ve sabırla gideceğim günün organize edilmesini beklemem gerektiğini, kendi gücümü toplamadan bölgeye gitmemin ek bir yük bindireceğini 'Kahramanlık sendromuna girmeyin!' 'Bu kişiler büyük bir felaketten çıkmış güçlü kişiler!' cümlelerinden sonra anlamıştım. Çanta hazırlığı EYVAH! Listede

su, 72 saatlik yemeğinizi yanınıza alın yazıyordu. ‘Ben 3 günde ne yerim ve bir insanın ihtiyaçları nelerdir?’ bu soruların cevaplarını bilmediğimi fark ettim. 2020’de Elâzığ görevine giderken listede bunlar yoktu. 4. Seviye bir afetin boyutu yüzüme çarpmıştı. Daha kendi ihtiyaçlarım için organize olamazken afet alanında nasıl verimli olacaktım acaba? Sevgili eğitmenimizin ‘Eşek gibi taşırım, paşa gibi yaşarım.’ sözleri ile oğlumun kocaman hokey çantası gözüme ilişti. Hem sırtta taşınıyordu hem tekerlekliydi hem de listemizdeki çanta tanımına tam olarak uyuyordu.

Gelelim eşya yerleştirmeye dair pratik tekniklerime. Okuyacak herkese önerim: eski eşyalarınızı, kullan at şeklinde belirlediğiniz delik çoraplarınız (!) iç çamaşırını, eski yastığınız, battaniyeniz vs hepsini ayırın, vakum poşetlere koyup valize yerleştirebilirsiniz, giderken valizimde yer tasarrufu, dönüşte pek çoğunu attığım içinde yük tasarrufu yaptım. Granola, süt, konserve ve atıştırmalıklarımı patlama ihtimaline karşı minik plastik kutulara yerleştirdim, dönüşte kutuları da kaldığım okulda bıraktım. Koli bandı, düdük, kibrit, kuru şampuan, çakmak, güneş enerjisi ile çalışan şarj aletimi de ekledim, eşyaları rulo yaparak koymak da yer tasarrufu, daha az kırışması sebebiyle işlevseldi. 11 Şubat 2023 günü haber geldi, Maraş’a gidecektim. Bölgenin hava koşullarını gün gün, saat saat takip ettim, öğlen nasıl, gece nasıl? Çantama koyacaklarım daha net şekillendi. Şapka boyunluk eldiven kayak içlikleri... Ve bölgede daha önce yaşamış birisinin önerisi ile işime ne yarayacak güneş kremi diye düşünerek çantama attığım minik tüp ilk gün çadırkent alanından döndüğümüzde ayazdan yanan yüzlerimize şifa olacaktı! Tecrübelerle kulak asmak lazımmiş ☺

11 Şubat gecesi eşimin de yardımı ile uyku tulumum, çantam, tüm eşyalarım hazırды, gitmeden okumalar yapmak için gönderilen notları, slaytları incelemeye devam ediyordum. Ön hazırlıklar, öncesinde verilen eğitimler nasıl işime yarayacaktı sahada henüz bilmiyordum. Gün ve saat geçtikçe bedenimden kuvvetli hislerin çıktığını, stres yaşadığımı fark ettim; her an aranabilirdim. Uçağı

kaçırdığıma dair rüyalar görüp uyanıp telefonuma bakıyordum, ekibimiz belirlenmişti, hepimizin numarası birbirimizde mevcuttu, mesajlaşıp birbirimizi birimiz haber alırsak diğerini uçak saati için arayacağına dair teyitleşip daha tanışmadan çalışana destek mekanizmamızı başlatmıştık bile.

Pazar gecesi yarın uçuş var ama saat belli değil hazır olun denildi. Yine kalp güm güm... Pazartesi sabah saat 09:30 'Gülşah Hocam 12:00'ye Sabiha Gökçen Havalimanında olun.' telefonu ile evin içinde hızlı organize olan ailemin desteği ile 10:00 da yoldaydık. Havalimanına vardığımda intikal sefer peronuna ulaştım ve orada psikososyal destek ekibinden arkadaşlarımı, acil sağlık hizmetleri, AFAD, UMKE vb ekipleri gördüğümde aklımdaki şeydu: olağanüstü şeyler yaşandığında paylaşılmış gönüllülük ile bir araya gelmek kişiyi canlı hissettiriyordu. Tüm olumsuz düşüncelerimin yoğunluğu uçağa bindiğimizde 10 seviyelerinden 2 ye düşmüştü bile... Hostesler bizlere karşı son derece nazikti, pilotumuz tüm gönüllülere teşekkür ediyordu, uyuyup uyandığında fazladan birer sandviç ve meyve suyu bile bırakılmıştı çantamın yanına, anladım ki gönüllü olduğunuzda sizler için de gönüllü olan birileri muhakkak çıkıyordu.

Maraş Havalimanı'na indiğimizde etraftaki askeri uçakların yoğunluğunu, birçok alandan gönüllü

ekiplerin sahada olduğunu gördüm ve havalimanının bir köşesine yığılan suları gördüğümde "sahada suyun olmasına" sevineceğimi hiç düşünmezdim, pet şişelere dikkat kesilmiştim, algımın ihtiyaçlar basamağına kadar gerilediğini o an fark ettim. Havalimanının içine doğru ilerledik, tuvalete gitmek için ilerlediğimizde yıkımın boyutu ile ilk yüzleşme anımızdı, asma tavanlar yerdeydi, fayanslar etrafa saçılmış her yer toz içindeydi, bazı kapılar açılıp kapanma özelliğini kaybetmişti; o kapıdan geçmeyin deniliyordu. Tuvaletten çıkan bir kız çocuğu arkadaşımın üzerindeki kırmızı montu fark edip "siz ne için buradasınız?" diye sordu, arkadaşım açıklamasını yaparken, kız çocuğu sözünü kesti ve "bizi eski halimize geri döndürebilecek misiniz, içimizden tüm bunları alabilecek misiniz?" dedi hepimiz birbirimize baktık. "Benim hayatımı yargılamadan önce, benim ayakkabılarımı giy, benim geçtiğim sokaklardan geç, hüznü, acıyı tat, benim takıldığım taşlara takıl beni ancak bundan sonra anlayabilirsin." Yüreğine sağlık çocuk, sözlerinle kendimle yüzleştim... Kendi duygularımı ne kadar bastırırsam o kadar faydalı olacağıma dair bir inanca bürünmüştüm. Kendi içimdekileri, rollerimi, duygularımı havalimanının o kısmına asıp kendimi o an otomatik pilota aldığımı döndüğüm zaman fark edecektim.

Havalimanından bizi İl Sağlık Müdürlüğünden bir şoför arkadaş alıp 112 Komuta Merkezindeki Dulkadiroğulları İlçe Sağlık Müdürlüğüne getirdi. İlçe Sağlık Müdürü ile görüştüğümüzde yerlerimiz, çalışma koşullarımız belirsizdi, siz biraz bekleyin denildiği için bahçeye çıkıp sıcak çay & çorba çadırına girdik, etrafı izliyordum, sağlıkçılardan çadıra giren birkaç tanesi günlerdir kıyafetlerini değiştiremediğini, afet günü çıktığı şekli ile durduğunu, diğeri ise dün üzerine bulduğu bir mont için olan sevincini anlatıyordu, ilçe sağlık müdürlüğünde kalıyorlardı. Evleri bir tuğla, demir yığınına dönüşmüş; okullar, hastaneler, kamu kurumlarının çoğu afetzede çalışanların evi olmuştu. Evler akla uygun yapılmadığında, evler bizi ne yapıyorsa o oluyorduk.

Müdür Bey bizleri yanına çağırdığında saat 15:00'i geçmişti ve görev yerlerimiz bir sonraki gün belli olacaktı. Müdürün bizlerle konuşurken yorgun gözleri dikkatimi çekti, hocam biz afetzede çalışanlar ile çalışana destek bile yapabiliriz şu an dedim, evet mesela bana yapabilirsiniz ben yaşadıklarımın etkisinden halen çıkamadım dedi. Anlatmaya başladı, deprem sırasında 2 aylık ikiz bebekleri, 6 yaşındaki kızı, eşi ve kayınvalidesi ile evde olduklarını sarsıntı başladığında sadece

eşine sarılabildiğini beşiğinde yatan ikizlerini kucığına almak istediğini ama sarsıntıdan evde yürüyemediğini, “tüm ailemi nasıl kucaklayıp aşağıya indirebilirim?” sorularının onu nasıl zorladığını, sarsıntının bitiminde evinin kapısına yöneldiğini ama kapının bir türlü açılmadığını anahtarların hepsini denediğini kapıyı kanırtmaya çabaladığını, en son işyerinden arkadaşlarının yardımı geldiğini kapıyı açtıkları ve toparlanıp çıkmaya çalıştıkları anda yaşanan ikinci depreme yakalandıklarından ailesini güvenli bir bölgeye taşımak için Kayseri yolunda atlattıkları kaza risklerinden, kızının kaygı sebebiyle kusmasından, arabada yakıtın bitmeye yakın olması sebebiyle 2 aylık bebeklerinin donma ihtimalini düşündüğünde yaşadığı çaresizlik duygusunu öyle anlattı ki, depremin yarattığı kolektif şoku iliklerimize kadar hissettik. Yaşadıklarından sonra kendisini ve ailesini Adana'daki ailesinin köy evinde güvenli alana taşıdıktan sonra gece uyuyabildiğini ve uyandığı anda güvende olduklarını bilmenin huzurundan uzun uzun bahsetti.

Güvenli alan, aile, stres, şok, deprem, kaza, kapı, anahtar, çocuklar... Kavramlar kafamda sıralanıyordu. Tüm olanları anlatırken afetzede İlçe Sağlık Müdürümüzün önünde bulunan bir sürü anahtara yaklaşımı dikkatimi çekti, bu süre zarfında

yaklaşık 20 anahtar birbirine bantla bağlayıp hepsini düzenledikten sonra bizimle göz kontağı kurdu, kapıyı açmaya çabalarırken kullandığı anahtar metaforu ile olan bağlantısı düşündürücüydü. Sizleri ilçe sağııkta misafir edelim dedi, bizler size yük olmayalım okula geçelim, orada kalırız dedik ve araç ile okula doğru yola çıktık. Yolda hepimiz yıkılan evleri, çok katlı olmasına rağmen camı dahi kırılmayan binaları, çadır kentleri, toz bulutunu, vinç makinelerini, itfaiye araçlarını izleyerek okula geldik. Okul güvenli miydi? Çadırda mı kalmalıydık? soruları ile okul müdürü Mustafa Hocamızın karşısındaaydık, bizi 2. katta bulunan bir sınıfa doğru götürdü. Sınıfa girdiğimizde tüm tavan yere düşmüş, sınıf toz içindeydi, AFAD'dan gelen yer yataklarını sermeden önce sınıfı temizlemek için okulda kalan bir aileden süpürge almaya gittim. İçeride tatlı bir teyze ve amca vardı, gerginlerdi, kendimi tanıttım. Sonra teyze çok üzgün olduğunu yerdeki yataкта yorganın altında yatan oğlunun depresyon gününden beri yemek yemediğini söyledi, yanına yaklaşp ismini söyledim, “merhaba..., misafire bir merhaba denir di mi?” dedim “ben önemsizim, bu Maraş'tan çok uzaklara kaçmak istiyorum yaşasam ne önemi var ki...” dedi. “Şu sınıfı bir temizleyelim, sonra yanına geleceğiz” dedim.

Sınıfı toparlayıp AFAD yataklarını yere serdikten sonra psikolog arkadaşım Ömer ile durumu paylaştım. Akşam yemeğine onun yataktan kalkması ve bize katılmasına teşvik etmeye çabaladık, Ömer tüm görev süresince Şemsettin ile satranç oynayarak, kimi zaman sadece yürüyüşe çıkarak onunla ilişki kurdu, sonrasında bizimle kahve içti, bizimle yemek yedi. Son gün biz giderken odasına girişimizi bir dizideki kurtarıcı rolüne benzettiğinde psikososyal desteğin gerekliliğini, ruhunu bize hissettirdiğın için sonsuz teşekkürler Şemsettin. Misafirperver yaklaşımı ile kaldığımız zaman boyunca bize Mahmut Hoca ruhunu yaşatan Şehit Öğretmen Tebernuş Özler Ortaokulu Müdürüne çok teşekkür ederim. Hocam her sabah sıcak çorbamızı bize servis edip her akşam görevden geldiğimizde “aç mısınız?” diye sorarak bizim bu okula olan bağımızı arttırdın, çocukken okul bizim evimiz şiirlerini okuduğumda anlam veremezdim, okul nasıl ev olurdu ki? Özellikle afetlerde okullar ev olurmuş.

İlk gece 2-3 saat uyuyabildim, sürekli uykumda kendimi kontrol ederken sabah oldu ve çalışma alanlarımız belli oldu, sosyal hizmet uzmanı arkadaşım ile Batıpark Çadırkentine verilmiştik. Araç bizi sahaya bıraktı. Bir gün öncesinden çalışma arkadaşım Hasan alana hakimdi, depolar çadırlar hepsini bana anlattı. Halk sağıığı uzmanımız ile tanıştırdı. Bizim çadırkentte MEB çok aktifti, buradaki öğretmenler ailelerini güvenli alanlara yerleştirdikten sonra Maraş'a geri gelmişler. Maraş'ı kimse terk etmemişti. Kendi iyiliğimden güvenmiştim

fedakarlıkları karşısında. İlk gün görevimiz tüm çadırların listelerini çıkartmak olmuştu, listelerimizi akşama kadar oluşturduk, ne kadar çok çocuğumuz vardı, 4 yatalak hastamız, engellilerimiz, kalp hastası çocuklarımız, gebelerimiz, lohusalarımız yüksek riskli gruplarımızı belirlemiştik. Her çadıra girdiğimizde başka bir dünyaya dahil oluyorduk. Bir gebemiz deprem gününden beri bebeğinin hareketlerini hissetmediğini söyledi, çadıra girip onu dinlemek istedim, sadece dinledim, o anlattı ben dinledim, kırılan fay hattındaki enerjinin 120 saniye içinde yarattığı dehşet hepimizin üzerine yapışmıştı. Gebeye çıkarken sıcak bir kucaklama yaparak “Yaşadıklarının dehşetini hayal bile edemiyorum, tek yapabildiğim burada sana sarılıp yanında olduğumu sana biraz da olsa hissettirebilmek.” dedim.

Ertesi gün halk sağlığı uzmanımız ile tansiyon ölçümüne gittiğimizde gebemiz sevinçle bebeğinin hareketlerini gece hissettiğini söyledi. Eğitimlerde “sadece dinleyerek neyi başarabiliriz?” diye düşünmüştüm, sorunun cevabını almıştım. Depoda ihtiyaçları temin ederken düşürdüğüm bir çuvalda yazan “Kız Çocuk Kefen” yazısını okumuş olmanın verdiği acının tarifi güç. O an disosiyatif bir savunma haline geçtiğimi hatırlıyorum.

Çocuklar ile yaptığımız çalışmalarda aslan, ördek, taş, güneş, ev ve AFAD çadırlarını çizdiklerini

gözlemledim. Çocuklar yetişkinlerden çok daha hızlı toparlanmaya, güçlenmeye çabalıyorlardı. Sebep sinir sistemlerinin tazeliği miydi? Çocuklar oyunla kendilerini iyileştirme mekanizmasını çok iyi kullanıyorlardı, oyunlarından yaşadıkları okunabiliyordu. Bir kız çocuğu etkinlik masamızın yanına geldi ve bana bir aslan peluşun kalbinin tam ortasına taş yerleştirilmiş şekilde sana hediye getirdim dedi. Hediyesi ile güçlenmeye çabalarken yüreğine oturan taşı işaret ediyordu bu güzel çocuk. Resimlerde taşlar yağıyordu insanların başlarına, güneşler vardı renk renk, annelerin duygu durumlarındaki değişimlerini annelerini kaybetme korkularını yansıtıyorlardı, ördekler hep sırayı takip ediyordu çünkü yemek, kıyafet, su vs her şeyi sıraya girerek alıyorlardı. Yeni çadırlarını anlamlandırmaya çabalıyorlardı resimlerinde... Kalenin kenarında ağlara sıkışmış olduğunu düşündüğümüz bir çocuğu sosyal hizmet uzmanı arkadaşım çıkarmak istedi, kız çocuğu bağırarak “Hayır kurtarma beni ben buraya sıkıştım, çıkamıyorum.” dedi. Sıkışma oyunu ile depremde sıkışan insanlara, betonlara, eşyalara dair sorgularını bir yere koymaya çabalıyordu kendi içinde. Bir kız çocuğu sürekli bana çeşit çeşit Maraş dondurmaları yaptı. Bizi anlamlandırmaya, bir yere koymaya çabalarken, misafirleri olarak görüyorlardı. Misafire ne ikram edilir Maraş dondurması... Bir çocuğun yüreğinde ve oyununda ne güzel ağırlanmıştım.

Aç kalma kaygılarının paralelinde çocuklar sürekli pişirme oyunları oynuyorlardı, yaptıkları Maraş çörekleri ile karnımız epeyce doydu. Çocuklarda özellikle kusma, alt kaçırma ve kabızlık sorunlarının olması dikkat çekiciydi. Bir çocuk çadır kentin dışına çıktığı anda kusma semptomu başlıyor, çadırına geri döndüğünde kusma kesiliyordu. 28 haftalık bir gebemiz depremin olduğu günden beri tuvalete çıkamıyordu. Sindirilemeyen duygular sindirim sistemimizi etkiler miydi (?)

Çadır ihtiyaç tespiti için gittiğimiz bir çadırda küçük bir kız sürekli parmağındaki minik yarasını gösteriyordu, belli ki dışarıdan önemsiz görünen yarası ile kimse ilgilenmemişti, cüzdanımdan çıkardığım çocuk yara bandını parmağına yapıştırdım, kahramanı çok sevdi, diğer çocuklara gösteriyor ve “Bakııııııı yaram kapandı, hem de Pırıl çizgi filminin bandını sardılar gördün mü?” diyordu. Küçücük bir banda ancak bu kadar sevinilebilirdi.

Çocuklar oyun çadırlarına sürekli taş taşıyorlardı, oyuncakların içine dışına taşları döküp döküp oyun oynuyorlardı, başlarına gelen bu felaketteki taşları yerlerine oturtmaya çabalıyorlardı. Akut dönemde hayalini kurduğumuz gibi değil, ortamın gerektirdiği gibi hareket edilmesi gerekiyordu. Çadırlarımızın ihtiyaçlarını belirleyip günümüzün çoğunu depoda geçirdiğimiz de oldu, çocuklarla akşama kadar halı sahada top oynadığımız günler de. Tüm gün aşlamaya destek olmak için aşı TIR'ının içinde çadır kentten çadır kente taşındığımız da akşam okula geldiğimizde huzurevinde yer kalmadığı için gelen yaşlı teyzeleri okula taşıdığımız da.

Okulda bizlerle kalan afetzedeye çalışanlara da psikososyal desteğe devam ediyorduk ve tabii kendi aramızdaki çalışana destek kusursuzdu, grup olarak birbirimizi hızlıca tahlil edip planlama yapabiliyorduk, hatta son günümüzde dönüş uçak biletlerimiz belirsizdi, bizler bir yemek dağıtımına ekip olarak destek verdik, Azerbaycan Köüllüleri ile bizler yan yanaydık © Yemek dağıtımında “çok koymayın arkamızdan gelene de kalsın”... sözünü ne kadar sık duymuştum. Ayakta kalmayı başarmış bu güçlü ve dirençli kişiliklerin, güzel yüreklerin karşısında saygı ile eğiliyorum.

Yemek dağıtımını bittiğinde Maraş'ın merkezine doğru yürümeye karar verdik, yıkılan evler, çöken duvarlar ürpertici olsa da yaşam devam ediyordu, üzerimizdeki montlarda yazan psikososyal yazısını merak edenlerden soranlara psikososyal destek veriyordu arkadaşlarım, hatta bir evin çok sağlam olmamasına rağmen Ömer arkadaşımız o eve girdi ve geceleri uyku problemi yaşayan, eşi olmadan tuvalete bile gidemeyen bir anneye destek verdi, biz ise kapıda annenin bebeği ile ilgilendik. Kendimi bu kadar bukalemun hissettiğim bir dönemim olmamıştı, herkes mesleğinin gerekliliği kadar her anın gerekliliğine göre de hareket ediyordu. Bu grubun en büyük özelliği birbirini iyi tutmuş olmasıydı.

Uçak saati belli olup uçağa binene dek tam olarak anlayamamıştım olanı biteni. Uçakta duygu karmaşası yaşamaya başladım, yarın ne yapacaktım, çadır kent yoktu üzülmüştüm, ailemi görececek olmanın sevinci, keşke şuna da zamanım olsaydı bunu da yapabilseydim vb gibi düşüncelerin arasında, kendimi kırmızı ışıktaki zorla duran araba gibi duygularımın arasında patinaj yaparken buldum. Uçaktan indim ve etrafıma bakındım oğlum ve eşimi gördüğümde flash patlar gibi oldu evet görevim bitmişti, oğluma sarılmak ve kokusu paha biçilmezdi. Eve geldiğimde evim ile ilgili algılarımın da değiştiğini fark ettim. Evim eskisine göre çok büyüktü, yatağım vardı, banyo, bana ait alanlar vardı, evde çok yavaş adımlarla yürüyerek evimi sindirmeye çalıştım, ailemle yemek masasında yemek yiyebiliyor olmanın tarifsiz mutluluğunu keşfettim, ilk gece deliksiz uyumuştum. Sabah kalktığımda o eski güçlü yapımın yavaşça rafa kalktığını, kendi iyilik halimden gücendiğimi fark ediyordum. Duygularımı uzun süre bastırmamın sonucu ciddi kas ağrıları hissetmeye başladım. Sonuç serum, vitamin ve kas gevşetici takviyeleri ile 3 gün deliksiz uyku...

Maraş'ta yaşadıklarım, anılarım, duygularım, kazandıklarım, kaybettiklerim kalbimde hep serin ve taze kalacak. Sevmek filinden sonra dünyanın en güzel fiilinin yardım etmek olduğunu eğer bir psikososyal destek ekibinin üyesi iseniz sonuna kadar tecrübe edersiniz. Sevgiyle kalın...

Sağlıklı Olma Hâli

Tufan Fırat Göksel

1 5.02.2023 ile 01.03.2023 tarihleri arasında Hatay Antakya Expo mevkiinde bulunan İzmir Büyükşehir Belediyesi Çadır Kenti'nde psikososyal destek ekibinin bir paydaşı olarak çalışana destek kısmını kolaylaştırma amacıyla görevlendirdiğim dönemin gözlemlerini, varsaydıklarımla gittiğim alanda karşılaştıklarımla değişen duygu durumum ve buraya geri getirdiklerimi yazmaya çalışacağım.

Sosyal hizmet uzmanı olarak alanda kılavuz ilkelerimizle çalışırız. En başat olanlar; eylemlerinizi nedeniyle insanların daha fazla zarara uğramasından kaçınma, İnsanların tarafsız yardıma erişimlerini sağlama, insanlara haklarını talep etmelerinde, mevcut çözümlere erişmelerinde ve istismarın etkilerinden kurtulmalarında yardım etme, insanları şiddet ve tehditten kaynaklanan fiziksel ve psikolojik zararlardan korumadır.

Çadır kentin demografik yapısı bölgede özel ihtiyaç sahibi çok çocuklu Romanlar ile çadırda yaşam

deneyimi olan ve mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çok çocuklu Suriyeli ailelerdi.

İletişime açık olmalarını temel ihtiyaçlarına ulaşmak için işlevsel bir baş etme yetisi olduğunu gözlemledim. Çadırlarda yaşadıklarından depremde daha az etkilenmiş, daha az can kaybı yaşamış olsalar da gördükleri duydukları neticesinde akut stres tepkileri vermekteydiler. Çadır kentteki ailelerin çoğunluğu akraba olması sebebi ile aile içi destek sistemleri ebeveynleri çocuk dostu alan aktiviteleri de çocukların rutinlerine dönüşlerini hızlandırdı. Ta ki 6.8'lik 3. Deprem yaşanana kadar. Depremin etkisini birlikte yaşadık, elektrikler kesildi tüm şehir yeniden karanlığa gömüldü. Bayılanlar oldu. Çocuklarda yoğun korku ve yoğun stres tepkileri oluştu. Defne merkez üstü bize çok yakın bir bölgeydi ve tepede olduğumuz için şehrin yeniden yıkılan binalarının toz bulutlarını görüyorduk ve o gece personeller dahi birçoğumuz uyuyamadı.

Böyle bir tecrübe ile varsaydığımız sağaltım kurgumuzu değiştirmedik ve kahvaltı saati Çocuk Dostu alan saatine rutin günlerde olduğu gibi devam ettik. Depremin ertesi günü çocuk dostu alanda çocuklarla depremin etkilerine ilişkin geri bildirimli paylaşımlar ve oyunlar oynandı.

Travma yaratması muhtemel deneyim üzerine konuşulması gerekir ki, travmatik bir olay olarak kalması engellensin. Çünkü rahatsızlık verici anıların olay anındaki gibi tecrübe edilip algılandığı haliyle disfonksiyonel şekilde depolanması bilgi işleme sisteminin sekteye uğramasına neden olacaktır. Bilgi işleme sisteminde rahatsızlık veren deneyimlerin adaptif bir çözüme ulaşmasını, işlevsel anı ağları oluşmasını isteriz. Bu anlamda epidemiyolojinin ilk kuralı aklıma gelir hep 'korunma tedaviden önce gelir'. Meslek elemanlarının yapacağı anlık müdahale ve psikolojik ilk yardım uzun süreli olası terapilerle çözülemeyecek sorunların oluşmasını engelleyecektir.

Çadır kentte böyleyken aşağıdaki toz bulutları içinde karanlık içinde kalmış çocukların ailelerin yaşadığı rahatsızlık verici olaya ilişkin anıların disfonksiyonel şekilde depolandığını söyleyebilirim. Olay sonrası Defne'ye indiğimiz gün olayla ilgili konuşmak isteyen insanların, deneyimlerini anlatırken

yaşadıkları stres ve korkudan anladığım; kimsesizlik içinde yetkililerin olmadığı güvensiz ortam ölümle tekrar burun buruna gelme deneyimi ile oluşan algılar, tutumlar ve davranışlar yeni kişiliklerinin temelini oluşturacağını düşünüyorum.

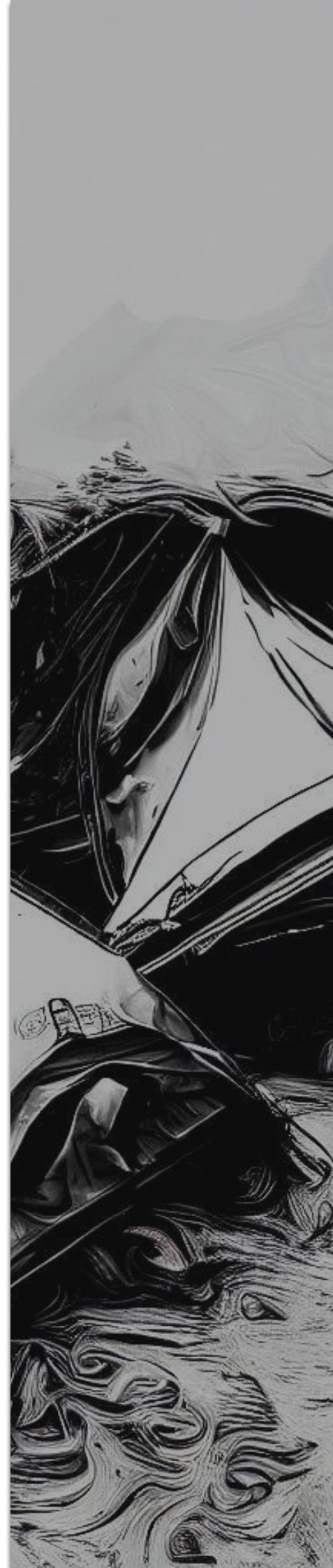
Sağlık profesyonellerinin yeniden olumlu anı ağları kurabilmesi, güven oluşturabilmesi için salt terapötik araçlara değil kapsayıcı bir sosyal adalet inancına ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Terapistlerin güvenli alan çalışması yaparken insanların zihinlerinde bile güvenilir bir alan bulamamasının nedeni sadece patoloji ile açıklanamaz. Araştırmalar erkeklerin %10'u ve kadınların %20'sinin travma sonrası stres bozukluğu yaşadığını ortaya koymaktadır. Depremin kendisi dışında sonrasında yaşanan planlı plansız koordinasyonsuzluğa bağlı yaşanan acizlik, çaresizlik, kimsesizlik ve güvensizlik sonucu travma sonrası stres bozukluğu yaşayanların oranını hesaplayamıyoruz. Deprem bölgesinde bu hisleri alana gönüllü ya da zorunlu giden tüm özel, kamu ya da STK çalışanları da yaşadı.

Sosyal Adalet in ifade ettiği herkesin aynı hakları, fırsatları ve korunmayı paylaştığı bir yaşama ihtiyacımız var. Sosyal adalete dair tüm değerlendirmelerin altında, her insanın doğal

olarak değerli olduğuna dair temel inanç yatmaktadır. Bu değer ne kazanılan ya da kanıtlanan, ne de insanın gelirine, cinsiyetine, uyruğuna, sosyal statüsüne, sağlığına, deri rengine, eğitimine, politik eğilimine, etnik kökenine, işine ya da dış karakteristiklerine veya hayat şartlarına bağlı bir şeydir. Basitçe insan olmasından dolayı, her birey saygı ve adaletle davranılmayı, istismardan ve sömürülmekten korunmayı, sağlıklı bir konutta yaşamayı aile ve anlamlı bir iş sahibi olmayı, temel sağlık ihtiyaçlarına ve sosyal hizmetlere ulaşmayı hak eder.

Toplumsal adaletsizlik, çoğu zaman toplumun baskın inanç sistemlerine, toplumsal ve ekonomik yapılarına öyle siner ki; istismar, eziyet ve ayrımcılık gibi toplumsal adaletsizlikten doğrudan zarar gören kişiler dışındakiler tarafından fark edilmez. Deprem gibi acı bir tecrübeyle ciddi bir farkındalık kazandığımızı düşünüyorum. Sosyal adalete ulaşmak karmaşık bir girişimdir, iyi niyetli ve merhametli insanlar arasında bile, neyin adil olacağı ve hangi eylemlerin ve değişikliklerin toplumu daha adil ve insani yöne götüreceğine dair değişik perspektifler olacaktır. Bizler mutlaka toplumsal ve ekonomik adalet için makul fikir farklılıklarını, onlara katılmayanlara saygı duyup tanıyarak, ihtiyaç duyulan değişim için çalışmalıyız.

Sosyal varlıklar olarak ihtiyaçlarımızı karşılamak için diğer insanlara bağlıyız. Kişinin gelişimi ve ilerlemesi için diğer insanlarca sağlanan koruma, rehberlik ve eğitime ihtiyaç duyulur. Ve bir kimsenin varlığı fiziksel ve psikolojik açıdan ne kadar güçlü olursa olsun diğer insanların eylem ve seçimlerine

bağlıdır. Destekleyici ve güçlendirici çevreler yaratmak için bir araya gelmeliyiz. Dayanışmaya ve sivil topluma hiç bu kadar ihtiyaç duymadık. İlk 72 saatin çok önemli olduğunun vurgulanması ilk 72 saatte aslında tek başınasınız demenin farklı bir yolu olduğunu bu depremle öğrendik. Kimseyi geride bırakmadan güven ilişkisini yeniden tesis etmek işlevsel bağlar kurabilmek için bir araya gelmek gerekiyor. Yüzde yüz iyileşmek diye bir şey olmayacak belki ama dayanışma ile yeni sosyal bağlar kurarak, birbirimizi kollayarak, hakkımız olan sosyal adaletin sağlanması için baskı oluşturabiliriz.

Son dönemde sürekli bahsedilen psikolojik sağlamlığın; stresi azaltacak, kişisel mutluluğu ve refahı arttıracak nefes egzersizleri ile değil, adaletsizlikle, eşitsizlikle, çevresel yıkımlara karşı çıkmakla oluşacağı inancındayım. Devlet politikaları nezdinde yön verenlerin sevdiği psikolojik sağaltım ve stabilizasyon sağlayan terapilerle birlikte radikal değişime ihtiyacımız olduğu düşünüyorum. Strese, korkuya, kaygıya ihtiyacımız var, öfkemizi haksızlıklar karşısında yapısal değişimi sağlayacak tutum, davranış ve inançlara dönüştürmemiz lazım. Deprem öncesinde kaygılı, kararsız, güvensiz bir toplum değil miydik? Kişisel dertlerimiz psikolojik addediliyor, teşhisler konuyor. Tanı kriterleri atlası, yeni hastalık isimleri koymaya devam ediyor. Uyum bozukluğu gibi hastalıklar çoğunlukla politik, toplumsal ve sosyoekonomik koşullarla ilişkilendirilmiyor. Aksine uyumlama için üçüncül terapiler ortaya çıkıyor. Bilinçli farkındalıklar sağlayan, kabul ve kararlılığımızı arttıran, Metakognitif yaklaşımlarla ya da göz hareketleri ile sistematik duyarsızlaştıran terapi seansları artıyor. Sistemi kendisini değiştiremeyince hastalıklı sisteme maruz bırakılanı duyarsızlaştırmak daha kolay olmalı bununla beraber terapilere ulaşmakta sosyoekonomik koşullarla ilgili şanslıysanız sosyal güvencenizde var ise duyarsızlaşmanız ilaçlarla olacaktır.

1948 DSÖ Tüzüğü'nde sağlığın tanımı şu şekilde yapılmıştır: Yalnızca hastalık veya sakatlığın olmaması durumu değil, fiziksel, sosyal ve ruhsal refah durumu. O halde tanımın işlevsellik kazanması için adil, kapsayıcı politikalara, toplumsal ve sosyoekonomik refaha ihtiyaç var. Küresel nüfusun en yoksul yarısı toplamın servetin sadece %2'sine sahip. Buna karşılık dünya nüfusunun en zengin %10'u toplam servetin %76'sına sahipken hastalıklı bir sisteme uyum sağlayamamak sağlıksız olmanın bir ölçütü olabilir mi? Yeni hastalıklar bulmak yerine doğa ile uyumlu her canlı için evrensel refah standartlarında, sürdürülebilir, yaşanabilir eko-sosyal bir dünya inşa etmek daha iyi olmaz mı?

Selman Vefa Yıldırım

Bir Yaşam Bir Anı

Mümtaz Peker

Doğduğum, büyüdüğüm kasabanın kültürünü aile ve din kurumundan öğrendim. Öğrendiklerimi sorgulamamayı mahalle baskısı pekiştirdi. Kasabada yaşadığımız her olayın tek açıklayıcı değişkeni bize yetiyordu. Yeni filiz vermiş bağlarımızı soğuk vuruyor; ekinlerimiz kuraklıktan kuruyor; günlerce beklediğimiz yağmur sel olup her şeyimizi alıp götürüyor; hayvanlarımız aynı zaman içinde kırılıyor; ailesinin geçimini sağlamak için Aydın ovasına çalışmaya gidenlerin çoğunun dönüşte sıtmadan kaynaklı ölüşünün cenaze namazına yetişemiyoruz; fakat bunlar yetmiyormuş gibi Cuma namazını kılmaya gittiğimizde arkasında saf tuttuğumuz hocamızın

tek değişkenli açıklayıcı söylemini de tartışmadan içselleştirebiliyorduk.

Yanılmıyorsam ilk bizim dönemde başlayan merkezi sınavda birinci tercihim Hacettepe Sosyoloji bölümü olmuştu. Babam neden doktor, mühendis, avukat gibi meslek dalını seçmememi hiç sorgulamadı. Ona göre doğuşta alnıma, adını ilk kez duyduğu bu meslek yazılmıştı. Bense yeterli puanım olmasına karşın, onun gönlünden geçen okullara kayıt yaptırmayı hiç düşünmemiştim.

İkinci yılın başında Fransa'dan gelen genç bir öğretmenimiz iki dersimize girmeye başlamıştı. Daha ilk dersinde anlattıkları benim edindiğim kültürü, mahalle baskısını yıkmaya yetmiş; bana

özgürlüğümü sağlamıştı. Söyledikleri çok basitti. Öğretmenim “Gençler, sosyolojinin iki çalışma alanı vardır. Bunlardan ilki insan-insan ilişkilerinin harpten-darptan arındırılıp, barışa-sevgiye dönüşümünün nasıl olabileceğidir? İkincisi ise insan-doğa ilişkilerinin düzenlenmesidir. Böylece büyük insanlık, her türlü gereksinimini karşıladığı doğanın, kendi iç dinamikleri kaynaklı olaylarının kontrolünü en üst düzeyde yapma uğraşısına girer. Doğa olaylarının yıkımını, zararını minimize etmeye, buna karşın doğadan maksimum faydayı sağlamaya çalışır. Bu süreçte yapabildiği tek şey aklını kullanma yetisini geliştirmektir. Aklını kullanma yetisini geliştiremeyen toplumlar, doğa olaylarının yıkımını tek bir değişkenle açıklarlar: KADER AĞI.

Yaşam hikayemden sonra anıma gelmek istiyorum. Yozgat Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Projesinin (1976-1981) ön araştırma soru kâğıdı yanına tek sayfalık bir hastalık formu eklemiştik. Ailede son bir ay içinde hasta olanı, varsa bu hastalık nedeniyle öleni bununla saptamak amacındaydık. İlk üç günde yapılan görüşme formlarını incelediğimde, görüşmeciler sanki söz birliği etmişcesine ölüm nedenini “ecel” olarak yazmışlardı. Akşamki toplantıda görüşmecilere ecelin, bir ölüm nedeni olmadığını, ömrün alında

yazılı olduğuna inanılan sonu olduğunu açıkladım. Bundan sonra yapacakları görüşmelerde buna dikkat etmelerini rica ettim.

Temel araştırmada sorunu çözmüştük. Ne ki araştırmanın temeli olan birbirinden bağımsız ikili kayıt sistemi kaynaklarında en çok ölüm nedeni ecel olarak görülmüyordu. Benzeri yanlışlık doktor raporlarında da tekrarlanıyordu.

Hocam N. H. Fişek’le konuyu tartıştığında hemen görev vermişti. “-Sen DİE’de Başkan danışmanısın. Sağlık Bakanlığından son bir yıl içinde DİE’ne gelen ölüm raporlarında durum nasıl? Bir rapor hazırla. Dünya Sağlık Örgütü bu konuya çok önem veriyor” dedi.

Konuyu hemen bir iç yazıyla kurum içine duyurduk. Bir yılı tamamlamak üzere saptadığımız tarihlerde gelen ölüm raporlarını bilgisayara yükledik. Sonuçlar aynıydı. Ülkemizde ilk ölüm nedeni açık arayla “ecel”di.

Bunun üzerine kurumlararası eğitim iş birliği düzenlemesi yapıldı. Ölüm raporu düzenleyen hekimlere gerekli açıklama yazısı yazıldı. Kısa zaman içinde ülkemizdeki ölüm nedenleri, Dünya Sağlık Örgütünün sınıflamasına göre yapılmaya başlandı.

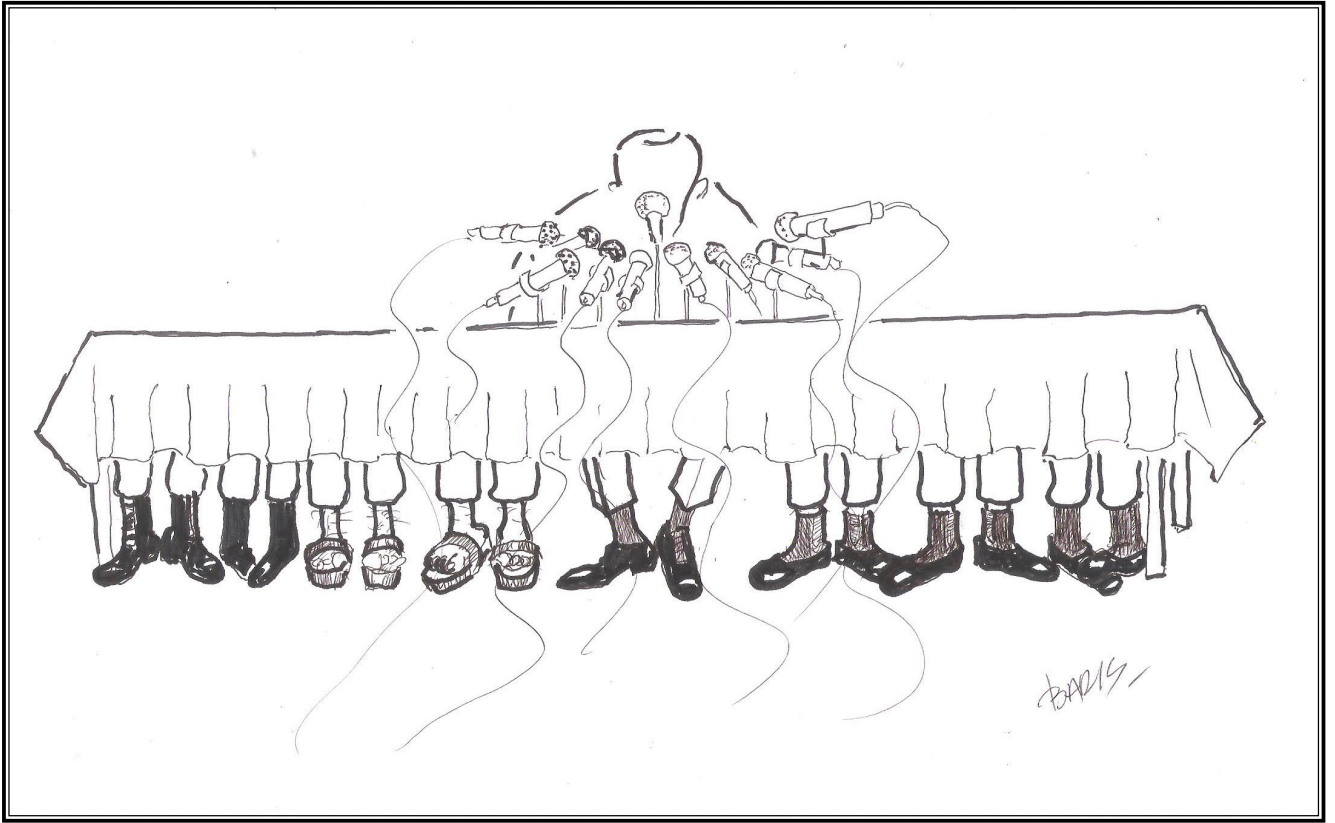

Başarıda hiç şüphesiz hekimlerin çok büyük payı vardı. Onlar, ufak bir uyarıyla neden-sonuç ilişkisine göre ölüm nedeni olan ya da olabilecek hastalıkları ölüm raporlarında yazmaya başlamış, doğru iş yapmanın huzuruna kavuşmuşlardı.

İnsan-doğa ilişkisi kaynaklı ölümlerde, doktorların ölüm raporlarında yazdıklarının hep tersi nedenleri ileri süren Cumhurbaşkanımız, Hatay'da şöyle konuşmuş: “Böylesine büyük bir felakete hazırlıklı olabilmek mümkün değildir” (tccb.gov.tr, 08.02.2023). Kısacası, doğa olaylarını önleme konusunda akli kullanmayı önermeyi değil, doğa olaylarını önlemede aklın yetersizliği kabul etmiş.

Doğa olaylarını önleme konusunda, aydınlanmanın temel söylemi olan “aklını kullanma özgürlüğünü” önerme yerine “bu olayların “kaçınılmaz kader ağı” içinde gerçekleştiğini vurgulamış. Sözün bittiği yer burası oluyor.

Seksenine merdiven dayamış, çoklu organ yetmezliğiyle savaştan bir insan olarak genç hekim arkadaşlarıma aklın-bilimin öncülüğünde sosyolojinin iki çalışma alanına olan katkılarını cesaretle sürdürmelerini dilerim. Tarih sizin başarınızı, onlarınsa cahilliğini ve korkaklığını yazacaktır.

Barış Baklan

'İsimsizlik' Kader Değildir: Bütünsel Liderlik Bilincine Doğru Yeni Liderlik İhtiyacı

Işğım-(iz), Tülin Bilen Hocam'a...

Aytül Ayşe Cengiz

İçinden geçtiğimiz bu zor günlerde, depremin bizde, toplumda, dünyada uyandırdığı o kadar çeşitli duygular ve düşünceler var ki... Bu duygu ve düşünceler, günlük hallerimizde geniş bir yelpazede bir uçtan diğerine uçarken, sakinliğimizi yaşayabildiğimiz zamanlarda bu duygu ve düşünceleri zihinsel bir süzgeçten geçirerek, bunların bir daha yaşanmaması için akıl ve vicdanın bir araya geldiği yol haritalarını oluşturmanın gayreti içinde buluyoruz kendimizi... Bu süreçte yaşadığımız organizasyon problemleri, özellikle depremle ilgili yaşanan sorunlar ve sorularda yol gösterecek belirgin figürlerin eksikliği kitlelerin yalnız ve kızgın hissetmesiyle sonuçlandı. Liderden beklentilerin de liderle kurulan etkileşimin de değiştiği günümüz dünyasında deprem süreci bizim de liderlik kavramını yeniden düşünmemize yol açtı. Sanırım insan olma sorumluluğunu tam

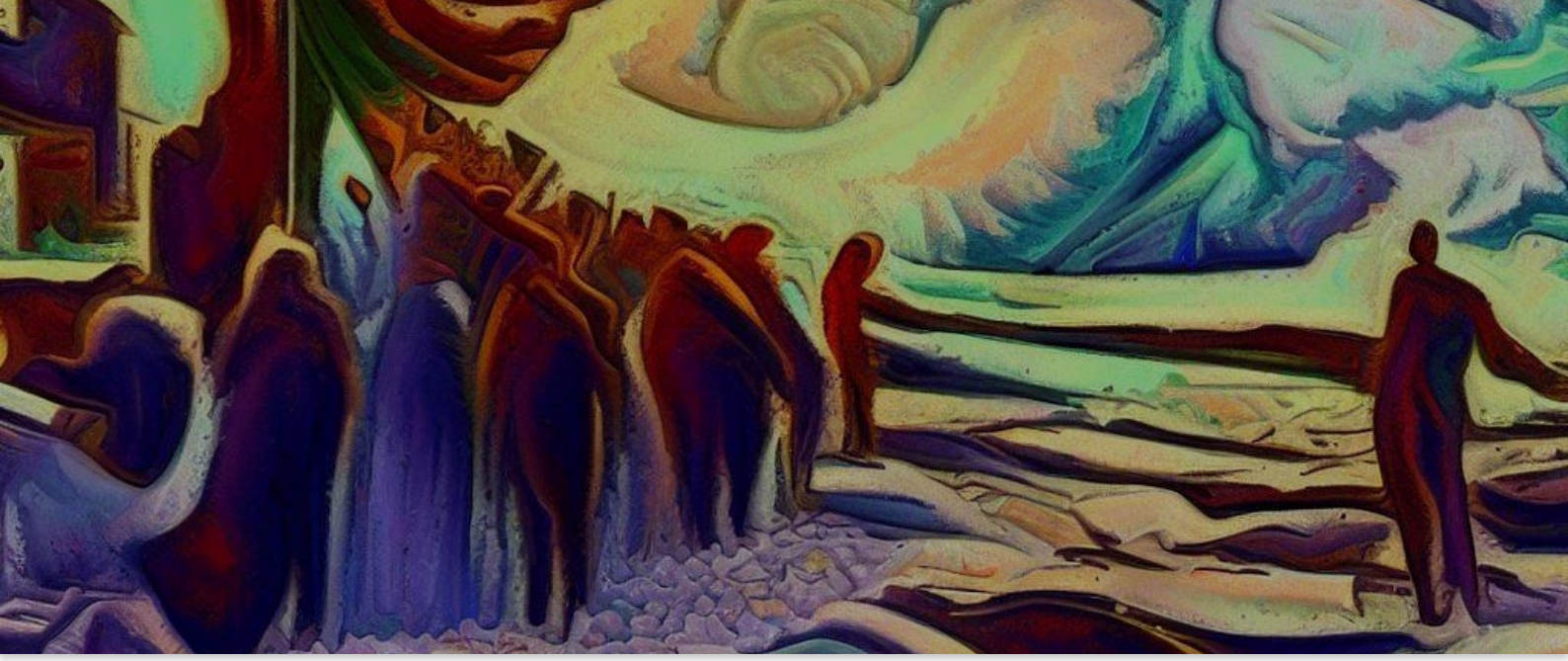
da olduğumuz yerlerden yeniden okumanın vakti geldi. Kendi olduğum yer ve hal üzerinden, bu vakti yaratabilmenin bir izi olarak bu yazıyı kaleme aldığımı belirtmek isterim.

Her zaman saygı ve sevgiyle eserlerini okuduğum ve öğrendiklerimi çevreme pay etme gayreti içinde olduğum Engin Geçtan, Hayat kitabında "İsimsizlik, yabancılaşmanın bir diğer adı" der (2015, s.65). Bireyi içinde olduğu toplumda bağısız hissettiren nedir? diye sık sık düşünürüm. Çünkü etrafımda en yaygın gözlemlediğim oluş hali -bağısızlık- hissi gibi geliyor. Seeman, yabancılaşmayı özünden kopma, kim olduğunu bilememe olarak ifade eder. Bana göre insanın özünden kopması, içinde doğal olarak olduğu bütünsel ağ ile bağ kuramaması, bundan dolayı kendini bir nevi cılız hissetmesi ile ilgilidir.

Benliğini, onu ören ve kapsayan diğer noktalarla bir arada olduğu bütünsel ağ ile birleştiremediğinde, birey -yaparak olmak- ; onay almak ; şişkin bir ego yaratmak ve bunun gibi yabancılaşmanın alt tezahürleri diyebileceğimiz tutum ve davranışların içine girebilmektedir. Burada en sağlıklı düşünce biçiminin bireyi içinde bulunduğu sosyal yapı ile ele almak olduğunu düşünüyorum. Aksi takdirde neo-liberal ideolojinin tasarladığı ve fark ettirmeden bizlere dayattığı performatif birey tuzağına düşebiliriz. Byung-Chul Han (2019), Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri isimli kitabında bireyin kendini sürekli optimize etmeye çalışmasını Amerikan kişisel gelişim yazınlarında sihirli sözcük olan sağaltım (healing) ile açıklar. “İşlevsel olduğun kadar varsın” dediğim bir ruh hali bu. Bireyin kendini sürekli sömürmesini yeni bir boyun eğme biçimi olarak ele alan Han, bu durumun bireylerde zihinsel çöküş yarattığını ifade eder. Hal böyle oldunca Dünya Sağlık Örgütü’nün “2019 Global Burden of Disease” verilerine göre insanların örneğin 2009 yılında ortalama yüzde 3.60’ının, 2019’da ise ortalama 3.76’sının depresyon yaşadığı görülmektedir (IHME, 2019). Yukarıda ifade ettiğim gibi, işlevsel benliklerin sevilme değeri olduğu sanrısı içerisine düşürülen benlikler, Bauman’ın Yaşam Sanatı (2017) kitabında ifade ettiği gibi kendini oluşturma uğraşından

kendini piyasa beklentileri doğrultusunda üretme zahmetine sokulduğu süreçte yaşamla ve aslında en özde içinde olduğu bütünsel ağla sağlıklı bağlarını kaybetmektedir. Kendini üretme zahmeti, sosyal yapı ve yapıya egemen ideolojiler ile birlikte ele alınması gereken bir konudur. İnsan, içinde olduğu düşünsel ağın bir parçasıdır; bu ağ’da diğerleri, ilişkiler, kurumlar ve karar verici pozisyonda olan liderler vardır. Kurumlar ve kurumları yöneten liderlerin içinde olduğumuz bütünsel ağın nasıl yapılandığını ve işleyişini kavramalarının önemli olduğunu düşünüyorum. Aksi takdirde, lider-takipçi, kurum-çalışan, devlet-vatandaş, toplum-birey ilişkilerinin sağlıklı bağlar ve haller üzerinden ilerlemesi zaman alacaktır.

Sistemin içindeki Arendt’in (2016) işaret ettiği gibi insan yapımı kurumlar, sağduyu yoksunu olduklarında ortak dünya ya da kamusal alan çökmektedir. Sağduyudan yoksunluk, iktidarın ideolojik aygıtını işlettiği yerler olan kurumların, içindeki ve dışındaki bireyleri kimi zaman kukla, kimi zaman düşman, kimi zaman görünmez (isimsizleştirme), kimi zaman kaynak saymalarına ve sistemi sürdürdüğü illüzyonuna kapılmalarına neden olmaktadır. Bu illüzyonda liderin kendisi de sanrılarını ile Tanrı rolünü oynamakta, özünde korkuları

yüzünden kimi zaman duygusal manipülasyona baş vurmakta, kimi zaman korkutmakta, kimi zaman yermekte, kimi zaman ebeveyn rolüne girmektedir. Lider, bir dil üretmekte, bu dil, onu takip eden ya da etmeyen bireylerin bilinçli ya da bilinçsiz içsel dünyasını şekillendirmektedir. Ya maskeler şişmekte ya da maskeler cılızlaşmaktadır. Bu nedenle günümüzde yeni liderlik bilincine geçişin önce insan sağlığı, ardından dünya barışı için çok önemli olduğunu düşünmekteyim. Bu paragrafta ifade etmeye çalıştığım noktaları belki de en sade Coetzee'nin (2019) *Kötü Bir Yılın Güncesi* kitabından bir cümle ile ifade edebilirim: "Toplumsal sahada tercih ettiğimiz benliği inşa etmeye çalışıyoruz. Söz konusu inşaat, yereldeki yöneticilerin onayı olmadan yürütülemez."

YIKILAN BİNALAR; YÜKSELEN İNSANİ LİDERLİK BİLİNCİ

Altı Şubat 2023'de ülkemizde meydana gelen deprem, ahlakın olmadığı liderlik biçimlerinin sonucu olan yıkıcı hak ihlallerini bizlere çok büyük acılar üzerinden göstermiş ve yaşatmıştır. İnsanca yaşam hakkının ihlal edilmesi sadece aileleri, binaları, şehirleri yok etmemiştir; kanıksanmış liderlik biçimlerini de yok etmiştir. Bu kanıksamak durumunda kaldığımız liderlik biçimi nasıl bir liderlik biçimidir ya da biçimiydi?

Sennett (2014, s.101), -başkalarının iyiliği- için olarak uygulanan bir iktidar olarak patrimonyalist ilişki biçimini tanımladığı yerde, aslında ülkemizde yaygın

olarak gördüğümüz babacan liderlik (paternalist liderlik) ile karşılaşmaktayız. Bu ilişkide bireyi/takipçiyi korumak, yönlendirmek, yol göstermek ve onun iyiliğine olacağına inandığı kararları onun adına vermek esastır. Bunun karşılığında da birey/takipçiden beklenen, liderine itaat etmesi, kararları sorgulamaması ve bağlılık göstermesidir (Aycan, 2001). Bu durumda ise, özellikle Türkiye gibi kaderciliğin ve güç kültürünün yüksek olduğu toplumlarda, onay almak ve liderin kanatları altında kalmak isteyen bağımlı benlik gelişmektedir. Liderler, örneğin kurum içerisinde çalışanlara yetki vermeyi tercih etmemekte, çalışanların kendilerini gösterecekleri alanları yaratmamaktadırlar. Ya da kimin bu alanda olacağına karar verirken liderler, patrimonyalist ilişkileri besleyen, kısaca sorun çıkarmayacak ya da 'bizden' olanı seçmektedir. Böyle olduğunda kurumlarda örgütsel adaletsizlik ve örgütsel sessizlik bir arada, kol kola yürümektedir. Peki, hep bildiğimiz ve doğrudan ya da dolaylı yaşadığımız bu yaşam kültüründen nasıl daha sağlıklı olana evrilebiliriz?

BÜTÜNSEL LİDERLİK ANLAYIŞINA DOĞRU

Dünyada hâkim sistemi ve insanları nasıl

gördüğümüz, kendimizi nasıl gördüğümüzle yakından ilişkilidir. Diğerleriyle olan ilişkilerde kibirden arınmış, ahlaki bir duruşa sahip olma uğraşında olan liderler (Grandy ve Sliwa, 2017, s. 423), bağlantısal bütünsellik anlayışıyla sosyal yapının bir parçası olduklarının bilincinde olduklarında, neo-liberal düzenin içine sıkışmış olan hegemonik yönetim diskurundan uzaklaşmaları mümkün olabilir.

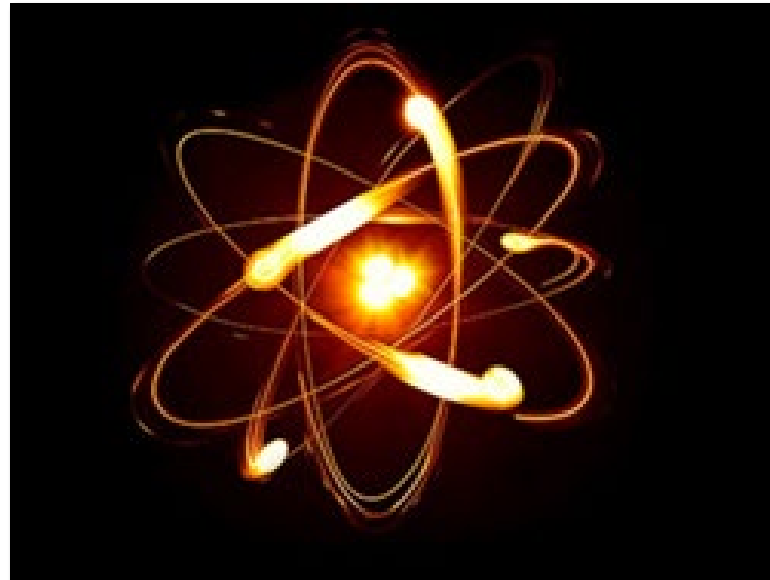
Bütünsel liderlik anlayışı, liderliği bireye atfeden özellikler ve davranışlar bağlamından sosyal yapının özelliklerine yönlendireceği gibi, ağdaki ortak anlamın, dilin, etkileşimin, enformasyon kaynaklarının, liderliğin sürekli, yeniden, kolektif olarak oluştuğuna- oluşturulduğuna işaret etmektedir. Liderliğin sosyal ilişkiler içerisinde yeniden üretildiği anlayışı, takipçileri de pasif konumlarından çıkarıp, liderliğin birlikte yaratıldığı aktif sürecin içerisine yerleştirmektedir (Carsten vd., 2018; Uhl-Bien ve Carsten, 2016; Ford ve Harding, 2018); zaten bu ilişkinin doğal halidir. Buradan hareketle liderliğin bireyler/takipçiler arasındaki etkileşim ağlarından yaratıldığını söylemek mümkündür (Contractor vd., 2012; Tourish, 2014). Böylelikle, lideri her derde deva gören vekalet unsuru içeren ve bu kimliğe yerleştirilen güç kaynaklarından

arındırmak mümkün olacaktır. Örneğin liderliğe yüklenen babacan etki, bir nevi Tanrısal bir rol ve bir tahakküm aracıdır. Bu tek yönlü ilişkide takipçi, daha az otorite ve etkiye sahip, itaat eden, uyum davranışı sergileyen, uygulayan bir roledir ve hepsinden önemlisi bu “tek elde toplanan güç” anlayışı yeni dünya düzeninin sorunlarına çözüm üretememektedir. Baskın güç ilişkilerini ve ilahikurtarıcı lider anlayışını meşrulaştıran bu hegemonik yönetim diskuru artık işlevini kaybetmiştir. Belki de hiç işlevsel olmamıştır!

Deterministik sistemlerin er geç kaos üreteceğini yazan Türker Kılıç (2021, s.40), “her yaşam bütünlüğü, bir başka yaşam bütünlüğünün parçasıdır” cümlesiyle ortak zihin kümesinin iç içe geçen her ağın içinde, bir üst bütünün parçası olan o bütünde, enformasyonu kendiliğinden ve sürekli olarak yarattığını açıklar. Bütünü oluşturan, aslında kendi de bütün olan her parçanın birbirleriyle ve bütünüyle ilişkileri esastır. (Kılıç, 2021, s.46). Esas olan o ilişkinin kodlanma biçimidir; o kodlama biçimi enformasyonu işler. Astrofizikçi olan Hut (1996, s. 31-32), yapı ve sınır arasındaki ilişkiyi analiz ederken ikiliklerin (içerisi-dışarı, ben-o, boş-dolu gibi), zihin yapımızda sınır oluşturduğunu, sınırların ise yapıyı belirlediğini ifade etmektedir. Zihnimizin dünya

anlayışımızı belirlediği yerde sınırların köprüler olarak algılanmasının ve işlev görmesinin önemine işaret eden Hut’un bu yaklaşımı yaşamla ilgili olarak The Systems View of Life isimli kitaplarında Capra ve Luisi (2014) tarafından karşılıklı bağımlılık ile ilişkilendirilmiştir. Yaşamın karşılıklı bağımlılık üzerine kurulduğuna dikkat çekerek, canlı sistemlerin örgütlenme becerilerine sahip ağlar olduğunu ifade eder. Bu sistemlerde ağ bazında düşünce sistemi oluşturulan düşünce formları, kalıplar, etkileşimler ve bağlamın birbirleri arasında bağlantısallığına dayanır. Bileşenlerini sürekli yeniden dönüştüren canlı sistemler, kendilerini yaratırlar. Daha öz bir ifadeyle “her şey içinde bulunduğu ağ ile vardır”; anlam üretir ve anlam bulur (Kılıç, 2021, s. 44). Yaşam, en büyük ortak zihin kümesi ise, parçanın bulunduğu ağ da bu ortak zihin kümesinin bir parçası olarak enformasyon ağı oluşturmaktadır.

Bu fotoğraf, bir atomu ve yörüngesindeki diğer parçacıklarla ilişkisini göstermektedir. Birbirleriyle

etkileşime girdiklerinde oluşan enerji hem atomu, hem parçacı, hem de bütünsel şekilde hareket etmelerini sağlamaktadır. Aynı bağlantısallığın, lider ve takipçileri arasında sürekli, yeniden oluştuğunu varsayabiliriz. Lider ve takipçi arasında ilişki karşılıklıdır; takipçiler arasında ilişki ve burada üretilen enformasyon da liderlik ağının bir girdisi ve aynı zamanda çıktısıdır. Her takipçi, sahip olduğu zihin yapısı ve insan sermayesi ile, bir diğer takipçi ve takipçilerle girdiği ilişkide enformasyon üretmekte ve liderlik ağının zihin yapısını oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle liderlik ağının zihni, kurumların donanımını oluştururken, takipçiler ve liderin birbirleriyle ve kendi aralarındaki etkileşimlerinden liderliğin bilinci yani yazılımı doğmakta ve bu bilinç sürekli yeniden yapılanmaktadır.

Liderin ve takipçilerin bağlantısal bütünsellik paradigması ile yeni dünya düzeni içerisinde kolektif sorumluluklarını bilmeleri, ve eyleyen, etkileyen ve yaratan olarak ürettiklerinden sorumlu olduklarının bilincinde olmaları bireysel-örgütsel-toplumsal bağlamda önemlidir. Bu bilincin liderlerde ve takipçilerde oluşması mümkündür. Bu nedenle bu anlayışın yerleştirilmesinde yazılanların ve aktarılanların önemli olduğunu düşünmekteyim.

Bütünsel Liderlik için haritamızı şöyle belirleyebiliriz:

Liderlik, tek taraflı , yukarıdan aşağıya akan bir olgu değildir.

Liderlik, takipçilerle birlikte yaratılır; etkileşim esastır.

Ortaya çıkan durumlarda, alınan kararlarda ortak sorumluluk esastır.

Bütünsel ağda doğal olarak var olan liderlikte, şeffaflık ve hesap verilebilirlik her yöne akabilmelidir.

Her takipçinin liderlik alanında bir yeri vardır; o yerde o takipçi özerktir.

Takipçi, bağımlı değil , tam tersi liderlik alanının kolektif yaratıcısı konumundadır.

Takipçi, ilişkinin diğer tarafında liderdir.

Bireysel ve bütünsel öğrenme esastır.

Öğrenme için liderin rol model olması ve dönüştüğü yerde liderlik alanını bilgiden dönüştürmesi önemlidir.

Sayı, ölçü, birim yerine eşitlik, adalet, özgürlük gibi değerleri lider, alanda doğal olarak beslemek durumundadır.

Sonuç olarak, liderlik bir kişiye ait bir olgu değildir;

bu anaakım yönetim literatürünün yıllardır bize okuttuğu, fakat insan onuruna ve aklına uygun olmayan bir özellikte açıklanmaktadır. Liderlik, birlikte yapılandırılır. İçerisinde değerler vardır. Kolektif iyiliğin yaratılması sorumluluğu tüm birey/ takipçi ve liderlere aittir. Tek kişiye dayanan liderlik anlayışı yıkılır; olması gereken sistemin doğasına aykırıdır. Bu bilinçte olan liderlerin çıkacağı günler çok yakındır.....Bu günler geldiğinde, ülkemizin başına gelen felaketlerin ortaya çıkmadan öngörüleceği, ortaya çıkan felaketlerin ise etkili bir şekilde, akıl ve sağduyu ile yönetilmesi mümkün olacaktır. Bu felaket bize bir kez daha gösterdi ki, tek başına alınan kararlar, ortak akıldan mahrum kalmaktadır. Bu felaket yine bize gösterdi ki, aşırı merkezîyetçi kurumlar, bilişsel esneklikten ve uzmanlık bilgisinden uzak kişiler tarafından yönetilmektedir. Harekete geçmekte zorlanan kurumlar, zayıf bir insan sermayesine sahip olduklarından, bürokratik hantallığın içine düşmektedirler. Ülkemiz için aslında deprem sonrası ikinci bir yönetim depremi yaşanmıştır. Özellikle kurumlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon eksikliği, kurumlar arası güvenin düşüklüğünü bize maalesef göstermiştir. Bu nedenledir ki, bireyler, gruplar ve kurumlar arasında kutuplaştırıcı değil birleştirici, değer odaklı, vizyon odaklı, bilgiye alan açan ve ortak akıllı liderlik anlayışına tesis eden bütünsel liderlerle aydınlık günlere ulaşmak mümkündür.

Kaynaklar

- Arendt, H. (2016). İnsanlık durumu. (Çev. B. S. Şener) (8. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aycan, Z. (2001). Paternalizm: Yönetim ve örgüt anlayışına ilişkin üç görgül araştırma. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-26.
- Bauman, Z. (2017). Yaşam sanatı. (Çev. A. Sarı) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Capra, F., & Luisi, P.L. (2014). The systems view of life: A unifying vision. Cambridge University Press: UK.
- Carsten, M. K., Uhl-Bien, M., & Huang, L. (2018). Leader perceptions and motivation as outcomes of followership role orientation and behavior. *Leadership*, 14(6), 731-756.
- Coetzee, J. M. (2019). Kötü bir yılın güncesi. (Çev. S. Ertüzün) İstanbul: Can Yayınları.
- Contractor, N. S., DeChurch, L. A., Carson, J., Carter, D. R., & Keegan, B. (2012). The topology of collective leadership. *The Leadership Quarterly*, 23(6), 994-1011.
- Ford, J., & Harding, N. (2018). Followers in leadership theory: Fiction, fantasy and illusion. *Leadership*, 14(1), 3-24.
- Hun, Chul-Byung (2019). Psikopolitika, neoliberalizm ve yeni iktidar teknikleri. İstanbul: Metis Yayınları.
- Hut, P. (1996). Structuring reality: The role of limits. Boundaries and barriers. On the limits to scientific knowledge, ed. J.L. Casti, and A. Karlqvist. Reading, Mass: Addison-Wesley.
- Geçtan, E. (2015). Hayat. İstanbul: Metis Yayınları.
- Grandy, G., & Sliwa, M. (2017). Contemplative leadership: The possibilities for the ethics of leadership theory and practice. *Journal of Business Ethics*, 143(3), 423-440.
- IHME Institute of Health Metrics and Evaluation. Global Health Data Exchange (GHDx). <http://ghdx.healthdata.org/gbd-results-tool?params=gbd-api-2019-permalink/d780dffbe8a381b25e1416884959e88b> (Erişim tarihi: 7.3.2023).
- Kılıç, T. (2021). Yeni bilim: Bağlantısallık, yeni kültür, yaşamdaşlık. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2014). Kamusal insanın çöküşü. (6.Basım) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tourish, D. (2014). Leadership, more or less? A processual, communication perspective on the role of agency in leadership theory. *Leadership*, 10(1), 79-98.
- Uhl-Bien, M., & Carsten, M. (2016). Followership in context: A more nuanced understanding of followership in relation to leadership. In *The Routledge companion to leadership* (pp. 164-178). Routledge.
- Seaman, M. (1959). On the meaning of alienation. *American Sociological Review*, 783-791.
- Yukl, G. (2012). Effective leadership behavior: What we know and what questions need more attention. *Academy of Management perspectives*, 26(4), 66-85.

Durkheim Deprem Bölgesinde

Hasan Yeniçirak, Betül Durmaz Yurt

Altı Şubat gecesinin zifiri karanlığı usulca yerini yeni günün aydınlığına bırakmaya hazırlanırken, 04.17’de Pazarcık’ta meydana gelen 7.7’lik depremle sarsılarak güne uyanmıştı Türkiye. Güne bu depremle uyanmanın şokunu henüz üstünden atamadan, yaklaşık dokuz saat sonra 13.24’te Elbistan’da yaşanan 7.6’lık ikinci depremle, Türkiye tarihi boyunca deneyimlemediği en karanlık doğal felaketini tecrübe etmişti. Yaşanan bu iki depremle birlikte Türkiye, doğal felaketlerin yıkıcı gücüyle yeniden yüzleşmiş, toplum genelinde kaygı, belirsizlik ve risklerle dolu bir deprem kültürü egemen olmaya başlamıştır.

Depremın yıkıcı gücü, daha öncesinde tecrübe edilenin ve düşünülenin çok daha ötesindeydi. Bir deprem ülkesi olduğu gerçeği siyasi ve ekonomik çıkarlar uğruna unutturulan Türkiye’de, yıkıcı iki depremin ardından

resmi rakamlara göre 48 bini aşkın ölüm gerçekleşmiş, milyonlarca depremzede hayatındaki çoğu şeyini kaybetmiş ve geri kalanlar da onların acılarına ortak olmuştu.

Milyonlarca insanı depremzede kılan ve bütün ülkeyi yasa boğan bu deprem pek çok boyuttan incelenebilir. Öncelikle şunu belirtmemiz gerekir ki deprem, sel, volkanik patlamalar gibi doğal afetler fiziksel bir olgudur. Fiziksel olgu olduğundan dolayı, deprem sonrasındaki tartışmalar daha çok jeoloji, jeofizik ekseninde yürütülmektedir. Ancak, depremler ve diğer doğal afet türleri fiziksel bir olgu olduğu kadar sosyal bir olgudur da. Can’ın (2020: 20) ifadesiyle söylersek, depremler, tıpkı diğer doğal afet türleri gibi, “... ekonomik, psikolojik ve daha birçok yönden büyük hasarlara ve kayıplara yol açan ve etkileri bakımından

önemli sonuçlar doğuran sosyal bir olgudur". Sosyal bir olgu olan depremler, barınma, güvenlik, gıda tedariki gibi toplumun temel işleyiş mekanizmalarını bozarak (Perry and Quarantelli, 2005) Parsons'ın (1966) toplumsal sisteminin aksamasına yol açmaktadır.

Depremlerin birey üzerindeki etkisi çok boyutludur. Deprem üzerine ilk çalışmaların da gösterdiği gibi, depremden sonra görülen en yaygın davranışlar panik, histeri, kişisel çöküntü ve anti-sosyal davranışlardır (Quarantelli and Dynes, 1977). Bu beklenen bir davranış türüdür. Ancak, depremden sonra, panik, histeri ve anti-sosyal davranışların aksine, aktif olma ve diğer insanlara yardımda bulunma gibi davranış örüntülerinin de ortaya çıktığı gözlemlenmiştir (Fritz, 1961). Buna göre, insanlar koruyucu olarak algıladıkları eylemleri hızla gerçekleştirirler ve kişisel risklere veya yaralanmalara rağmen başkalarına yardım etmek için ellerinden geleni yaparlar (Drabek, 2017). Bu doğrultuda, bahsetmemiz gereken isimlerden biri Fritz'dir. Fritz (1961) depremden sonra ortaya çıkan bu davranış örüntüleri üzerine incelemeler yapmıştır. Fritz (1961) kasırga, sel gibi çok sayıda afetten sonra yürütülen ampirik araştırmalardan yararlanarak, insanların afet bölgelerine doğru hareket etmesini incelemiş ve afetlerden hemen sonra insanlarda "fedakâr bir ruh halı" başlatan normların geliştiğini gözlemlenmiştir.

Fritz'in de gözlemlendiği gibi, deprem sonrasında ilk olarak ortaya çıkan sosyal eğilimlerden biri "artan dayanışma"dır. Depremin yıkıcı etkisi ne kadar büyükse, ortaya çıkardığı dayanışma da o kadar büyük olur. Depremin yıkıcı gücünün etkisini hafifleten de

dayanışmanın bu büyüklüğüdür. 26 Aralık 2004'te Endonezya'da gerçekleşen deprem sonrasında veyahut 11 Mart 2011'de Japonya'da gerçekleşen deprem ve tsunami sonrasında tam olarak gördüğümüz şey Fritz'in bahsettiği "artan dayanışma"dır. Bu durum 06 Şubat 2023 tarihinde ülkemizde gerçekleşen iki büyük deprem sonrası için de geçerlidir. Depremden bugüne kadar olan süreci takip ettiğimizde, depremin yıkıcı gücüne paralel olarak, muazzam bir dayanışma ortaya çıkmıştır. Toplumu oluşturan bütün parçalar, bu dayanışmanın paydaşları olmuştur. Devletin tezahür eden en somut formundan, toplumun en görünmeyen kesimine kadar herkes bu dayanışmanın birer parçasını teşkil etmiştir. Dayanışmanın artması ve sürdürülmesi için de çeşitli ritüeller gerçekleştirilmiştir. Bayrakların yarıya indirilmesi, saygı duruşu ve benzeri anma ritüelleri dayanışmanın artarak sürdürülmesini sağlamıştır.

Bunlara ilaveten, bütün medya kurum ve kuruluşları halkın ortak sesi olacak şekilde bir araya gelerek, yardım kampanyaları düzenlemiş; bu kampanyalar her ne kadar orta ve uzun vadeli siyasi ve ekonomik çıkarlar amacıyla bağış yarışları şeklinde almışsa da bu kampanyalar sayesinde depremzedelerin hayat koşullarını iyileştirmek amacıyla büyük meblağlar toplanmıştır. Aynı şekilde, futbol dünyasında ender rastlanacak bir şekilde tek bir ses ortaya çıkmış, düzenlenen bağış gecesi ile depremzedelere gönderilmek üzere önemli miktarlara ulaşılmıştır.

Toplumun bütün paydaşları depremden sonra ortaya çıkan dayanışmanın inşa edilmesinde çok etkili olmuştur. Ancak, bizim burada asıl vurgulamak ve görünür kılmak

istediğimiz şey, deprem gününün daha ilk anından itibaren ortaya çıkan halk dayanışması ve bu dayanışmanın süreklilik durumu olacaktır. Toplumda görünmeyen, yer altındaki insanların, doğrudan ya da dolaylı olarak hiçbir maddi beklentisi olmaksızın, ilk andan itibaren girdiği mücadele dayanışmanın belki de en kutsal kısmını oluşturmaktadır. Sıradan insanların bu süre zarfındaki küçük ve basit gibi görünen eylemleri, dayanışmanın en önemli parçasını teşkil etmektedir.

Deprem sonrasında sokaklar, her cinsiyetten, yaştan, meslekten, sınıftan insanın yardım çabasıyla dolmuştu. Normal hayatta birbirine zıt noktalarda konumlandırılan farklı gruplar yana yana bulunmaktaydı. Birbirleriyle daha öncesinde iletişime geçmeyen insanlar aralarındaki engelleri ortadan kaldırmaktaydı. Yönetimsel açıdan birbirlerine düşman olan ülkelerin halkları arasındaki kin, nefret, düşmanlık deprem bölgesinde ortadan kalkmaktaydı. Eski rekabetler ve çatışmalar, tek bir amaç için, depremzedelerin yanında yer almak için unutulmuş veya en azından bilinçaltına itilmişti. Nitekim Moore (1958) da depremin hemen akabinde gerçekleşen bu sürece dikkat çekmiş, deprem sahasında hâkim olan iklimin, özveri ve cömertlik olduğunu belirtmiştir.

Deprem sonrasında gördüğümüz bu şey tam olarak Durkheim'ın dayanışmasıydı, kolektif bilinciydi, kolektif duyguların yoğunluğuydu. Durkheim'a (2018) göre dayanışma, ortak bir bilinçten doğar. Depremden sonra tezahür eden şey de temel kolektif duyguların yeniden vuku bulmasıdır. Durkheim'ın da (2018: 133) belirttiği gibi, "karşıt duygular birbirlerini ittiği gibi, benzer duygular da birbirlerini çekerler ve bu çekim, söz konusu duygular ne denli yoğunsa o denli güçlü olur". Deprem sonrasında

da gerçekleşen bu olmuştur. Dolayısıyla, deprem sonrasındaki bu süreci biz Durkheim'ın sosyolojik perspektifi ekseninde değerlendirebiliriz. Durkheim'ın mekanik dayanışmasında, üyeler, aralarındaki benzerlik duygusuyla bir arada tutulur. Durkheim'ın mekanik dayanışması, toplumsal sistemin aksadığı, iş bölümünün kesintiye uğradığı deprem sonrasında, tam anlamıyla vuku bulmuş; Durkheim'ın hayaleti Kahramanmaraş'ın, Hatay'ın, Adıyaman'ın ve diğer sekiz ilin enkaz altında kalan sokaklarında dolaşmıştır.

Deprem sabahının daha ilk ışıklarıyla birlikte Türkiye'nin her yerinden pek çok insan, depremzedeler için büyük bir mücadeleye girişmiştir. Gerek depremin geniş alanı kapsamı ve şiddetinin büyüklüğünden gerekse de organizasyon eksikliğinden kurtarma ekipleri bir ölçüde geç de olsa olay yerine vardıklarında, resmi sorumluluğu olmayan halk çoktan kurtarma rolünü üstlenmiş, özgeci bir tavırla hareket etmiştir. Turner'ın (1967) da belirttiği gibi depremler, özgeciliğin ortaya çıkması için gerekli duygusal enerjiyi ortaya çıkarmıştır. İnsanlar bu duygusal enerjiyle kendi talihsizliklerini, kendi sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı durumlarını hiçe sayarak, umutla yardım etme çabası içerisinde olmuştur.

Halktan bu insanlar doğrudan veyahut dolaylı şekilde hiçbir kâr amacı gütmeyen, “gönüllü” bir şekilde deprem sokaklarındaydı. Bu gönüllülük, adeta bir kimlik haline gelmişti. Bütün statüler geride bırakılarak, ortak bir kimlik çatısı altında buluşulmuştu: gönüllülük kimliği. Nitekim Mische ve White (1998) da bu

noktaya dikkat çekmiştir. Mische ve White'a (1998) göre, normal hayatta insanın toplumdaki konumunu oluşturan “kimlikler”, deprem zamanında, “gönüllü” ile yer değiştirmektedir. Bu yeni kimlik, gönüllülük, herkesi eşitlemekteydi. Depremin ilk zaman diliminde herkes aynı şeyi yaşıyor, herkes aynı dezavantajlı durumu deneyimliyordu. Deprem bölgesinde, katılımcıların karmaşık sosyal kimliklerinin bağlamından koparıldığı yeni sosyal bir alan inşa edilmişti. Gönüllülerin ortak özellikleri bağlamından koparılan kimlikti (Xu, 2009). Doktoru olsun, madencisi olsun hepsi tek bir amaç uğruna mücadele ediyordu.

Sadece toplum içerisinde değil, uluslararası düzlemde de kimlik farklılıkları ortadan kalkmaktaydı. Meksika'dan, Güney Kore'den, Yunanistan'dan ve dünyanın başka pek çok yerinden gelen arama kurtarma ekipleri Türkiye halkının acılarını, korkularını ve ümitlerini paylaşıyorlardı. Türkiye halkının, yurtdışından gelen arama kurtarma ekiplerinin her bir çabası sonrasında onları kucaklaması, uluslararası siyaset dünyasının ısrarla yıkmak istediği insanlar arasındaki dayanışmayı sıkı sıkıya kuvvetlendiriyordu.

Deprem sonrasında verilen ilk tepkinin artan bir dayanışma olduğu aşikâr. Ancak depremin ilk etkisi geçtikten sonra, bir başka ifadeyle normalleşme sürecinin başlamasıyla birlikte, Durkheimcı bir ikileme de karşı karşıya kalmaktayız: Depremin hemen akabinde ortaya çıkan toplumsal dayanışma, ne kadar sürer ve nasıl devam ettirilebilir? Bu soru önemlidir

çünkü deprem ve sel gibi doğal afetler üzerine yapılan çalışmalar, depremin hemen akabinde ortaya çıkan dayanışmacı tepkilerin uzun süreli olmadığını göstermiştir. Moore'un (1958) da belirttiği gibi, kurtarma döneminin hemen ardından, eski hizipçilikler uyanıyor, günah keçileri aranıyor ve düşmanlık geniş çapta tekrardan ortaya çıkıyor. Bu durum ülkemizde, maalesef, çok daha net bir şekilde gözlemlenmektedir. Bu dayanışmacı tepkilerin çözülmesi, halkın büyük çoğunluğunun politikleştiği, hatta siyasi kimliklerin en üst kimlik haline geldiği ülkemizde daha erken safhada gerçekleşmektedir. Tekrardan, bir süreliğine arka planda tutulan siyasi ve ekonomik çıkarlar devreye girmekte, bu çıkarlar doğrultusunda yeni hedefler, yeni düşmanlar belirlenmektedir. Yardım gecesiyle bir araya gelen futbol kulüplerinin, birkaç gün sonra Schmitt'i (2006) haklı çıkarıncasına deprem ve sonrasındaki olaylar üzerinden dost-düşman ilişkisine girmesi bunun en bariz örneğidir.

Depremin hemen akabinde ortaya çıkan toplumsal dayanışmanın bir sürekliliği söz konusu değildir. Ortaya çıkan toplumsal dayanışmanın, neden sürdürülemediğini daha iyi anlamak ve açıklamak için Nanakdewa ve arkadaşlarının (2021) kullandığı "seçim yapabilme" kavramsallaştırmasından bahsetmemiz gerekmektedir. Nanakdewa ve arkadaşları (2021) seçim yapabilme özgürlüğünün, genel düzeyde bireyin bağımsızlık düşüncesini nasıl beslediğini, daha spesifik düzeyde ise bireyin kendilik algısını, biliş ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini incelemişlerdir. Bu çalışma, seçim yapabilme özgürlüğünün dayanışmanın sürekliliğini nasıl etkilediği ile ilgili çıkarım yapabilmemize olanak

sağlar. İnsanların seçim yapabilme özgürlüğü modern kapitalist sistemle birlikte genişlemiştir. İnsanlar özellikle de günümüzde daha fazla seçim yapabilme özgürlüğüne ve fırsatına sahiptir. Bu seçim yapabilme özgürlüğü ve fırsatı da bireyin benlik deneyiminin şekillenmesinde çok önemli rol oynar; bilişsel, davranışsal ve motivasyonel açıdan (Nanakdewa vd., 2021: 3) bireyin kişiliğini belirleyici olma özelliğine sahiptir.

Seçim yapabilen birey, karar mekanizmasının, denetimin ve kontrolün temelinde kendini görür. Bu durum da modernitenin kaçınılmaz bir sonucu olan bireyselci düşüncüyü yaygınlaştırır. Modernite, bireyin sözde "özgürlüğünün ve eşitliğinin" önündeki engelleri "bilimsel akıl" aracılığıyla ortadan kaldırmakta (Burke, 2016); engellerinden kurtulmuş birey de Makyavelist bir ahlak görüşünü (Machiavelli, 2014) benimseyerek kendi kişisel çıkarlarının peşinden giden pragmatist kişiliğe bürünmektedir. Böyle bir birey tasavvurunda kolektiviteye yer yoktur, kolektif davranma gereksinimi söz konusu değildir. Ta ki felaket ya da afet zamanlarında, sahip olduğunu sandığı denetim ve kontrolün kendi elinde olmadığını fark ettiği zamana dek.

Afet dönemlerinde bireyler aciz kalmakta, belirsizlik, korku ve risk algısını derinden hissetmektedirler. Bu durum da modern dönemin pragmatist bireyinin içsel dünyasında çok önemli dönüşümlere yol açmaktadır. Bunlardan en önemlisi, bireyin risk ve belirsizlik durumunda kolektif bilinçle hareket etmeyi yeğlemesidir. Furedi'nin de belirttiği gibi bireyci toplumlar, risk durumunda kendilerini daha korumasız ve güvencesiz

hissederler (2001: 103). Bu nedenle de dayanışmacı ve kolektif davranışlar bireyi daha iyi hissettirmekte ve onu toplumsal yalıtılmışlıktan alıkoymaktadır. Dayanışmacı süre zarfında birey kendisini kolektivitede var etmeye çalışır. Kolektivitenin bağlamı değişkenlik gösterebilir. Bazen milli, bazen dini, bazen de seküler değerlerin bu işlevi gördüğünü söyleyebiliriz. Bağlamı ne olursa olsun depremin sonrasında kolektif bilincin harekete geçmesiyle birlikte bireysel ya da ötekileştirici kimlikler bir kenara bırakılmakta, dayanışma duygusu hat safhaya ulaşmaktadır. Ancak dayanışmanın sürdürülebilirliği kesintiye uğramaktadır. Bunun en önemli nedeni ise bireylerin, pragmatist bakış açıları, çıkarları ve bencillikleri dolayısıyla hızlı normalleşme sürecine girmesidir. Normalleşme sürecini destekleyen diğer faktörlerin de gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Mesela teknolojik aletler ve kitle iletişim araçları ile çok fazla iletiye maruz kalan birey toplumsal hafızasını sürdürememektedir. Bu durum da bireylerin duygu durumlarının anlık değişmesine, tutarsız davranışlar sergilemesine ve dolayısıyla dayanışmanın sürdürülememesine neden olmaktadır.

Bütün bu ifade ettiklerimiz bizi ilk başta sorduğumuz soruya tekrar getirmektedir: Depremin akabinde ortaya çıkan toplumsal dayanışma nasıl devam ettirilebilir? Bu soruya daha açık ve net bir şekilde cevap verebilmek için, Durkheim'in (2018) kavramsallaştırmasına yeniden başvurmak gerekmektedir. Depremin hemen akabinde ortaya çıkan dayanışma, yukarıda da belirttiğimiz gibi Durkheim'in mekanik dayanışmasıdır. Depremin bir sonucu olarak iş bölümü bozulmakta, bozulan iş bölümünün yarattığı yıkımın üstesinden Durkheim'in mekanik dayanışmasıyla gelinmektedir (Turner, 1967). Mekanik dayanışmada insanlar, aralarındaki benzerlik duygusuyla bir arada tutulur. Nitekim aynı acıyı paylaşma durumu bireyleri benzer kılmakta ve bireyleri "gönüllülük" kimliği altında bir araya getirmektedir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi depremin hemen ardından ortaya çıkan mekanik dayanışmanın, modern bireyin özellikleri dolayısıyla uzun süreli olması beklenemez. Bu yüzden, dayanışmanın sürdürülmesi için yapılması gereken şey, dayanışmanın farklı bir formda yeniden inşa edilmesidir: yani Durkheim'in organik dayanışması.

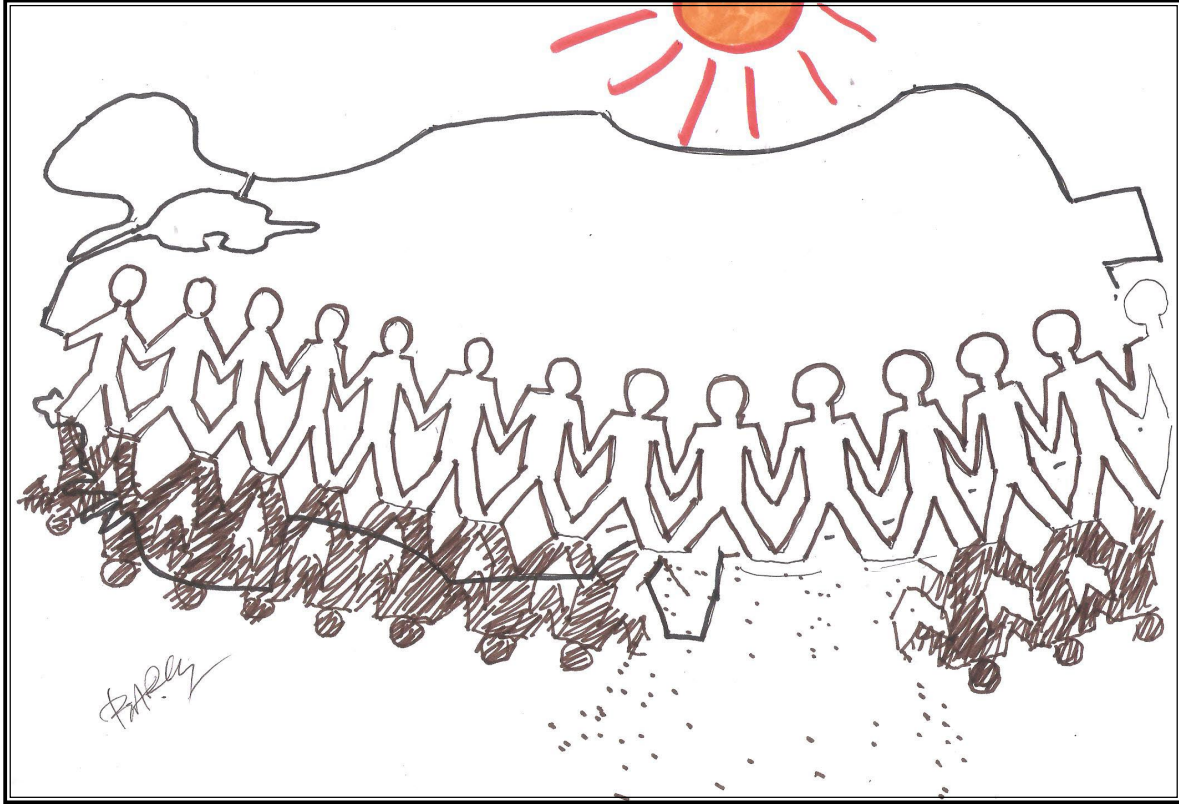

Depremın hemen sonrasında ortaya çıkan mekanik dayanışma, Turner'ın (1967) da işaret ettiği gibi, organik dayanışmanın temelini oluşturan iş bölümünün yeniden uygulanabilmesi için gerekli bir aşamadır. Mekanik dayanışma ise dayanışmanın sürekliliği için yerini organik dayanışmaya bırakmaktadır.

Durkheim'in (2018) organik dayanışmasında bireyler, iş bölümünden kaynaklanan karşılıklı bağımlılıkla bir aradadırlar. Organik dayanışmanın temelini oluşturan iş bölümünün en basit örneği olarak afet sonrasındaki yardım ve koordinasyon sürecini gösterebiliriz. Koordinasyonun sağlanması hem deprem sonrasındaki yaraların hızlı bir şekilde sarılması, hem de bireyin güvende hissetmesini sağlar. Bu koordinasyonun sağlanması ise bir ölçüde birey ve grupların siyasi-ideolojik-dini farklılıklarını arka planda tutarak, daha üst bir kimlikle, -yurttaşlık kimliğiyle- sürece katılmasını gerektirir. Yurttaşlık kimliği, bireyin siyasi-ideolojik-dini kimliklerini arka plana atan bir üst kimliktir; toplumun bütün üyelerini mümkün olabildiği kadar eşitleyen bir üst kimlik. Böyle bir yurttaşlık anlayışı insanlar arasındaki farklılıkları bir ölçüde ortadan kaldırarak, insanları daha eşit bir bağlamın içerisine yerleştirir. Bu yurttaşlık bilinciyle, iş bölümünün en basit formlarından olan koordinasyon süreci sağlanabilir ve böylece Durkheim'in mekanik dayanışmasının temelleri oluşturulabilir.

Kaynaklar

- Burke, E. (2016). Fransa'daki devrim üzerine düşünceler, çev. Okan Arslan, Ankara: Kadim Yayıncılık.
- Can, İ. (Ed.). (2020). Afet Sosyolojisi, İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Drabek, T. (2017). Sociology of Disaster. K. Korgen (Ed.), The Cambridge Handbook of Sociology: Specialty and Interdisciplinary Studies (ss. 139-147). Cambridge: Cambridge University Press.
- Durkheim, E. (2018). Toplumsal İşbölümü (3. Basım). (Çev. Ö. Ozankaya). İzmir: Cem Yayınevi.
- Fritz, C. E (1961) Disaster. R.K. Merton and R.A. Nisbet (Eds), Contemporary Social Problems içinde (ss. 651-694), New York: Harcourt, Brace and World.
- Furedi, F. (2001) Korku Kültürü. (Çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Machiavelli, (2014). Prens, L. T. Basmacı (Çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mische, A. & Harrison W. (1998). Between Conversation and Situation: Public Switching Dynamics Across Network-Domains. Social Research 65:695-724.
- Moore, H. E. (1958). Tornadoes over Texas: A study of Waco and San Angelo in Disaster, Austin: University of Texas Press,
- Nanakdewa, K. et all (2021). The Salience of Choice Fuels Independence: Implications for Self-Perception, Cognition, And Behavior. The Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS), Vol: 118 No: 30 Pages: 1-10.
- Parsons, T. (1966). The Structure of Social Action. New York: Free Press.
- Perry, Ronald W. and E. L. Quarantelli. (Eds). (2005). What Is a Disaster? New Answers to Old Questions. Philadelphia, PA: Xlibris Corporation.
- Quarantelli, E. L., & Dynes, R. R. (1977). Response to social crisis and disaster. Annual review of sociology, 3(1): 23-49.
- Schmitt, C. (2006). Siyasal Kavramı, E. Göztepe (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Turner, R. H. (1967). Types of solidarity in the reconstituting of groups. Pac. Sociol. Rev. 10:60-68.
- Xu, B. (2009). Durkheim in Sichuan: The Earthquake, National Solidarity, and The Politics of Small Things. Social Psychology Quarterly, 72(1): 5-8.

Barış Baklan

Depremın Travmatik Etkilerini Anlamak

Cenk Umur

Ani ve beklenmedik şekilde ortaya çıkan, başa çıkma becerilerimizi zorlayan ve hayatlarımızın normal akışını sekteye uğratan olaylar travmatik yaşantılar olarak tanımlanıyor. Travmatik yaşantının ortaya çıkardığı stres duygusal dayanma gücümüzü aştığında ise travma ortaya çıkıyor.

Bize yoğun şekilde stres yaşatan travmatik olaylar kaynaklarına göre iki gruba ayrılıyor. Savaş, tecavüz, işkence, zorunlu göç, kaza ve soykırım gibi olaylar insan kaynaklı; deprem, sel, yangın, hastalık ve kayıp gibi olaylar ise doğal kaynaklı travmatik yaşantılar olarak biliniyor. İnsan kaynaklı travmatik olaylar bizleri daha çok etkiliyor ve bu olaylardan sonra depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik

bozuklukları yaşama olasılığımız daha yüksek oluyor. Deprem, sel ve yangın gibi doğa olaylarına bakıldığında travma etkisi en yüksek olay deprem oluyor. Depremın diğer doğa olaylarına göre daha beklenmedik ve ani şekilde ortaya çıkması bunun nedeni olarak görülüyor.

Travmatik olayları farklı şekillerde deneyimleyebiliyoruz. Travmatik olayı doğrudan yaşayarak, travmatik olaya tanık olarak veya bu olayın yakınlarımızın başına geldiğini öğrenerek travmatize olabiliyoruz. Bu nedenle travmatik yaşantıyı doğrudan deneyimlediğimizde gösterdiğimiz stres tepkilerini travmaya dolaylı olarak maruz kaldığımızda da gösterebiliyoruz.

Yaşanan travma sonrasında ortaya çıkan fiziksel, bilişsel, duygusal ve davranışsal stres belirtileri akut stres tepkileri olarak tanımlanıyor. Akut stres tepkileri olaydan hemen sonra ve tehlike ortadan kalktığında zaman içinde azalıyor. Hastalıkların ve bozuklukların sınıflandırılmasında Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından kullanılan DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5) ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından kullanılan ICD-11 (International Classification of Diseases-11) travma sonrası akut stres tepkilerini farklı şekilde ele alıyor. Akut stres tepkileri DSM-5'te Akut Stres Bozukluğu olarak adlandırılıyor ve psikiyatrik bir tanı olarak kabul ediliyor (APA, 2013). ICD-11 ise akut stres tepkilerini travma karşısında

ortaya çıkan ve hastalık olmayan durumlar arasında gruplandırıyor (WHO, 2019). Travma sonrası stres belirtilerinin olağan ve beklendiği olduğunun anlaşılabilmesi için ICD-11'in akut stres tepkileri sınıflandırması daha kabul edilebilir gözüküyor.

Travma Sonrası Akut Stres Tepkileri

Bu yazıda akut stres tepkilerinin tanısal sınıflandırılmasını sunmaktan ziyade ortaya çıkan belirtilerin neler olduğunu genel olarak ele almanın daha işlevsel olacağını düşünüyorum. Travmatik yaşantıdan sonra deneyimlediğimiz akut stres tepkileri bilişsel ve duygusal olumsuzluk, yeniden yaşantılama, kaçınma ve aşırı uyarılmışlık şeklinde dört başlık altında ele alınabiliyor.

1– Bilişsel ve duygusal olumsuzluk

Travmatik yaşantıyla birlikte düşüncelerimizde, tutumlarımızda ve duygularımızda olumsuz değişiklikler meydana geliyor:

- Hafıza sorunları yaşayabiliyor ve odaklanmada güçlük çekebiliyoruz. Travmatik olayın tamamını hatırlamakta zorlanabildiğimiz gibi günlük rutinlerimize ve sorumluluklarımıza odaklanmamız da zorlaşıyor.
- Korku, dehşet, utanç, öfke ve suçluluk gibi duyguları sürekli olarak hissederken daha olumlu duyguları hissetmekte zorlanabiliyoruz.
- Kendimizle, diğerleriyle ve dünyayla ilgili olumsuz inanç ve beklentilerimiz artıyor. Olumsuz inançlarımız bizleri diğer insanlardan uzaklaştırdığı gibi karamsarlığımızı ve çaresizliğimizi de artıyor.
- Yaşadığımız olayla ilgili suçluluk duygusunu kendimize veya başkalarına yöneltebiliyoruz.

2– Yeniden yaşantılama

Yeniden yaşantılama, olay anını aklımızdan çıkaramamamız ve sürekli gözümüzün önüne gelmesi olarak tanımlanabiliyor. Yaşadığımız deprem ile ilgili görüntülerin aniden aklımıza gelmesi bu duruma örnek gösterilebilir. Yeniden yaşantılama ile birlikte travmatik olaya tekrar maruz kalıyormuşuz gibi hissediyoruz. Bu nedenle irkilme, korkma, gerginlik, baş ağrısı, kalp çarpıntısı ve ağlama gibi belirtiler tekrar tekrar ortaya çıkabiliyor. Yeniden yaşantılama zihnimizin yaşanan travmatik olaya alışmasının aşamalarından biri olarak görülüyor. Ani ve beklenmedik şekilde yaşanan travmatik olayın bellekte yer edinmeye çalışması gibi düşünülebilir. Olay ile ilgili bazı sahnelerin veya imgelerin gözümüzün önüne aniden gelmesini (flashback) durdurmamız mümkün görünmüyor. Olayla dair kâbuslar görmemiz uyku kalitemizi düşürdüğünden daha yorgun ve dalgın olabiliyoruz. Yaşadığımız travmayı bize hatırlatan uyarılarla (düşünce, koku, ses, görüntü vb.) karşılaştığımızda yoğun kaygı hissedebiliyoruz.

3– Kaçınma

Travmatik olaya dair uyarılar yoğun kaygı yarattığı için olayı hatırlatan durumlardan kaçınabiliyoruz. Travmatik olayla ilgili duygu, düşünce ve anılardan uzak durmaya çalıştığımız gibi olayı hatırlatma ihtimali olan kişiler, yerler, etkinlikler ve sohbetlerden de uzaklaşmaya çalışıyoruz. Depremi yaşadığımız yere gitmek istememek ve kayıplarımız varsa onun hakkında konuşmamak kaçınma davranışları arasında yer alıyor.

4– Aşırı uyarılmışlık

Abartılı şekilde irkilmemiz, sürekli tetikte hissetmemiz, öfke patlamaları yaşamamız tahammülümüzün azalması aşırı uyarılmışlık olarak tanımlanıyor. Aşırı fizyolojik belirtilerle kendini gösteren uyarılmışlık hali her an bir tehlikeyle karşılaşabileceğimiz gibi hissettiriyor: Her an deprem olabilirmiş gibi alarm halinde olmamız... Bu nedenle uykuya dalmada ve uykuyu sürdürmede güçlükler yaşıyoruz. Belirli bir konuya odaklanmamız da zorlaşıyor.

Yukarıda bahsettiğim dört belirti kümesi travmatik yaşantıya doğrudan ve dolaylı şekilde maruz kalan herkeste gözlemlenebiliyor. Elbette depremi yaşayan kişiler ile dolaylı olarak deneyimleyenler arasında akut stres tepkilerinin şiddeti bakımından farklılık olabiliyor. Travmatik olaydan hemen sonra ortaya çıkan akut stres belirtilerini üç gün veya bir ay kadar yaşamamız bekleniyor. Bu belirtiler her ne kadar bireysel ve toplumsal olarak işlevselliğimizi azaltsa da olağan karşılanıyor. Başka bir deyişle akut stres tepkileri anormal bir durum karşısında verdiğimiz olağan, normal ve doğal tepkilerdir. Akut stres tepkilerinin organizmamızın doğal ve işlevsel tepkileri olduğunu ve bu tepkileri herkesin verebileceğini hatırlamak gerekiyor.

Akut stres tepkileri normal karşılanırsa da bu tepkilerin bir aydan uzun sürmesi durumunda Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) gelişebiliyor. TSSB, akut stres tepkilerinin devam ettiği, bireysel ve sosyal işlevselliğimizin büyük oranda etkilendiği bir bozukluk olarak karşımıza çıkıyor. Akut stres tepkileri kendiliğinden ve psikososyal destek ile zamanla azalsa da TSSB tedavisi için psikoterapi müdahalesi gerekiyor. Yaşadığımız deprem felaketi akut stres tepkilerinin ne zaman başlayıp ne zaman biteceği ile ilgili kafa karışıklığı yaratıyor.

Bölgede tek bir depremden ziyade birçok farklı deprem yaşanmışken ve depremler hala devam ediyorken akut stres tepkilerinin azalması için gereken bir aylık süreyi nereden başlatacağız? Travmatik olayın gerçekleştiği zamanı yani sıfır noktasını belirleyememek iyileşmenin sınırlarını da bulanıklaştırıyor.

Travmanın Yükünü Hafifletmek

Depremden sonra ortaya çıkan stres tepkileri beklendik ve olağan olsa da bazı psikososyal müdahaleler travma yaşayan kişilerin deprem sonrası hayata daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı oluyor. Psikolojik İlk Yardım (PİY) müdahalesi deprem gibi olayların akut stres belirtilerini hafifletiyor. Psikolojik İlk Yardım afetzedeleri zorlamadan güvende hissetmelerini, diğerleriyle bağ kurmalarını, sakinleşebilmelerini, umudu hissetmelerini, fiziksel ve sosyal desteğe erişebilmelerini hedefliyor.

PİY müdahalesi yalnızca ruh sağlığı çalışanlarının uygulayabileceği bir müdahale olmadığı gibi psikolojik danışmanlık veya psikoterapi gibi bir uygulama da değildir. PİY afetzedelerin yaşadıklarını detaylıca anlatmalarını ve derin analizler yapılmasını gerektirmiyor. PİY'in

temelini iletişim becerileri ve insan onuruna uygun şekilde müdahale etmek oluşturuyor. PİY eğitimi aldığımızda yapabilecekleriniz aşağı yukarı şu şekilde oluyor:

- Afetzedelerin ihtiyaçlarını belirlemek (beslenme, barınma, ilaç, kefen vb.).
- Temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak.
- Konuşmaları için onları zorlamamak ve yaşadıklarını anlatmak istediklerinde sadece dinlemek.
- Afetle, yaşadıkları süreçle ve alabilecekleri desteklerle ilgili doğru bilgi vermek.
- Olası zararlardan korumak için önlem almak.
- Hayatta kalan sevdikleri, yakınları ve akrabaları ile iletişim kurmalarına ve onlarla bir araya gelmelerine yardımcı olmak.
- Kendilerine yetebildikleri alanlarda onları cesaretlendirerek yeterli hissetmelerine destek olmak.
- Kurumların desteğine nasıl ulaşabilecekleri konusunda yardımcı olmak.

Her afetzede PİY'e ihtiyaç duymayabiliyor. Biz ihtiyacı olduğunu bilsek bile afetzedeler yardım istemeyebiliyor. Onları zorlamadan destek istediklerinde ulaşılabilir oluşumuzu göstermemiz

gerekıyor. İster PİY uygulayıcısı olalım istersek depremle ilgili görevlerde yer almayan biri olalım afetzedelerle iletişim kurarken dikkat etmemiz gereken önemli noktalar bulunuyor:

- Depremi yakın zamanda yaşayan birine “Nasılsın?” diye sormak onun yaşadığı süreci anlamadığınızı hissettirebilir.
- Tanıdıklarınızın başına gelen felaketleri anlatmanız kaçınılmazdaki kişiye yardımcı olmadığı gibi daha zorlayıcı duygular hissetmesine yol açabilir.
- Afetzedeleri yardım almaları için zorlamanız, çok fazla teknik terim kullanmanız, onlara akıl vermeye çalışmanız özyeterlik duygularını daha da zedeleyebilir. Afetzedelerin bu dönemde en çok ihtiyaçları olan duygulardan biri bir şeyleri yapma ve toplama konusunda güce sahip olduklarını hissetmektir.
- Geleceğe daha karamsar bakan afetzedelerin umutlarını kırmadan iletişime geçmek gerekiyor. Aşırı umut vermeniz, “Her şey çok güzel olacak!” gibi belirsiz ve imkânsız hedefler koymanız, yapamayacağınız şeyler konusunda sözler vermeniz afetzedelerin geleceğe umutla bakmalarını engelliyor.
- Depremi yaşayan kişiler için inşa edilmesi

gereken en önemli duygulardan biri güvendir. İletişimi de güven üzerine kurmanız gerekiyor. Afetzedenin mahremiyetini ihlal ederek onun anlattığı bilgileri başka kişilerle paylaşmanız güven duygusunu zedeleyebilir.

- Eğer kişi için uygunluğundan emin değilsek ona dokunmamak gerekiyor. Her ne kadar dokunmanın ve sarılmanın iyileştirici olduğu vurgulansa da tetikte ve aşırı uyarılmışlık yaşayan bir afetzedeye dokunmanız ona daha kötü hissettirebilir.
- Deprem yaşanan bölgede birçok farklı etnik ve dini grup bulunuyor. Kürtler, Araplar, Aleviler, Süryaniler, Hristiyanlar gibi farklı gruplardan kişilerle iletişime geçerken ideolojik ve kültürel önyargılarınızı kenara bırakmanız gerekiyor. Yaşanan felakete bakış açıları kendi aidiyetlerinden etkileniyor olabileceği gibi zorluklarla başa çıkma mekanizmaları sizinkilerden çok farklı olabilir. Bu nedenle farklılıklara saygı duyarak temel insanı desteği sağlamanız bekleniyor.

Psikolojik İlk Yardım uygulamak afetzedeleri buldukları zorlu durumdan çekip çıkarmak değil onlara eşlik etmeyi gerektiriyor. Afetzedelerin pasif ve çaresiz mağdurlar değil aktif yaşam mücadelesi veren kişiler olduğunu hatırlamak önem arz ediyor. Bu eşlik sürecinde kendi bedensel ve psikolojik sağlığımızı koruyacak önemleri de almamız gerekiyor.

Afet Sonrası İyileşme Sürecinde Neler Yapabiliriz?

Hayatta birçok zorlukla karşılaşırız ve geriye baktığımızda zamanla hepsinin üstesinden gelebildiğimizi görüyoruz. Deprem sonrasındaki iyileşme sürecinde bizleri neler bekliyor? Yaşadığımız stres tepkileri zamanla azalıyor. Olup biteni yavaş yavaş kabul etmeye başlıyoruz. Günlük rutinlerimize döndükçe gelecekle ilgili planlar yapmak daha da kolaylaşıyor. Karamsarlık, üzüntü, öfke, çaresizlik gibi duyguları daha az hissediyoruz. Yaşadığımız deprem, üzümlere hatırladığımız bir anı olarak kalıyor ve zihnimizi tamamen meşgul etmiyor. Bu sürece uyum sağlayabilmek

için afeti yaşayan kişiler olarak yapabileceğimiz şeyler de bulunuyor.

Yalnız olmadığımızı hatırlamalıyız. Bu olaydan bizim gibi birçok insan etkilendi ve herkes benzer duygulara sahip olabilir. Sosyal olarak da yalnız kalmamaya özen gösterebiliriz. Sevdiklerimize bir araya gelip birlikte zaman geçirebiliriz. Etrafımızdaki çocuklarla sohbet edebilir ve onlarla oyun oynayabiliriz. Duygularımız hakkında konuşmak zor olsa da hissettiklerinizi birbirimizle paylaşabiliriz. Yardım etmek bizlere iyi gelen bir davranış. Çevremizdeki diğer kişilere destek olabiliriz. Kendimiz ve hayattaki sevdiklerimiz için neler yapabileceğimizi planlamak rotamızı geleceğe çevirmemize yardım edebilir. Dışarı çıkabilir, hava alabilir, kısa yürüyüşler vb. aktiviteler yapabiliriz. Daha önce günlük hayatta sürdürdüğümüz rutinelere elimizden geldiğince devam edebiliriz. Uyku düzenimize ve beslenmemize dikkat etmeye çalışabiliriz. Bu dönemde doğru ve güvenilir kaynaklardan bilgi edinmeye özen gösterebiliriz. Kurum ve kuruluşlardan destek almaya çalışabiliriz. Yaşadığımız duygusal tepkilerin zor olsa da doğal ve geçici olduğunu kendimize hatırlatabiliriz. Deprem sonrası iyileşme süreci bazılarımız için bu şekilde ilerlemeyebilir:

- Deprem sonrasında yaşadığınız tepkiler zamanla azalmıyor, günlük hayatınızı etkileyecek şiddette ve yoğunlukta devam ediyorsa,
- Aşırı umutsuzluk, aşırı öfke, sürekli uyku hali veya uykusuzluk yaşıyorsanız,
- Eğitim ve çalışma hayatınıza döndüğünüz halde sorumluluklarınızı yerine getirmekte zorlanıyorsanız veya bu sorumlulukları tamamen bıraktıysanız,
- Yaşadığınız zorlukları aşmak için fiziksel ve psikolojik yönden size zarar verebilecek (alkol ve madde kullanımı gibi) davranışlara yöneliyorsanız,
- Kendinize veya yakınlarınıza zarar verme gibi düşünceler aklınıza geliyorsa,

bu sorunlardan birini veya birkaçını yaşıyorsanız psikiyatrist desteği almanızı öneriyorum.

Kaynaklar

APA (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th edition (DSM-5)*. Washington D.C, American Psychiatric Association.

WHO (2019). *International Classification of Diseases, 11th ed. (ICD-11)*. World Health Organization. Genova.

Hem Kitap Hem Film: “Değirmen”

Bülent Kılıç

Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınan ve 1944 yılında yayınlanan “Değirmen” romanı, 1986 yılında senaryosunu Barış Pirhasan’ın yazdığı, yönetmenliğini Atıf Yılmaz’ın yaptığı ve baş rolünde Şener Şen’in oynadığı bir filmle beyaz perdeye aktarıldı. Roman “Sarıpınar 1914” adıyla da 1968 yılında Turgut Özakman tarafından tiyatroya uyarlanmış ve Ankara Sanat Tiyatrosu tarafından sahneye konulmuştur.

Reşat Nuri Güntekin Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarındaki siyasal ve toplumsal değişimi yakından görmüş, cumhuriyetin ilanını yaşamış bir Osmanlı aydını ve Cumhuriyet öğretmenidir. Babasının askeri doktorluğu, lise öğretmenliği ve Milli Eğitim Müfettişliği gibi görevleri nedeniyle Anadoluyu gezmiş ve Anadolu halkının sorunlarını

yakından tanımıştır. Aynı zamanda gazetecilik, milletvekilliği ve Paris Kültür Ateşeliği gibi görevleri de üstlenmiş olan önemli bir entelektüel ve edebiyatçıdır.

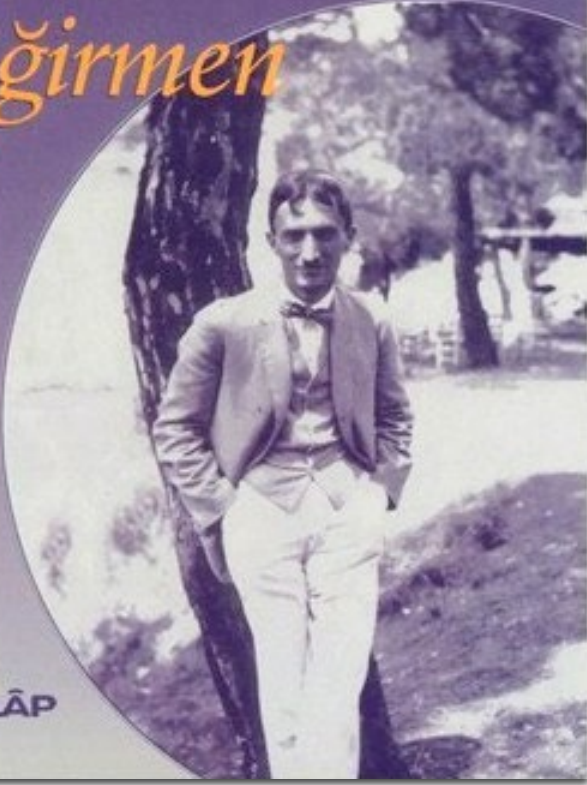
Değirmen romanında İstanbul’a uzak bir Anadolu kasabası olan Sarıpınar’da meydana geldiği haber alınan büyük bir deprem haberi üzerinden meydana gelen olaylarla Osmanlı İmparatorluğunun merkezi ve aşırı otoriter yönetimi, siyasi yapısı, iletişim yöntemleri, taşra bürokratlarının düşünce yapısı, halkın yoksulluğu, gazetelerin durumu, göçmenlik ve toplumsal cinsiyet sorunları gibi durumlar ön plana çıkarılarak okurların dikkatine sunulmaktadır.

Sarıpınar Kaymakamı Halil Hilmi Bey aslında sakin ve mazbut bir Osmanlı bürokrati ve taşra

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

BÜTÜN ESERLERİ 7

Değirmen

İNKILÂP

yöneticisidir. Ancak Sarıpınar'ın zengin eşrafından Ömer Beyin ısrarı ile ve ilk kez katıldığı bir bağevi davetinde kasabanın tüm ileri gelen bürokratlarıyla (belediye başkanı, karakol komutanı, doktor, mal müdürü vb) birlikte eğlenir. Gecenin ilerleyen saatlerinde Bulgar kızı Nadya (Kızanlıklılı Naciye) konukların önünde dans etmeye ve soyunmaya başlar. Naciye'nin göbek dansına konukların sarhoşluğu ve baş dönmeleri de eklenince, kalabalıkta bir kargaşa meydana gelir ve bağevinin ahşap ikinci katı bu hareketli kalabalığın yüküne dayanamayarak sallanmaya başlar. Romanda bu an şöyle tasvir edilmektedir:

“Mal Müdürü Cevdet Efendi birdenbire ayağa kalkarak: Zلزهه oluyor arkadaşlar dedi. Eğlentinin en kızıştığı zamandı. Sırmalı cepkeninden sonra tül bluzunu da çıkarmaya razı olan Bulgar kızı ayakta, çıplak omuzlarıyla ev sahibi Ömer Beyin göğsüne dayanmış, onun elinden boşaf kaşığı ile konyak içiyor, parmaklarında düzelttiği zilleri titreterek oynamaya hazırlanıyordu. Çalgı tekrar başlamak üzereydi. Fakat zلزهه bu sefer artık hiçbir şüpheye meydan bırakmayacak bir şiddetle evi bir kere daha zorladı”.

Kalabalık deprem olduğunu düşünerek telaşla kaçmaya çalışınca kaymakam Halil Hilmi Bey, kalabalığın arasında, merdivenlerden düşerek kafasını ve dizini çarpar ve bayılır. Bu hengamede yaralanan ve bayılan kişileri gören Belediye Başkatibi Rıfat (aynı zamanda muhalif olduğu için İttihatçılar tarafından İstanbul'dan Sarıpınar'a sürgüne gönderilen bir gazetecidir) gazetecilik refleksi ile aynı gece İstanbul'daki gazetelere telgraf çekerek Sarıpınar'da büyük bir deprem olduğunu ve başta kaymakam olmak üzere çok sayıda yaralı olduğunu bildirir. Geçirdiği travma ve sarhoşluğun da etkisiyle sabaha kadar ayılamayan kaymakam, öğleye doğru kendine geldiğinde kendini her tarafı sarılı bir şekilde hasta yatağında bulur. Ancak bu sırada olanlar olmuş, İstanbul gazetelerinde Sarıpınar'daki büyük deprem yayınlanmıştır.

İstanbul gazetelerinde çıkan bu abartılı haberdan sonra durum kontrolden çıkar ve kaymakamın tüm çabalarına karşın Sarıpınar'a İstanbul'dan aynı gün bir yardım konvoyu gönderilir ve ertesi gün kasabaya kalabalık bir yardım ekibi gelir. Sarıpınar kasabası gerçekten yoksul ve virane bir kasabadır fakat bunun meydana geldiği düşünülen depremle bir ilgisi yoktur. Olay sadece bağevinde meydana gelmiş ve sadece oradaki kişiler yaralanmıştır. Gerçi Kaymakamlık binasının çatısı da çökmüştür

ancak bu çatı zaten uzun zamandır bu şekildedir ve bina yıkıldı yıkılacak durumdadır. İlkokul ve diğer kamu binalarının da duvarları çatlak, damları delik deşiktir. Halkın oturduğu evler tamamen virane haldedir. Dolayısıyla gelen ekip kamu binalarının ve halkın durumunu görünce önce bunun büyük bir depremle oluştuğunu düşünmekte fakat kısa zaman sonra gerçek durumu anlamaktadır. Ancak herkesin bu durumdan bir menfaati vardır. Gelen yardımlar uygun olmayan şekilde bölüşülmekte, yardım ekipleri harcırah almakta, Sarıpınar'da ağırlandı ve dinlenmektedir.

Yardım geldiğini duyan yoksul halk kaymakamlık önünde toplanıp, yardım için dilekçe vermeye başlar. Depremin olduğu gece rivayete göre sallanarak düşen ve ölen ihtiyar bir gangren hastası için ve depremden 3 saat önce ölen kasabın annesi için cenaze masrafları, deprem sırasında çocuk düşürdüğünü iddia eden kadın için de yardım parası verilir (oysa mahalle ebesi tarafından istenmeyen gebeliği zorla düşürmüştür). Kasabanın idealist mühendisi Deli Kazım yardımların bir fırsat olduğunu ve fakir halka dağıtılmasını, kamu binalarının da gelen parayla tamir edilmesini savunur. Hatta halka yönelik yaptığı konuşmasıyla hafif bir halk hareketlenmesine de yol açar. Bu durum doğal olarak kaymakamı çok tedirgin eder.

Diğer yandan softalar ve dindar halk kesimi de depremin aslında bağevindeki eğlenceden ve çıplak kadın oynatmaktan dolayı meydana geldiğini ileri sürmektedir. Modernliği temsil eden mühendis Kazım Efendi ise durumu şöyle tanımlar:

“Medreseleri yıkmadıkça, softaların sarığını hayvanların boynuna yular yapmadıkça bu memleket kurtulmaz. En ufak bir zelzele oldu ya... Dinleyin siz şimdi rivayetleri.. efendim ne olacak? Ablak bozuldu, kadınlar açıldı, mekteplerde ilahi yerine marş okutuluyor... Allah bu zelzele afetiyle şehri cezalandırıyor. İyi ama bu nasıl adalet? Ortada suçlular varsa Allah onları cezalandırsın... Bütün şehirden ne ister?”.

Bu keskin sözler Osmanlının son dönemindeki modernlik ve din çatışmasını da sembolize etmektedir.

Kaymakam Halil Hilmi Bey olayı kapatmaya çalışırken bu sefer Sancak Yöneticisi Mutasarrıf Hamit Bey depremi incelemek üzere gönderilir. Mutasarrıf tam kaymakamı yalan haberler ve mübalâğa yüzünden görevden almak üzereyken bu sefer Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) Valiyi kasabaya gönderir.

“Vali vaziyeti bir, nihayet iki günde düzeltip merkeze döneceğini umuyordu. Evet vaziyet hakikaten dediği gibiydi. Kaymakam berbat etmiş, mutasarrıf tiyi dikmişti. Zaten böyle Hacivat çelebi kalıklı eski devir döküntülerinden başka ne beklenebilirdi”.

Ancak vali henüz olayı sonlandıramadan, olayın Avrupa gazetelerinde de haber olması ve büyük elçiliklerin Osmanlıya yardım göndermesi üzerine bu sefer yardımda bulunan yabancı ülkelerin gazetecileri de bölgeye gelmek için yola çıkar. Bunun üzerine padişah mecburen bu yabancı heyetin başına şehzade Şemsettin Efendiyi görevlendirir. Vali kasabadayken ertesi gün şehzadenin geleceği haberini veren telgrafı alınca bu sahtekarlık ortaya çıkmasın diye mecburen kaymakam ve mühendisle birlikte bir plan yapar. Bu plana göre heyetin geçeceği yol üzerindeki zaten yıkık dökük olan tüm binalar, kazma kürekle ve halkın yardımıyla iyice yıkılır, ahaliye yaralı gibi pansumanlar yapılır, açık alanlara çadırlar kurulur ve bir deprem bölgesi imajı yaratılır. Ertesi gün gelen heyet bu durumdan çok etkilenir.

“O güne kadar Beykoz’dan uzak yola gitmemiş ve Ortaköy ile Çengelköy’den başka köy görmemiş olan Şehzade Şemsettin efendi, Sarıpınar’ı daha uzaktan görünce karşısında oturan valiye “Hakikaten harabe haline gelmiş biçare şehir, vah vah..., vah vah...” dedi. Biraz sonra yol kenarında halkı gördüğü zaman “Ne sefalet yarabbi, ne sefalet” diye içini çekti, “Zelzele ne hale sokmuş zavallıları. Sıra çay karşısındaki muhacir mahallesine gelince, hiçbir sahne rejisörünün tertip edemeyeceği bu haraplık ve sefalet manzarası karşısında Şehzade Şemsettin Efendinin gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Ecnebi gazeteciler kapısı, çerçevesi, damı yıkılarak dört duvardan ibaret evlerin, sokaklardaki halkın, çocukların fotoğraflarını çekiyordu”.

Şehzade Şemsettin Efendi hakikaten gördüklerinden çok etkilenir ve yıkık kaymakamlık binasında hem de depremde yaralanmasına rağmen büyük bir gayretle çalışmaya devam eden kaymakam Halil Hilmi Beye büyük bir Osmanlı nişanı takılmasına karar verir. Şehzade Şemsettin Efendi, Kaymakam Halil Hilmi Beye: *“Bunca asırdır Ali Osman’ın yüzünü ağartan sizin gibi gayretli ve dirayetli memurlar olmuştur, var olun”* diyerek taltif eder ve heyet aynı gün İstanbul’a geri döner.

Değirmen romanında Reşat Nuri Güntekin Osmanlı İmparatorluğunun merkezi yönetiminin halktan kopuk halini komedi tarzında ele almıştır. İktidar aşırı otoriter, patriyarkal ve hiyerarşik bir tarzda örgütlenmiştir. Merkez ile taşra ilişkisi çok zayıftır. İstanbul'da yaşayanların Anadolu halkının yoksulluk ve cahillik durumuyla ilgili en ufak bir fikri yoktur. İstanbul'dan gelenlerin Sarıpınar'ı gördüğünde gerçekten deprem olduğunu zannetmeleri bunun en tipik göstergesidir. Halk gerçekten yıkık dökük evlerde yaşamakta ve yoksulluk içindedir. Sokaklar pislik içinde, çukurlarla dolu, kara sinek, sivri sinek bol ve sıtma yaygın bir hastalıktır.

İktidarın her olumsuz durumda ilk aklına gelen ise gazete haberlerini sansürlemektir. Bu anlamda gazeteciler hem gerekli hem de gereksiz varlıklardır. Elde ettikleri haberleri abartarak verme huyları Değirmen romanındaki yanlış anlamaların temelini oluşturmuştur. Halk içinde ise okur yazarlık oranı çok düşüktür. Bu nedenle halkın esas haber kaynağı kahvehane, pazar, han, bedesten gibi mekanlardır. Nitekim Abdülhamid döneminde kahvehanelerde özel jurnalciler görevlendirilmiştir. Zamanın en önemli devlet iletişim aracı ise şifreli telgraflardır.

Taşradaki bürokratların tamamı yerlerini koruma derdindedir. O nedenle genellikle sorunları yukarıya aksettirmemeye çalışmaktadırlar. Altlarında çalışan diğer devlet görevlileri ise üstlerine her zaman saygılı görünmekle birlikte arkalarından iş çevirmekte ve dedikodu yapmaktan çekinmemektedir.

Değirmen romanında R.N. Güntekin göçmenlik sorunlarına da değinmektedir. Balkan Savaşından sonra Sarıpınar'a yerleştirilen Balkan muhacirleri aslında çok kötü koşullar altında yaşamaktadır. Çayın karşı yakasındaki Gaziler ve Çaybaşı mahallelerinde yaşamakta olan bu göçmenler Halil Hilmi beyin deyiimiyle *"bereket versin çayın bu tarafına geçmeyip, bir yandan doğup, bir yandan ölürek, kendi yağları ile kavrulup gitmektedir"*. Kaymakam Halil Hilmi Efendi devlet politikasını şöyle açıklamaktadır:

“..Makedonya ve Trakya'dan güç bela canımı kurtarmış bir alay yurt garibini buraya gönderdiler. Bu kadar insanı nereye yerleştireceğiz? Ne ile besleyeceğiz? Bunları düşünmek yok. Para istersin “İnşallah, Maşallah” diye atlatırlar, memur istersin aldırmaçlar. İki defa tenkid edersin: cevap yok. “Akıl mı öğretiyorsun adama” tarzında bir başlama yemeğe niyetin varsa üçüncü bir yazı yazarsın, ya da sesini kesersin. Muhacirler de biraz bağırıp çağırıldıktan sonra bakarlar ki aldırın yok, onlar da seslerini keserler çaresiz. Muhacirler meselesi düne kadar bu vaziyetteydi. Derken belediyede muhtaçlara para dağıtılıyormuş diye bir lakırdı çıkınca hepsi ayaklandılar. Bu halde insanlara nasıl anlattırsm, “sizi sarsan zelzele başka nevi zelzeledir” diye...”

Kasabanın zengini Ömer Beyin hiçbir resmi görevi olmadığı halde kasabada kaymakamdan sonra ikinci sırada gelmesi, her gelen devlet görevlisini bağevinde ağırlaması, Kızancıklı Naciye ile eğlence geceleri düzenlemesi aslında yöneticilerin de iki yüzlülüğünü göstermektedir. Bir yandan devlet görevliliği ve kamu çıkarları diğer yanda rüşvet, iltimas; bir yanda ahlak ve din tellallığı diğer yanda eğlence gecelerinde kadın sömürüsü söz konusudur.

Bulgar Nadya üzerinden ise R.N. Güntekin Osmanlının kadına bakışını ve toplumsal cinsiyeti tanımlamaktadır. Kadın ne de olsa eğlenceliktir ve müslüman olmaması kafi görülmektedir. Aslında kadının ismi Naciye'dir ancak toplum onu müslüman olarak görmek istememekte, kendilerince müslüman bir kadın için ahlaksız sayılacak davranışları, gayrı-müslim tanımıyla ortadan kaldırmaktadır. Kasabanın diğer kadınlarının ise tamamı eğitimsizdir, çalışmamaktadır ve tamamen evlerine kapalıdırlar. Yapabilecekleri tek şey çocuk doğurmak, yemek yapmak, ev ve tarla işlerinde çalışmak ve kocaları üzerinde baskı kurarak Bulgar Nadya'yı kasabadan sürdürmek olarak görülmektedir. Kadınlar sürekli olarak eşleri tarafından küçümsenmektedir.

Değirmen romanı ile Reşat Nuri Güntekin, değirmene sürekli akan su ve değirmende öğütülen buğday üzerinden aslında bir Osmanlı metaforu yaratmıştır. Su devlete akan kaynaklardır, halk ise değirmen taşıyla ezilen buğday taneleridir. Devlet ise o kadar güçlüdür ki halkı değirmendeki bir buğday gibi ezmekte,

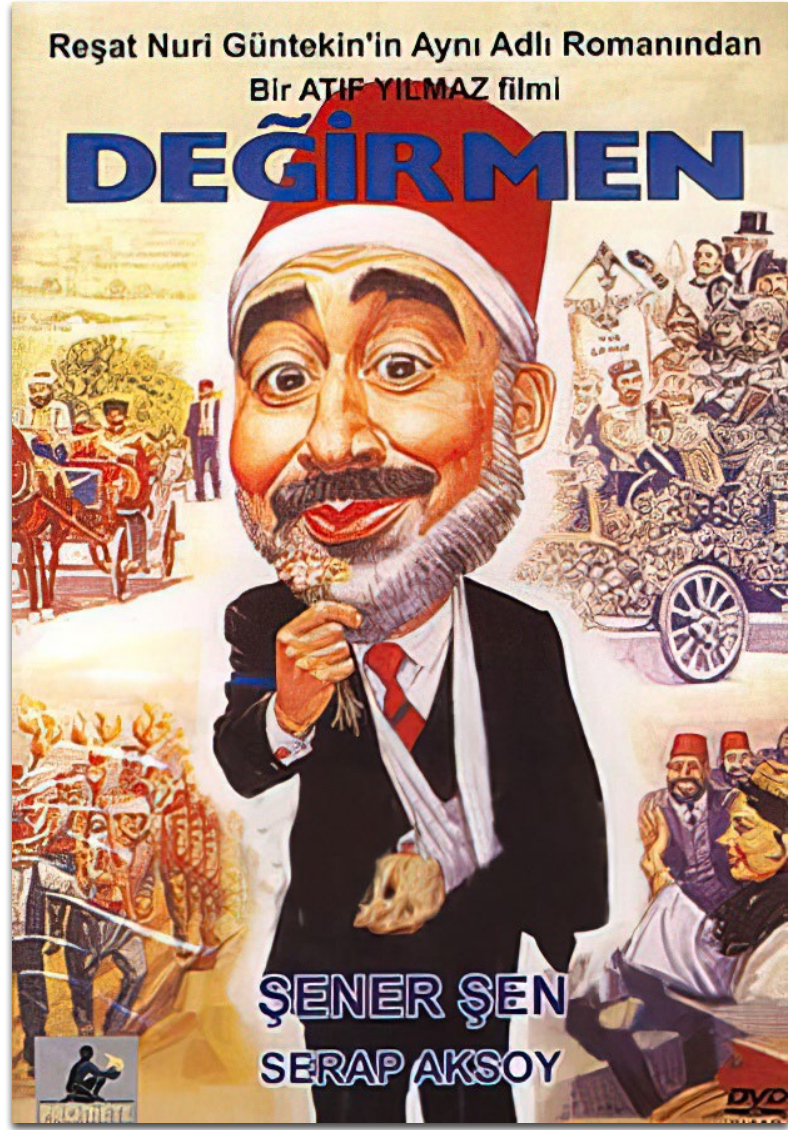
üst tarafa sorun yaratan, şikayet bildiren kamu yöneticilerini de hemen görevden alıp sürgüne gönderebilmektedir. Romanın pek çok yerinde Sarıpınar'da ve diğer illerde sürgünde yaşayan bürokratlardan bahsedilmektedir. En çarpıcı sonuç ise gelen tüm yardımlara en son hükümetin bir seferberlik ilan ederek el koymasındır. Sarıpınar gene yoksul ve virane olarak kalmıştır.

Değirmen filminde Şener Şen kaymakam Halil Hilmi rolüyle gerçek bir oyunculuk örneği vermektedir. Vali rolüyle Cihat Tamer, deli mühendis Kazım rolüyle Tarık Pabuççuoğlu ve kaymakamın emir eri Hurşit rolüyle Ali Erkazan da muhteşem bir oyunculuk sergilemektedir. Romandan hemen hemen birebir ve çok başarılı bir uyarlama ile çekilen film başarılı bir sinemaya aktarım örneği olmuştur.

Değirmen filmi 6 Şubat tarihinde yaşadığımız büyük depremler nedeniyle devletin rolünü, yardım faaliyetlerini, medyanın durumunu, din-bilim çatışmasını, yoksulluk ve bulaşıcı hastalıkları yeniden tartışmamıza ve devletin yüz yılı aşkın

Kaynak

Cengiz Ö. Değirmen Kitabı Üzerinden Osmanlıda Bilgi Ağlarına Yönelik Bir İnceleme. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Haziran 1920, 37(1):70-82.

bir süre önceki durumunu günümüz ışığı altında tekrar değerlendirmemizi sağlamaktadır. Bu klasik eserin okunması ve filminin seyredilmesi bu üzüntülü günlerimizde bir parça gülümsememizi de sağlayacaktır. Deprem gündeminde bir parça nefes almak isteyen tüm okurlara Değirmen'i seyretmelerini ve 140 sayfalık kitabını okumalarını öneririm.

Deprem ile ilgili Geçmişin ve Bugünün Mitleri

Pınar Okyay

Eski çağların insanları anlayamadıkları doğa olayları ile ilgili efsaneler üretmişler. Aslında bu yolla felakete neden olduklarını düşündükleri tanrı ya da tanrılara adaklar sunarak bu felaketten korunmaya çalışmışlar. Deprem de insanlık tarihinde üzerinde en çok efsane üretilen doğa olaylarından biri olsa gerek.

Bizim belki de en çok bildiğimiz, Antik Yunandaki deniz tanrısı Poseidon'un öfkesi. Kronos ve Rhea'nın oğullarından biri olan Poseidon'un biraz huysuz mizaçlı olduğu anlatılır. Öfkelendiğinde, ki sık olurmuş, üç dişli yabası Trident'ini yere vurup depremlere neden olurmuş. Bu nedenle "Yerleri

Sarsan" olarak da anılmış.

Başka kültürlerde de çok efsane var. Bunların önemli bölümünde dünya ya bir balığın, bir öküzün ya da başka bir hayvanın üzerinde taşınıyor. Hatta bir Hint mitinde, bir kaplumbağanın sırtında duran dört fil tarafından taşınıyor. Bitmedi: Kaplumbağa da bir kobranın başı üzerinde. Bu hayvanlardan biri hareket ettiğinde dünya da sarsılıyor.

Depremleriyle anılan Japonya'da efsane, dört yanındaki denize yakışır şekilde bir balıkla ilgili. Namazu adlı dev bir sazan balığı denizin altında kıvrılmış olarak yatar; Tanrı Kashima da onun hareket etmesini önlemek için ağır bir taş başının

üzerinde tutarmış. Arada bir balığın başının serbestleşmesinin depremlere neden olduğuna inanılmış.

Bir Peru inancına göre de, Tanrı insanları saymak için dünyaya ayak basar; bastığı anda da deprem meydana gelirmiş. İnsanlar da çabuk sayılmak için, “ben burdayım”, “ben burdayım” diye bağırırlarmış. Bazen bu bağırış çığırlar günümüzde de izleniyorsa, bu çağımız insanların da depremle ilgili mitleri olduğu anlamına mı geliyor acaba?

Evet, hem de pek çok.

Öncelikle, çevremde de pek sık söylenen bir deprem havası denen bir havanın varlığı. Yer sarsıntılarının sıcak ya da kuru hava koşullarında meydana geldiği yaygın yanılgısı çok eskilere dayanır. Oysa depremler herhangi hava koşulunda herhangi bir zamanda gerçekleşebilir. Yine pek sık söylenildiği gibi en çok sabahın erken saatlerini de sevmezler. Belli bir hava sıcaklığından nasıl etkilenmiyorlarsa günün herhangi bir saatinde de meydana gelebilirler.

Bir de hayvanların özellikle de köpeklerin depremi önceden hissettikleri söylenir. Oysa, bir köpeğin deprem öncesi olağandışı bir davranışı pek rahat karşıdan geçen bir kedi nedeniyle olabilir. Bazen deprem öncesinde hayvan davranışlarında değişiklikler gözlenmiş olsa da, bu durum tutarlı değildir.

Küçük depremlerin büyükleri önlediğine de inanılırsa da küçük bir depremin bir fay hattındaki gerilimi geçici olarak azaltabileceği ancak büyük bir depremi önleyemeyeceğini şöyle açıklıyor başvurduğum kaynak: Her bir büyüklük seviyesi yaklaşık olarak salınan enerjinin 30 katını temsil eder. Bir adet 4 büyüklüğünde depremin salınan enerji miktarına eşit olması için 30 tane 3 büyüklüğünde deprem gerekir, bir adet 5 büyüklüğü için bu 900 tane 3 büyüklüğünde deprem ve tek bir 9 büyüklüğünde depreme eşit olmak için de 729 milyar adet 3 büyüklüğünde deprem gerekir.

Son olarak, çağımızda depremlerin sayısının arttığından da çokça bahsediliyor. Oysa, araştırmalar 7,0 ve üzerindeki depremlerde böyle bir artış göstermemiş. Ancak, önceki yıllara göre artmış sismolojik merkez ve alet zenginliği sayesinde küçük depremleri bile konuşur hale gelmemiz bu durumu açıklayabilir.

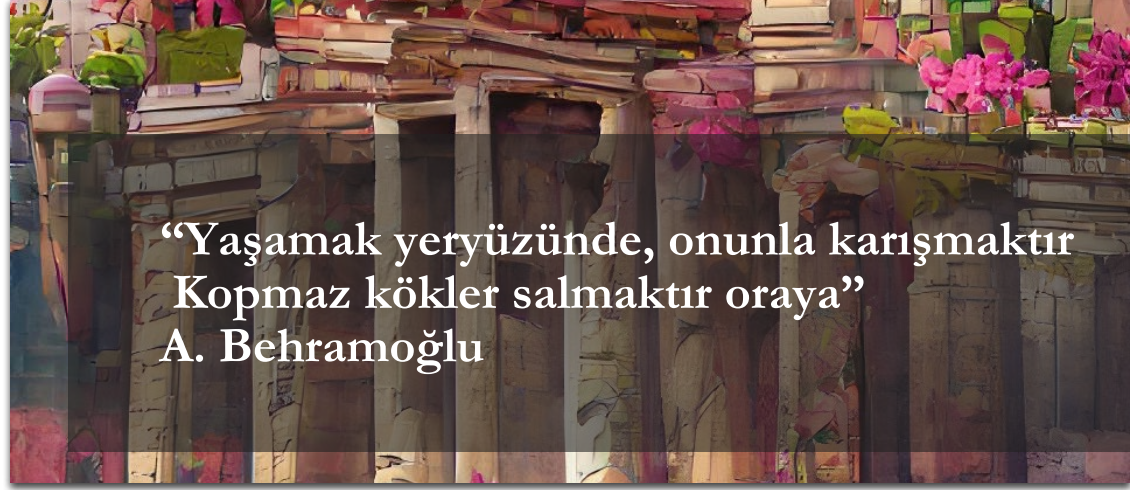
Şu andaki bilgimizle depremleri durduramıyoruz. Ama, hazırlıklı olabiliriz. Mitlerden uzak, elbette bilimin gösterdiği yolla.

Ama bu arada tanrı Poseidon’a bir selam vermenin elbette bir sakıncası olmaz.

Hadi gelin, ilk hafta sonu kendinize bir iyilik yapın. Alın sevdiklerinizi, eşinizi, dostunuzu, özellikle de çocuklarınızı, Dilek Yarımadasına gidin. Poseidon

kültürünün en önemli merkezlerinden biri olan Panionion, Aydın'a bağlı Dilek Yarımadasındadır. Buradaki Poseidon Tapınağını ziyaret edin.

Sonra da toprağa uzanın ve dört bir yandaki papatyalardan çocuklarınıza ya da sevdiğinize ta yapın.

Kaynaklar

<https://www.usgs.gov/programs/earthquake-hazards/earthquake-legends>

https://www.researchgate.net/publication/342212097_Mitoloji_ve_Depremler

https://www.csusm.edu/em/procedures/earthquake_myths.html

Selman Vefa Yıldırım

Deprem ile İlgili Yayınlanan Tezler

Ahmet Furkan Süner, Ahmet Can Bilgin

Tez Tarama

Deprem ile ilgili yayınlanmış tezler Ulakbim tez tarama ağından taranmıştır. Tarama 19.02.2023'te önce şu seçeneklerle yapılmıştır: Tarama terimi; deprem, Aranacak alan; tümü ve Tez türü; tümü. Bu aramada 8173 teze ulaşılmıştır.

Daha sonra Gelişmiş Arama'da Tıp ve Sosyal gruplar için tarama yapılmıştır.

Tıp Grubunda Tezler

Tıp grubunda tarama 19.02.2023'te "Gelişmiş Arama" sekmesinden şu seçenekler kullanılarak yapılmıştır: Aranacak kelime; Deprem, Aranacak alan; Tümü, Arama tipi; İçinde geçsin, Grup; Tıp

Toplam 84 teze ulaşılmıştır. Tezler 1995-2022 yılları arasında yayınlanmıştır. Tezlerden % 60,7'si (51) yüksek lisans tezi, % 30,9'u (26) tıpta uzmanlık tezi, % 8,3'ü (7) doktora tezidir. Toplam 104 konuya ulaşılmıştır. Konulara Göre Dağılım Şöyledir: Halk Sağlığı 20, Hemşirelik 9, Psikiyatri 8, Histoloji ve Embriyoloji 7, Acil ve İlk Yardım 5, Sağlık Eğitimi 4, Eğitim ve Öğretim 4, Adli Tıp 3, Spor 3, Mühendislik Bilimleri 3, Deprem Mühendisliği 3, Nefroloji 2, Kazalar 2, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri 2, Klinik Bakteriyoloji ve Enfeksiyon Hastalıkları 2, Psikoloji 2, İşletme 2, Hastaneler 2, Eczacılık ve Farmakoloji 1, Veteriner Hekimliği 1, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon 1, Dermatoloji 1, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları 1, Sağlık Kurumları Yönetimi 1, Ortopedi ve Travmatoloji 1, Göğüs Hastalıkları 1, Çocuk Cerrahisi 1, Biyokimya 1, Sağlık Yönetimi 1, Jeodezi ve Fotogrametri 1, Şehircilik ve Bölge Planlama 1, Tıbbi Biyoloji 1, Kamu Yönetimi 1, Göz Hastalıkları 1, Elektrik ve Elektronik Mühendisliği 1, Endüstri ve Endüstri Mühendisliği 1, Bilim ve Teknoloji 1, Mimarlık 1, Morfoloji 1.

Sosyal Tezler

Sosyal grubunda tarama 19.02.2023'te "Gelişmiş Arama" sekmesinden şu seçenekler kullanılarak yapılmıştır: Aranacak kelime; Deprem, Aranacak alan; Tümü, Arama tipi; İçinde geçsin, Grup; Sosyal.

Toplam 1063 teze ulaşılmıştır. Tezler 1977-2023 yılları arasında yayınlanmıştır. Tezlerden % 78,4'ü (834) yüksek lisans tezi, % 21,4'ü (227) doktora tezi, % 0,2'si (2) sanatta yeterlilik tezidir. Toplam 1385 konuya ulaşılmıştır. Konulara göre dağılım şöyledir: Kamu Yönetimi 157, Coğrafya 149, Eğitim ve Öğretim 111, İşletme 82, Sanat Tarihi 71, İnşaat Mühendisliği 65, Psikoloji 62, Sosyoloji 59, Tarih 58, Arkeoloji 53, Tarih 39, Ekonomi 38, Mimarlık 30, Hukuk 24, Din 23, Siyasal Bilimler 18, Sosyal Hizmetler 18, Deprem Mühendisliği 18, İlk ve Acil Yardım 16, Şehircilik ve Bölge Planlama 15, Sağlık Kurumları Yönetimi 14, Gazetecilik 14, Uluslararası İlişkiler 12, Ekonometri 12, İletişim Bilimleri 11, Halk Sağlığı 11, Uluslararası İlişkiler 10, Sigortacılık 9, Jeoloji Mühendisliği 11, Şehircilik ve Bölge Planlama 8, Güzel Sanatlar 8, Jeofizik Mühendisliği 8, Ulaşım 7, Türk Dili ve Edebiyatı 7, Sağlık Kurumları Yönetimi 7, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri 7, Türk İnkılap Tarihi 7, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri 6, Halkla İlişkiler 6, Sahne ve Görüntü Sanatları 5, Mühendislik Bilimleri 5, Bankacılık 5, Maliye 5, Jeodezi ve Fotogrametri 4, Sigortacılık 4, Bilgi ve Belge Yönetimi 4, Türk Dili ve Edebiyatı 4, Endüstri ve Endüstri Mühendisliği 4, Turizm 4, Aktüerya Bilimleri 3, Antropoloji 3, Turizm 3, Halk Bilimi (Folklor) 3, Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri 3, Demografi 3, Spor 2, Hastaneler 2, Ev Ekonomisi 2, Doğu Dilleri ve Edebiyatı 2, Bilim ve Teknoloji 2, Bilgisayar Mühendisliği Bilimleri-Bilgisayar ve Kontrol 2, Felsefe 2, İstatistik 2, Arşiv 2, Ulaşım 2, Alman Dili ve Edebiyatı 2, Trafik 2, Sivil Havacılık 1, Savunma ve Savunma Teknolojileri 1, Radyoloji ve Nükleer Tıp 1, Peyzaj Mimarlığı 1, Müzik 1, Mütercim-Tercümanlık 1, Maden Mühendisliği ve Madencilik 1, Kazalar 1, El Sanatları 1, Denizcilik 1, Çevre Mühendisliği 1, Biyoloji 1, Biyografi 1, Beslenme ve Diyetetik 1, Astronomi ve Uzay Bilimleri 1, Adli Tıp 1, Teknik Eğitim 1, Reklamcılık 1, Müzecilik 1, Meteoroloji 1, İngiliz Dili ve Edebiyatı 1, İç Mimari ve Dekorasyon 1, Hemşirelik 1, Dilbilim 1, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları 1.

Konulara göre seçilmiş örnek tezler şunlardır:

Tıp / Halk Sağlığı Tezleri

- **FULYA AKTAN KİBAR** 2019 T.C. Sağlık Bakanlığı Sakarya Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi çalışanlarının bireysel olarak depreme hazırlık durumlarının ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi Sakarya Üniversitesi Tıpta Uzmanlık
- **İSMET ÇELEBİ** 2014 Kayseri 112 acil sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık personelinin deprem bilgi düzeyi, depreme hazırlık durumu ve etkileyen etmenler Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ABDULLAH SARMAN** 2012 Elazığ ili Karakoçan ilçesinde yaşanan yıkıcı deprem sonrasında, depremi yaşayan İlköğretim çağı çocuklarda kaygı düzeyi, depresyon belirtileri ve etkileyen faktörler Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans
- **AYŞENUR BAY** 2006 İstanbul'da deprem ve olası bir depremle ilgili hazırlık ve kaygı düzeyinin değerlendirilmesi Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **AYHAN ÖZŞAHİN** 1998 Afetlerde sağlık hizmetleri (Halk sağlığı konusu olarak depremler) İstanbul Üniversitesi Doktora
- **NAZAN YARDIM** 2002 17 ağustos 1999 Marmara depremi sonrasında bolu ili Gölyaka ilçesinde kurulan çadırkentlerin halk sağlığı yönünden izlenmesi ve düzce ilinde kurulan bazı çadırkentlerde durum saptama araştırması Hacettepe Üniversitesi Tıpta Uzmanlık
- **AYŞE MERVE BAHAR** 2022 İzmir itfaiyesi çalışanlarının pandemi döneminde meydana gelen seferihisar depreminde COVID-19'un deprem yanıtına etkisi ile ilgili görüşlerinin ve COVID-19 korkularının saptanması Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SARP ÜNER** 2000 17 Ağustos Marmara depremi sonrasında Sakarya'da oluşturulan çadırkentlerde yaşam koşulları ve morbidite araştırması Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SELÇUK HATİPOĞLU** 2016 Manisa şehzadeler eğitim araştırma toplum sağlığı merkezi bölgesinde okul sağlığı düzeyinin tanımlanması Celal Bayar Üniversitesi Tıpta Uzmanlık
- **EKREM AKTUĞ** 2008 Kocaeli ili Gölcük ilçesinde süreğen hastalık dışı özürüllük sıklığı, nedenleri ve özürülülerin sorunları Kocaeli Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BELKIZ ORHAN** 2010 Trabzon il merkezindeki ilköğretim okullarının standartlara uygunluk ve çevre sağlığı durumları Karadeniz Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUHARREM GÜRLEYEN GÖK** 2005 Ankara Büyükşehir Belediyesinde görev yapan itfaiye çalışanlarının iş tutumları ile iş doyumlarının analizi Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ÖZLEM KOÇAR** 2015 İzmit Körfezi'nde yer alan iş yerlerinin iş güvenliğinin deprem riski açısından harita bilgisi kullanılarak incelenmesi Üsküdar Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HAKAN DEMİRKURT** 2019 Parklarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları, toplanma alanı ve deprem parkı entegrasyonu İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **EBRU ATAY** 2016 Bir mobilya fabrikası için acil durum yönetim planının hazırlanması Gedik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **OSMAN FURKAN ERGÜN** 2012 Türkiye'de büyük ve küçük itfaiye örneklerinde müdahale biriminde çalışan itfaiyecilerin iş kazası geçirme durumları, çalışma şartları ve mesleki memnuniyetleri Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **NECLA TOĞUÇ AKKUŞ** 2019 Bir il merkezindeki bireylerin afetlere ilişkin bilgi ve hazırlık durumları Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ÖZLEM KONAK** 2017 Kentsel dönüşüm nedeniyle inşaat alanında çalışanlarda asbeste maruziyetin incelenmesi İstanbul Medipol Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GÜLCAN TAŞKIRAN** 2015 Bir kamu üniversitesi hastanesinde çalışan hemşirelerin afetlere hazır oluşluluk durumları İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans
- **FİGEN ÇELİK** 2010 Türk Kızılayı'nda çalışan hemşirelerin afetlere hazırlıkluluk durumları İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans

Coğrafya

- **CELAL KAN** 2018 Bingöl şehrinin depremselliği ve yerleşme ilişkisi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ALİ RIZA GÜLEN** 2008 Deprem risk analizi ve şehirleşmede Balıkesir kent merkezi örneği Balıkesir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ALİ DURMAZ** 2008 Gölcük'te 17 Ağustos 1999 Depremi sonrasında kurulan yeni yerleşim alanlarının şehrin gelişmesine etkileri Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans

- **MİNE AKYOL** 2007 **Sakarya'da 17 ağustos 1999 depremi sonrasında kurulan yeni yerleşim alanları** Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **AYŞEGÜL KIZILKAYA** 2005 **Alaşehir'in depremselliği ve beşeri özelliklerle etkileşimi** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HATİCE KÜBRA KIRICI** 2019 **Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) uygulamalarıyla Türkiye'de fay hatları ile depremsellik ilişkisinin belirlenmesi** Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **JÜLİDE NİLGÜN KAZANCI KÖROĞLU** 2007 **17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nin Gölcük ve civarına çevresel etkileri** İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SEFA YILMAZ** 1997 **İzmir'de deprem durumu ve yerleşme arasındaki ilişkiler** Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BURHAN KOTAN** 2012 **Bolu havzası ve yakın çevresinde doğal âfetler** Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SEMRA GÜNAY ERGÜN** 2002 **17 Ağustos ile 12 Kasım 1999 depremleri öncesi ve sonrasında Düzce şehri** Ankara Üniversitesi Doktora
- **MEHMET DEĞERLİYURT** 2013 **Antakya'da doğal afet risk analizi ve yönetimi** İstanbul Üniversitesi Doktora
- **JAE HUN CHOI** 2020 **2011 Van depremi sonrası Van kentinde yaşanan nüfus değişikliği ve rezilyans** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SÜMEYRA DURMAZ ÇETİN** 2022 **Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) yardımıyla deprem riski altında bulunan alanların yapısal analizi: İzmit Körfezi güneyi** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İSMAİL BAYRAM** 2015 **Reşadiye (Tokat) ilçe merkezinde deprem risk analizi** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SAMET DOĞAN** 2019 **Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) temelli afet lojistiği çalışmaları (Adapazarı İlçesi, Yağcılar mahallesi örneği)** Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **YAŞAR GÖK** 1996 **Erzurum-Kars depreminin (30-Ekim 1983) ekonomik ve sosyal sonuçları** Atatürk Üniversitesi Doktora

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

- **EMEL ÇETİNKAYA** 2004 **17 Ağustos 1999 depreminden sonra Adapazarı'ndan göç edip geri dönenlerin dönüş sebepleri** Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İSMAİL KADİR GÜLDÜR** 2002 **Depremin çalışma hayatına etkileri: İki firmada uygulama** Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **RÜSTEM KELEŞ** 2003 **Deprem bölgesinde iş güvenliği yönetim modeli (Sakarya Tüvasaş uygulaması)** Sakarya Üniversitesi Doktora

Demografi

- **ÇİĞDEM ADEMİHAN** 2003 **12 Kasım 1999 depreminin demografik sonuçları: Kaynaşlı örneği** Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans

Din

- **MUTLU SAYLIK** 2014 **Kur'an'da deprem** Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MERVE BEYZA BALA** 2021 **Deprem yaşayan bireylerde dini başa çıkma (2011 Van depremi örneği)** Bursa Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GÖNÜL KILINÇ** 2021 **Biyolojik afet (COVID-19) ve doğal afet (deprem) zamanında gruplararası tehdit algısı ve dini tutumun Suriyelilere ilişkin ön yargıdaki rolü** Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İLHAN TOPUZ** 2003 **Dini gelişim seviyeleri ile dini başa çıkma tutumları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma** Uludağ Üniversitesi Doktora
- **YUSUF KILINÇ** 2022 **Kur'an-ı Kerim'de zikredilen doğal âfetler ve insan üzerindeki etkileri** Erzincaan Binali Yıldırım Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HAVVA MAKARAOĞLU** 2005 **Depremin dini tutum ve davranışlar üzerindeki etkisi (Düzce il merkezi örneği)** Cumhuriyet Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MAZHAR OYANIK** 2015 **Afet bilinci ve kader ilişkisi: Gümüşhane örneği** Gümüşhane Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ÜMMÜŞERİF GÜLMEZ** 2008 **Deprem felaketi yaşayanlarda dinsel anlamlandırma biçimleri ve tutumlar** Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUHAMMET ALİ ÜNSÜR** 2003 **Darıca Beldesinde deprem önce ve sonrası dini ve sosyal hayat** Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans

Eğitim Öğretim

- **ÖZLEM AKÇİL** 2011 Yeniden düzenlenmiş temel afet bilinci eğitimi programının okul dışı bilim öğrenme ortamında etkililiğinin incelenmesi Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **AŞINA KALKULOĞLU** 2022 Pandemi ve deprem sürecini yaşıyan okul öncesi çocuklarının sosyal- duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlımlıklarının incelenmesi Hasan Kalyoncu Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MESUT AŞIK** 2021 Deprem psikososyal destek çalışmalarında görev alan psikolojik danışman ve rehber öğretmen görüşleri (Malatya ili örneği) İnönü Üniversitesi Yüksek Lisans
- **AHMET YILMAZ** 2004 3 Şubat 2002 Sultandağı depreminin öğrenciler ve öğrenmeleri üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İSMAİL HAKKI TOMAR** 2002 17 Ağustos Marmara Depremi sonrasında farklı meslek gruplarındaki bireylerde görülen stres yaşantıları ve başağıkma davranışları Karadeniz Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUSTAFA TALHA SOYSAL** 2019 8. sınıf fen bilimleri dersinde tematik STEM eğitimi: Deprem örneği Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SERDAR YILMAZ** 2015 Sorgulayıcı araştırma odaklı fen ve teknoloji uygulamaları: Afetten korunma ve güvenli yaşam ara disiplini Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ELANUR YILMAZ** 2014 Okulda öğretim programı ve program dışı etkinlikler yoluyla afet eğitimi: Karşılaştırmalı örnek olay çalışması Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SELMİNAZ ADIGÜZEL** 2007 İlköğretim okul müdürlerinin deprem ile ilgili kriz yönetimine ilişkin yeterlikleri Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SIDIKA EZGİ GENÇOĞLU** 2019 6.sınıf öğrencilerinin doğal afetlere yönelik bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi (KİT) yoluyla incelenmesi Niğe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **EMRAH DOĞAN** 2017 Sosyal Bilgiler dersinde deprem konusunun dijital oyunlarla öğretiminin akademik başarıya etkisi Cumhuriyet Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GONCA TAŞ** 2003 Türkiye’de ortaöğretim kurumlarında doğal afetler (deprem, kütle hareketleri, volkan, don olayı) konularının öğretiminin değerlendirilmesi Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SERAP KUTAY ATAR** 2003 Sosyal bilgiler dersinde deprem konusunu işbirlikli öğrenme yöntemi ile öğretimin etkililiğinin araştırılması Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SUNA MUSAOĞLU** 2022 Zihin yetersizliği olan öğrencilere deprem güvenliği becerilerinin öğretiminde video modellerle öğretimin etkililiği Anadolu Üniversitesi Yüksek Lisans
- **NAZAN DEMİRHAN** 2021 Sosyal bilgiler dersinde afet eğitimi ve yönetimine ilişkin öğretmen görüşleri Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans
- **FATOŞ KAYAARDI** 2020 Ortaöğretim öğrencilerinin afet ve nüfus kavramlarına ilişkin geliştirdikleri metaforların incelenmesi Necmettin Erbakan Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HAVA TAŞKIN** 2020 Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin afet bilgi düzeyleri ve farkındalıkları: Sapanca örneği Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İLYAS KARA** 2018 Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin afet farkındalıkları: Niksar, Erbaa, Taşova ilçeleri örneği Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ŞEYMA ÖZELMACI** 2016 Ortaokul öğrencilerinin afete ve afet hazırlıklarına ilişkin algılarının incelenmesi Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUSTAFA KAÇMAZ** 2014 İlkokul müdürlerinin acil durum yönetimine ilişkin görüşleri (Aydın merkez ilçe örneği) Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ALİ SÖKEN** 2014 8. sınıf öğrencilerinin plaka tektoniği ve deprem kavramlarının anlamalarında kullanılan sabit görsellerin ve animasyonların karşılaştırılması Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **LOKMAN ODABAŞ** 2021 Eğitim kurumları idarecilerinin kriz anında afet ve acil durumlara yönelik yeterliliklerinin değerlendirilmesi: Gümüşhane ili örneği Gümüşhane Üniversitesi Yüksek Lisans
- **FATMA NUR AÇIKGÖZ** 2019 Beşinci sınıf öğrencilerinin yıkıcı doğa olaylarına ilişkin algılarının kelime ilişkilendirme testi (KİT) kullanılarak incelenmesi Niğe Ömer Halisdemir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **CÜNEYT ÇALIŞKAN** 2019 Afet risk azaltımı eğitimi ve yönetimi açısından ilkokul ve ortaokul öğretim programlarının değerlendirilmesi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DİDEM YEŞİL** 2018 İlköğretim düzeyindeki okullarda afet ve acil durum planının içeriği ve mevcut durumunun değerlendirilmesi: Çanakkale ili örneği Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BEKTAŞ SARI** 2016 Türkiye’de afet eğitimi uygulamalarının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **FULYA ÖZTÜRK** 2014 Afetin tanımı ve kapsamı çerçevesinde geliştirilen ölçeğin geniş katılımlı uygulaması Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Lisans

Ekonometri

- **NİHAL ŞAH EZİCİ** 2022 Yöneylem araştırması teknikleri kullanılarak deprem farkındalığını etkin bir şekilde sağlayacak süreçlerin belirlenmesi Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora
- **FURKAN ONUR USLUER** 2021 İstanbul'da beklenen MW 7.5 büyüklüğündeki depremin ardından kurulacak yiyecek tedarik zincirinin ajan tabanlı benzetimle analizi Bursa Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ORHAN GÖZAYDIN** 2013 Dışbükey programlama ile deprem yardım istasyonları lojistik merkezi tespiti: Türkiye örneği Marmara Üniversitesi Doktora
- **MEHMET AKSARAYLI** 2005 Coğrafi bilgi sistemi tabanlı acil afet yönetim sistemi: İzmir ili uygulaması Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora
- **PINAR ÇEVİK** 2019 Finansal depremlerin dalgacık dönüşümü zaman serisi modellemesi ile incelenmesi: BIST 30 uygulaması Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora

Ekonomi

- **FİLİZ DAŞKIRAN** 2016 Kentsel dönüşüm sürecinde deprem riski altında gayrimenkul değerlemesi: Denizli örneği Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Doktora
- **İLKER İNMEZ** 2005 Doğal afetlerin ekonomik etkisi: 17 ağustos 1999 Marmara depremi örneği Kocaeli Üniversitesi Yüksek Lisans
- **KEMAL ÇEBER** 2005 Mali yönüyle afet yönetimi Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans

Gazetecilik

- **MÜGE DEMİR** 2002 Yazılı basında yayınlanan deprem haberlerinin kamuoyuna yansımaları Ege Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İLKER ERDOĞAN** 2005 Ulusal ve yerel gazetelerin haber gündemlerinin karşılaştırılması: Hürriyet ve Yeni Asır gazeteleri örneğinde seferihisar depremi haberlerinin analizi Ege Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ALAHATTİN KANLIOĞLU** 2002 17 Ağustos 1999 Marmara depreminden sonra Türk gazetelerinde kamuoyu oluşturmak açısından fotoğraf kullanımı Ege Üniversitesi Yüksek Lisans

Güzel sanatlar

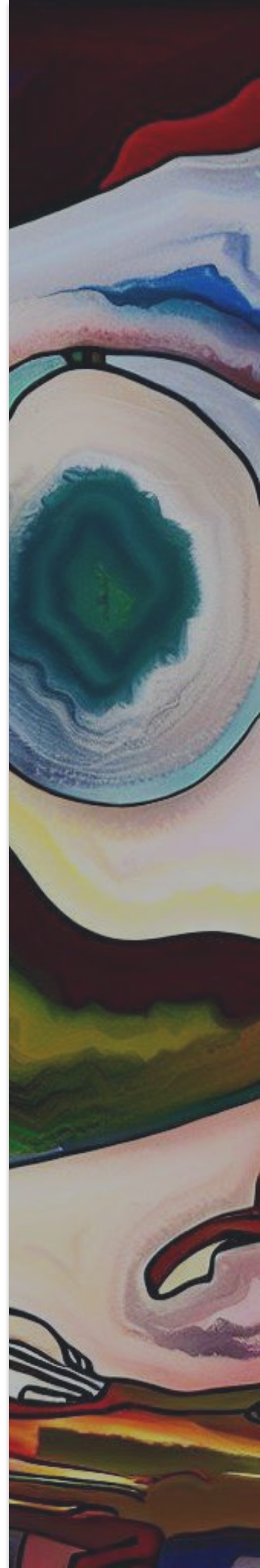
- **GÜLŞAH IRKIÇATAL** 2014 Doğal afetlerin ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin yaptıkları resimler üzerine etkileri (Van ili deprem örneği) Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BURCU BURÇAK ERDAL** 2016 İnfografiğin toplumsal bilinç oluşturmadaki önemi (depremden korunma örneği ile) İstanbul Arel Üniversitesi Sanatta Yeterlik

Halkla ilişkiler

- **SERRA PEHLİVAN** 2002 Türkiye'de sivil toplum kuruluşları: 17/8/1999 depreminde AKUT ve basındaki haberlerin içerik çözümlemesi Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HASAN ALTİNCİK** 2014 Van Depremi sonrasında Erciş halkının kızılaly algısının kurumsal itibar açısından incelenmesi Erciyes Üniversitesi Yüksek Lisans

Hukuk

- **MELİKE ÇOLAKOĞLU** 2022 İdari yargı kararları kapsamında deprem nedeniyle idarenin kusur sorumluluğu Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İLKER ZEYREK** 2019 İdare Hukuku açısından yapı denetimi Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GÜN YAZICI** 2018 6306 sayılı kanun uyarınca riskli yapılar ve yargısal denetim Yeditepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ERTUĞRUL ÇEKİN** 2016 Türk Vergi Hukukunda mücbir sebep Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans

İşletme

- **SERKAN ŞAHİN** 2022 Türkiye de inşaat sektörünün 1999 depremi öncesi ve sonrası karşılaştırılması Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **CEMİL BOZALAN** 2001 Kocaeli bölgesinde deprem sonrası işgören verimliliğinin araştırılması Kocaeli Üniversitesi Yüksek Lisans
- **AHMED İHSAN ŞİMŞEK** 2022 Elazığ ilinde deprem risk analizi ile acil durum tesis yerlerinin seçimine yönelik matematiksel bir model önerisi İnönü Üniversitesi Doktora
- **HATİCE YILDIRIMLI** 2015 Afet yönetiminde afet lojistiği sorunları: Van Depremi örneği Okan Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SONGÜL KURT** 2003 İzmir'de olabilecek deprem veya sel afetinde İzmir kent alanında bulunan hastanelerin karşılaşılabilecekleri sorunların genel bir değerlendirmesi Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DİLEK ERSOY** 2002 Marmara depremi ve konut kooperatiflerine etkileri Anadolu Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HAMDULLAH KÜLTİĞİN KARACAN** 2001 Depremlerde kriz yönetimi ve bir model teklifi Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUSA PALACI** 2000 Deprem sonrası yardım dağıtımına yönelik organizasyon sorunları ve çözümüne yönelik il emniyet müdürlükleri yönelimli model önerisi Kocaeli Üniversitesi Yüksek Lisans
- **FATİH ALPASLAN YILMAZ** 2013 Türkiye'deki büyük depremlerin İMKB'de sektörel etkisinin test edilmesi Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İSMAİL KARAYÜN** 2022 İnsani yardım lojistiğinde gıda ve beslenme ürünlerine yönelik yapay sinir ağları temelli dinamik malzeme ihtiyaç planlaması Maltepe Üniversitesi Doktora
- **SEMİH ŞENGÜL** 2018 Düzce il merkezinde ailelerin 1999 depreminden sonra konut satın alma davranış biçimleri ve bir uygulama Çankaya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İLKAY SOLAK** 2018 Doğal afetlerin pay piyasalarına etkisi Mersin Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ZÜLEYHA YILMAZ** 2016 Güçlendirme / yıkım – yapım kararının belirlenmesine yönelik bir model önerisi Karadeniz Teknik Üniversitesi Doktora
- **FÜSUN GÜNAY ULUGERGERLİ** 2016 Afet tedarik zinciri yönetimi: Bir uygulama İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans
- **TUNCA TABAKLAR** 2012 Doğal afet yönetimi için iş ve insani lojistiğin bütünleşmiş bir çerçevesi İzmir Ekonomi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DİLEK ÖZCEYLAN** 2011 Afetler için sosyal ve ekonomik zarar görülebilirlik endeksi geliştirilmesi: Türkiye'deki iller üzerinde bir uygulama Sakarya Üniversitesi Doktora
- **DİLEK SÜRMEİLİ** 2011 Yapay sinir ağları ile afet yönetiminde sosyal zarar görülebilirlik riskinin belirlenmesi Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ALPER SABRİ YAHŞI** 2008 Afet yönetimi ve Bandırma örneği Akdeniz Üniversitesi Yüksek Lisans
- **UĞUR URKUT** 2002 Kriz dönemlerinde insan kaynakları politikaları Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HİCRAN TIRYAKIOĞLU** 2022 Çok kriterli karar verme teknikleri ile elektrikli otobüslerin afet sonrası etkin kullanımı üzerine ampirik bir çalışma Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUSTAFA ÖZTÜRKEL** 2021 Afet yönetimi, afet lojistiği ve insani yardım lojistiği alanında yapılan tez çalışmalarının bibliyometrik analizi Tarsus Üniversitesi Yüksek Lisans
- **FATİH MÜFTÜOĞLU** 2019 Türkiye'de afet yönetiminde akreditasyon ve standardizasyon sorunları Afyon Kocatepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BURAK GÜLNER** 2016 Afet lojistiği yönetim sürecinde lojistik merkezlerin teşkili ve yer seçimi için örnek uygulama İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Yüksek Lisans

Kamu yönetimi

- **MEHMET YOLCU** 2021 Deprem karakterine göre deprem kültürü ve farkındalık çalışmaları Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **PINAR AYDINÇ** 2016 Doğal afetlerde yaşanan aksaklıklarda mahalli idarelerin rolü: Van depremi örneği İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans

- **UĞUR YAYLA** 2016 **Deprem bilgi düzeyi ve depreme hazırlıklı olma durumu: Erzincan ili Gümüşhane Üniversitesi** Yüksek Lisans
- **HÜSEYİN KOÇAK** 2004 **Bir doğal afet olarak depreme hazırlıklı olma bilinci ve katılım: ABD, Japonya ve Türkiye Afyon ili örneği** Ankara Üniversitesi Doktora
- **ARMAĞAN ÇINAR YOLCU** 2018 **17 Ağustos 1999 depremi ile 23 ekim-9 Kasım 2011 Van depremlerinin kriz yönetimi açısından karşılaştırılması** Gümüşhane Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SEMA İNAN** 2008 **Olası bir deprem sonrasında uygulanacak afet planlarının etkinlik analizi** Kara Harp Okulu Komutanlığı Yüksek Lisans
- **ERSOY KUTLUK** 2011 **Afetlere müdahale için model önerisi: Muhtemel İstanbul depremi uygulaması** Marmara Üniversitesi Doktora
- **CEMAL YILMAZ** 2018 **Afet yönetiminde müdahale ekiplerinin organizasyonunda yaşanan yönetsel sorunlar: Van depremi örneği** Gümüşhane Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HASAN TALAS** 2015 **2011 Van Depreminde merkezi ve yerel yönetimlerin rolü** İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HAYRİYE ŞENGÜN** 2007 **Afet yönetimi sistemi ve marmara depremi sonrasında yaşanan sorunlar** Ankara Üniversitesi Doktora
- **AYHAN ATLI** 2005 **Afet yönetimi kapsamında deprem açısından Japonya ve Türkiye örneklerinde kurumsal yapılanma** Ankara Üniversitesi Doktora
- **EYYÜP YILDIZ** 2020 **Afet sürecinin kaos teorisi ile açıklanması: Deprem örneği** Gümüşhane Üniversitesi Doktora
- **FERDA KOÇ** 2022 **Kamu yönetiminde eşgüdüm kapasitesinin habis sorunlar üzerinden incelenmesi: Elazığ ve İzmir depremleri** Ankara Üniversitesi Doktora
- **CAFER GİYİK** 2016 **Van Depremi örneğinde afet sonrası iskân politikaları** Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUTLU TOKMAK** 2012 **Doğal afetlerde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) etkin kullanımı: Kocaeli ve Van depremi örneği** Adnan Menderes Üniversitesi Yüksek Lisans
- **NAHİDE İŞİL ÇETİNKAYA** 2010 **Kriz ortamlarında devlete duyulan güven (17 Ağustos 1999 Marmara Depremi örneği)** Kocaeli Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İLHAMİ DOĞAN** 2003 **Afet yönetimi mülki idare amirlerinin yetki, görev ve sorumlulukları** Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **M. SERDAR GÜLTEKİN** 2003 **Kriz yönetimi ve kriz yönetiminin doğal afetlerde (deprem) etkinliğinin arttırılmasına yönelik bir öneri (Marmara Depremi'nde TSK uygulamalarının değerlendirilmesi)** Dumlupınar Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HALİS DOĞAN** 2022 **Kolluğun doğa kaynaklı afetlere müdahaledeki rolü: 2020 Elazığ depreminde jandarmanın faaliyetleri örneği** Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yüksek Lisans
- **MERVE YAMAN YÜCE** 2018 **Afetlerde lojistik yönetimi: Çanakkale depremi örneği** Gümüşhane Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BURAK ONKARDEŞLER** 2018 **Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkında 6306 sayılı kanun uygulanması** Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **FATMA NEVAL GENÇ** 2005 **Türkiye'de doğal afet (yıkım) olayları sonrası kent yenileme uygulamaları: 1999 Marmara depremi örneği** Gazi Üniversitesi Doktora
- **İLKER KURTBÖRÜ** 2003 **İstanbul'da afet yönetimi** Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GÖKAY ÖZKAN** 2003 **Türkiye'de afet yönetiminin problemleri 17 Ağustos İzmit Körfezi depremi, 27 Ocak Pülümür depremi ve 01 Mayıs 2003 deneyimleri** Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İBRAHİM ÇATAK** 2019 **Türkiye'de afetlere etkin müdahalede deniz alternatifi önerisi: Afet gemileri** Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GÖKSEL ÖZTÜRK** 2019 **Afet yönetimi politikalarında sivil toplum kuruluşlarının rolleri ve işlevleri: Marmara Bölgesi örneğinde** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **EFKAN GÜLER** 2012 **Afet yönetimi: Cumhuriyet dönemi afet yönetimi mevzuatı ve uygulaması** Gazi Üniversitesi Doktora
- **BİNALİ TERCAN** 2008 **Afet bölgelerinde yeniden yerleştirme ve iskan politikaları: Doğubayazıt afetzede yerleşim alanları uygulama örneği** Ankara Üniversitesi Doktora
- **BARIŞ ÇAKIR** 2007 **Afet ve acil durum yönetimi: Bolu belediyesi örneği** Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ALİ USLANMAZ** 2004 **Kriz yönetimi ve doğal afetlere hazırlık: Düzce deneyimi ve yeni bir model önerisi** Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans

- **ABDULLAH YILMAZ** 2001 Türk kamu yönetiminin sorun alanlarından biri olarak afet yönetimi ve karşılaşılan sorunlar -1999 Marmara Depremi örneği- Cumhuriyet Üniversitesi Doktora
- **DİLEK KAHRAMAN** 2022 Türkiye’de afet yönetiminde Jandarmanın rolü Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yüksek Lisans
- **NAHİDE NUR FALCIOĞLU** 2022 Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin afet yönetim performanslarının değerlendirilmesine yönelik bir analiz: ,İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SAİT ÇİFÇİ** 2021 Çanakkale’de meydana gelmiş olan doğal afetler ve risk azaltma çalışmaları Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DUYGU AKYÜZ** 2020 Kriz ve afet yönetiminde bir STK örneği: Kızılay Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SİNAN TAŞKIN** 2019 Afetlerde arama ve kurtarma yönüyle mağaracılık faaliyetleri Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BULUT DOĞAN** 2016 Afet riski nedeniyle kentsel dönüşüm: İzmir örneği Adnan Menderes Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SELAMİ İŞİK** 2013 Afetlerde il düzeyinde yönetimler arası ilişkiler ve karşılaşılan sorunlar Uşak Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ZEYNEP SEMİHA ÖNER** 2010 Türkiye’de afet yönetimi ve Niğde örneği Niğde Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HAKAN OLGUN** 2006 Afet kaynaklı krizlerin yönetimi: 1999 sonrası İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği Dumlupınar Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HAKAN DEMİR** 2004 Deprem sonrası yerel hizmet sorunlarının çözülmesi aracı olarak Düzce ili afet yönetim planının değerlendirilmesi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **HASAN SOYGÜZEL** 2002 Türkiye’de doğal afetlerde kriz yönetimi (Marmara depremi örneği) Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **NİHAL EKİN ERKAN** 2002 Değirmendere örnek olayı çerçevesinde deprem ve kentsel yönetim Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SÜLEYMAN EKİCİ** 2000 Türkiye’de depremle ilgili faaliyetlerin yönetimi İnönü Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SEVDA DEMİRÖZ YILDIRIM** 2022 Bütünleşik afet yönetiminde ortopedik engelli bireylerin afet deneyimi ve öğrenilmiş dersler Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora
- **EKREM KÜPELİOĞLU** 2022 Bütünleşik Afet Yönetim Sisteminin önemi ve kazanımları Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İBRAHİM KIYMIŞ** 2022 Afet risk algısının afetlerde hazırlık sürecindeki rolü Gümüşhane Üniversitesi Doktora
- **ÖMER YÜCE** 2021 Afet gönüllülerinin motivasyon envanteri: Bursa ili örneği Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **KUBİLAY TUĞLU** 2020 Doğal afetlerle mücadelede sivil toplum kuruluşlarının rolü: Arama Kurtarma Derneği (AKUT) Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MEHMET MERT TÜMTÜRK** 2020 Afet risklerinin azaltılması ile ilgili mevzuatın değerlendirilmesi Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SALİH DOĞRU** 2020 AFAD gönüllülük sisteminin etkin müdahale açısından analizi Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MEHMET ERCAN** 2016 Belediyelerde yapı kontrol işleri: Fatih Belediyesi örneği İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ÖZKAN LEBLEBİCİ** 2004 Doğal afetlerde kriz yönetimi Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **YENER GÜL** 2003 Afet yönetim planlaması ve Türkiye model önerisi Kırıkkale Üniversitesi Yüksek Lisans
- **YUSUF ŞAHİN** 2002 Doğal afet düzenlemeleri ve yerel özerklik Ankara Üniversitesi Doktora

Maliye

- SEVDA AKAR 2013 Doğal afetlerin kamu maliyesi üzerine etkisi: Türkiye örneği Marmara Üniversitesi Doktora
- SÜLEYMAN ELÇİ 2022 İklim değişiklikleri ve doğal afetler bağlamında finansal kriz yönetimi: 2011 yılı Van depremi örneği Kırıkkale Üniversitesi Doktora

Psikoloji

- SERKAN YABACI 2018 17 Ağustos 1999 Gölcük depremini yaşayan yetişkinlerdeki ayrılık anksiyetesi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi Üsküdar Üniversitesi Yüksek Lisans
- YUSUF OKTAY ATILGAN 2016 Van-Erciş Depreminde yakın kaybı yaşamış ergenlerin travma sonrası stres düzeyleri ve yas süreçlerinin incelenmesi Mevlana Üniversitesi Yüksek Lisans
- BÜŞRA BEDİRLİ 2014 Deprem travmasının kronik psikolojik etkileri: Düzce Depremi'nden 14 yıl sonra travma sonrası stres ve depresyon belirtilerinin yaygınlığı ve ilişkili risk faktörleri Haliç Üniversitesi Yüksek Lisans
- MUSTAFA ŞAHİN ÖZDEN 2013 Depreme bağlı travmatik stres ve depresyon belirtilerinin göç ve sosyal destek kaybı ile ilişkisine yönelik çok faktörlü bir inceleme Haliç Üniversitesi Yüksek Lisans
- MEHMET ŞAKİROĞLU 2011 1999 Düzce depremini yaşayanlarda depremin muhtemel olumlu etkileri: Depreme önlem alma davranışı ve travma sonrası gelişim Orta Doğu Teknik Üniversitesi Doktora
- KÜBRA GÜVEN 2010 Marmara depremini yaşayan yetişkinlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile travma sonrası gelişim ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi Maltepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- DUYGU DİZER 2008 Sakarya ilindeki liseli ergenlerin 1999 Marmara depremi sonrası travmayı algılama, sosyal destek sistemleri ve umutsuzluk belirtilerinin incelenmesi Maltepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- AYSEL GÜVERCİN 2006 Depremde anneler ve çocuklarının depresyon düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- ZEYNEP CEREN TANRIDAĞLI 2005 1999 Marmara Depremi yaşayan yetişkinlerde 'mahalle afet gönüllüsü' olmanın psikolojik stres düzeyine ve travma sonrası gelişime etkileri Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- MEHMET ŞAKİROĞLU 2005 Depreme önlem alma davranışını yordayan faktörler Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- EBRU ŞALCIOĞLU 2002 1999 Kocaeli depreminin uzun dönemde psikolojik sonuçları Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- ALİYE EBRU KUBLAY 2001 Bir deprem durumunda çocukların psikolojik durumlarıyla annelerin stres ve başatma yolları Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- HATİCE GÜNEŞ 2001 1999 Marmara depremini yaşayan yetişkinlerde stres düzeyi, başa çıkma stratejileri, strese bağlı gelişme olgusu ve ilgili faktörlerde cinsiyet farklılıkları Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- ÖZLEM KARAIRMAK 2001 Deprem korkularını azaltma programının depremde çocukların korkuları üzerindeki etkileri Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- AHMET MANAP 2000 Deprem yaşantısına sahip olan ve olmayanların başa çıkma davranışları Karadeniz Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- YASEMİN ATAKUMAN 1995 Geçmiş deprem yaşantısı ve deprem tehdidi ile ilgili olarak depreme karşı önlem Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- AYŞENUR GÜNGÖR 2018 Travmanın kuşak aşkın aktarımı: Marmara Depreminde hayatta kalanların bilişsel, duygusal ve davranışsal aktarımının incelenmesi TED Üniversitesi Yüksek Lisans
- EDİZ KURT 2019 Van depremini yaşayan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile travma sonrası stres bozukluğu ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans
- BÜŞRA BAYTAR 2017 1999 gölcük depremini çocukluğunda yaşamış kişilerin kaygı, depresyon ve TSSB düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi Üsküdar Üniversitesi Yüksek Lisans
- EVRİM ALKIŞ DEMİREL 2002 Marmara depremi sonrası Kocaeli ili lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sürekli kaygı düzeyleri Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- MUSTAFA GÖKMEN COŞGUN 2022 2020 İzmir depremini yaşamış bireylerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu belirtileri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yüksek Lisans
- TUĞBA ÇAPAR 2016 1999 Marmara depremlerinin etkilerinin travma sonrası gelişim modeli çerçevesinde değerlendirilmesi Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- MİTHAT DURAK 2002 Deprem yaşamış üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtileri yordamada psikolojik dayanıklılığın rolü Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans

- **NEŞE ÜNER ALKAN** 1998 1 Ekim 1995 Dinar depremini yaşayanların stres reaksiyonları: Stres ve başa çıkmanın bilişsel teori çerçevesinde incelenmesi Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ÖZCAN ELÇİ** 2021 2011 Van depremlerini yaşayanlarda travma sonrası stres ve travma sonrası büyümeyi yordayan faktörler Orta Doğu Teknik Üniversitesi Doktora
- **BETÜL SÜZEN** 2015 1999 Marmara Depremini yaşamış bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi Haliç Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DÜNYA ÖZGENTÜRK AYAKSIZ** 2004 1999 Gölcük depremi sonrasında çocuk ve ergenlerde travma sonrası stres bozukluğu, sürekli kaygı ve depresyon düzeylerini yordayan değişkenler İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GÖZDE İKİZER** 2014 Van, Türkiye depremlerini yaşayanlarda psikolojik dayanıklılık ile ilişkili etkenler Orta Doğu Teknik Üniversitesi Doktora
- **ILGIN GÖKLER** 2001 1999 Marmara Depreminde travma sonrası stres belirtilerini yordalayan değişkenler: Travmatik yaşantılara maruz kalma ve başa çıkma Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DENİZ YÜCEL** 2001 Çocukların afete karşı tepkileri 1999 İzmit depreminin etkilerinin çocuklarca, ebeveynlerince ve projektif yöntemler yoluyla değerlendirilmesi Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SİMAY SELLİ** 2021 Elazığ depremini yaşayan bireylerde çocukluk çağı travmalarının psikolojik sağlık üzerindeki etkilerinin incelenmesi İstanbul Okan Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ÖZLEM KARAIRMAK** 2007 Deprem yaşamış bireylerde psikolojik sağlamlığa etki eden kişisel faktörlerin incelenmesi: Bir model test etme çalışması Orta Doğu Teknik Üniversitesi Doktora
- **TUNCAY AYAS** 2003 17 Ağustos Marmara depremine maruz kalan ilköğretim 7 ve 8. sınıf öğrencilerinde görülen korkular ve bu korkuların psikolojik belirtilerle ilişkisi Karadeniz Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **EVREN KURT** 2001 Bir doğal felakette dinadamlığın, kişilik faktörlerinin ve sosyal sorumluluk davranışlarının spontan olmayan yardım etme davranışı üzerindeki etkileri Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ZEYNEP ARMAZ** 2001 Acute stress reactions and dissociation in earthquake survivors Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **PAKİZE ASENA YURTSEVER** 2002 Deprem travması yaşamış yetişkinlerde travma sonrası stres bozukluğu ile savunma mekanizmalarının ilişkisi İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ELENA GİZEM POZAM** 2022 Afet sonrasına yönelik psikolojik ilk yardım uygulaması'nın geliştirilmesi ve uygulanması İstanbul Bilgi Üniversitesi Yüksek Lisans

Sağlık kurumları yönetimi

- **MUSTAFA İŞİK** 2004 Hastane çalışanlarının acil durumlarda yardım çağırma bilgisinin ve afete hazırlık durumlarının araştırılması Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BENGÜ ÖZKARA UYSAL** 2022 Olağanüstü durum ve afetlerde hastane ve sağlık çalışanlarının hazırlık düzeyleri değerlendirmesi üzerine ampirik bir çalışma İstanbul Esenyurt Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SAMET DİNÇER** 2019 Olağanüstü durumlarda hastane yönetimi İstanbul Medipol Üniversitesi Yüksek Lisans

Sigorta

- **ALİ ÜNAL** 2004 Doğal afet sigortacılığının Türkiye ve dünyadaki uygulaması Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SEDAT KEREM SAĞLAM** 2021 Doğal afet sigorta türü olarak zorunlu deprem sigortasının toplumdaki farkındalığı: İstanbul örneği Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SEDAT KARATAŞ** 1993 Ülkemizde deprem sigortası ve deprem sigortasında fiyatlandırma Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans

Siyasal Bilimler

- **SEZA ERAYDIN** 2016 Van depremi sonrası yoksulluk ve dışlayıcılığın yeniden üretimi Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **YUSUF ÖZTÜRK** 2018 Doğal afetlerle mücadelede İstanbul ili Sarıyer ilçesi örneği İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans

Sosyal hizmetler

- **TARIK TUNCAY** 2003 Afetlerde sosyal hizmet-17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 KLASIM 1999 Bolu-Düzce depremleri sonrasında sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilen meslek uygulamaların incelenmesi Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SAFİYE CABA** 2002 Deprem bölgesinde prefabriklerde kalan üniversite öğrencilerinin sorunları ve beklentileri (Bolu örneği) Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **EMSAL İBİŞ** 2014 Afetlerde medikal kurtarma ve sosyal hizmet ilişkisi Yalova Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MERİÇ RAMAZANO** 2016 Türkiye’de afet ve acil durumlar sonrası yürütülen psikososyal müdahalelerin analizi ve psikososyal müdahale önerisi Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUHARREM SERHAT** 2021 Türkiye’de 1999 Marmara Depremi’nden itibaren afet ve acil durumlarda psikososyal destek uygulamalarının gelişimi Bitlis Eren Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DUYGU ŞAVUR TANRIVERDİ** 2018 Türkiye’de acil durumlarda çocuk koruma sisteminin değerlendirilmesi İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SÜLEYMAN DEMİREL** 2001 Türkiye’de rehabilitasyon hizmetlerinin yeniden yapılandırılmasında sosyal rehabilitasyonun önemi ve işlevi Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **NİHAL GÜLELÇİN** 2019 Doğal afetlerde sosyal çalışmacının görevlerinin değerlendirmesi Üsküdar Üniversitesi Yüksek Lisans

Sosyoloji

- **FATMA NUR YETİŞKİN** 2022 Toplumsal hafıza ve mekan ilişkisi bağlamında deprem: Erzincan ili örneği Giresun Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SEVDA TAŞKIN** 2019 Bir hafıza çalışması: Kolektif bellek üzerinden 2011 Van depremlerine bakmak Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BELDE BAYINDIRLI** 2016 Van depremi sonrası geçici barınma çözümleri (Bir örnek olgu olarak konteyner kentler ve bu kentlerde kalan ailelerin yaşadıkları sosyal ve ekonomik sorunlar üzerine bir çalışma) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **EMİNE BENGÜ KAZANCI** 2003 Dinar depreminin sosyo-ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi ve deprem bilincinin geliştirilmesi Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans
- **NİSBET GAMZE TOKSOY** 2000 17 Ağustos 1999 Marmara depremi sonrasında sivil toplum kuruluşlarının rolü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yüksek Lisans
- **YEKBÜN ÖZAYDIN** 2017 2011 Van depremleri sonrası kalıcı afet konutlarındaki yaşam koşulları üzerine sosyolojik bir araştırma Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **EVREN BALTA** 1998 Deprem ve sosyal değişimi: Dinar örneği Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GÜLSÜM KİŞİ** 2022 Deprem sosyolojik boyutu: 2020 Elazığ depremzedeleriyle yapılan niteliksel bir araştırma Maltepe Üniversitesi Yüksek Lisans
- **BERAT YOLDAŞ** 2014 Düzce’deki yerel derneklerin merkezi afet yönetimi planlarına asimetric işlevsel denklemler olarak katılımı: Luhmann’cı bir bakış açısı Orta Doğu Teknik Üniversitesi Doktora
- **MERT ABDULLAH KARAOĞLU** 2019 2017 Ayvacık depreminde afetzedelerin yardım alma ile ilgili durumları Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SERDAR DOĞUSAL** 2005 Doğal afetler ve kurumsal yapılaşma (değişme) Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MURAT HATİPOĞLU** 2002 Sosyal dayanışma bağlamında 17 Ağustos Depremi (Yalova örneği) Dumlupınar Üniversitesi Yüksek Lisans
- **KADER AYTOĞAN** 2022 Deprem kentsel etkilerine genel bir bakış: İstanbul/Beylikdüzü ilçesi örneği Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans
- **AYŞE SERDAR** 2002 Türkiye’de sivil toplum örgütleri (STÖ): STÖ’lerin perspektifinden devletle ilişkiler ve Marmara Depremi örneği Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SERAP AY** 2022 Deprem mağduru yaşlılarda mekân aidiyeti: Elazığ ili örneği Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İBRAHİM ADAYIŞ** 2020 Doğal afet eğitimi kapsamında arama kurtarma faaliyetlerine sosyolojik bir bakış: Van ili örneği Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **CANSU ERTÜRK** 2018 Türkiye’de konutun sosyal politikası: 2011 depremi sonrası Van örneği Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İBRAHİM YOLCU** 2004 Adapazarı’nda, 17 Ağustos 1999 depremi sonrası yoksulluk Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans
- **GONCAGÜL GÜLTEKİN ÖZBAYRAM** 2018 Doğal afetler ve yerel topluluk liderleri: Balıkesir örnek olay incelemesi Balıkesir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ESRA ASLAN** 2017 Kentsel dönüşüm sürecinin bireylerin gündelik hayat pratikleri üzerindeki etkisi: Esenler Turgut Reis mahallesi örneği Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans

Şehircilik ve bölge planlama

- **MÜGE GÜRSOY** 2013 **Deprem odaklı planlama yaklaşımı 'Bursa- Gemlik örneği'** Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MİKAIL AKILLI** 2019 **6306 sayılı kanun kapsamında yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarında süreç yönetimi; İstanbul - Esenler örneği** Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **İBRAHİM AKDOĞAN** 2013 **Kentsel dönüşüm çerçevesinde kentsel rehabilitasyon ve Sakarya Akıncılar Mahallesi örneği** Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **UMUT EKŞİ** 2018 **Şehirleşmede yerel yönetimlerin etkisi ve kentsel dönüşüm uygulamaları** İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ALİ AKTAŞ** 2014 **Avrupa Kentsel Şartı bağlamında yaşam kalite arayışları: Tozkoparan örneği** Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MEHMET SİDDİK SÖNMEZ** 2013 **Afet riski altındaki tarihi ve kültürel alanlarda kentsel yenileme politikalarına Beyoğlu üzerinden yaklaşım** Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans

Tarih

- **ÖVÜNÇ ŞAHİN** 2021 **Likya bölgesi deprem tarihi** Akdeniz Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SAMET ÖZDOĞAN** 2021 **1950-1980 yılları arasında Türkiye'de depremler ve bunun iktidar-muhalefet ilişkilerine yansımaları** İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MUHAMMET ALİ ORUN** 2021 **Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu'da etkili olan depremler (1923-1983)** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans
- **YALÇINER DENLİ** 2018 **Türkiye'de depremler (1928-1950)** Kafkas Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DENİZ ARAS** 2013 **Edirne'de 1912 Marmara depremi ve afet yönetimi** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ZEHRA İRKİN** 2022 **Osmanlı Türkiye'sinde depremler ve afet yönetimi (1900-1923)** Aksaray Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ÖZLEM KİNAŞ** 2019 **Orta Bizans dönemi tarihlerinde doğal afetlerin tasviri (867-1204)** Boğaziçi Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ASLI ARSLAN** 2003 **Türkiye'de tabii afetler (1923-1950)** Fırat Üniversitesi Yüksek Lisans
- **ÖZGÜR ŞAHAN** 2019 **1923-1960 yılları arasında yaşanan doğal afetlerin Türk dış politikasındaki rolü (depremsel-çekirge afetleri)** Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Yüksek Lisans
- **DUYGU AKYÜZ** 2018 **M.Ö. 2. Binyıl Anadolu coğrafyasında yaşanmış doğal afetler ve salgın hastalıklar** Sinop Üniversitesi Yüksek Lisans
- **MESUT AYDIN** 2018 **1808-1839 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde doğal afetler** Sinop Üniversitesi Yüksek Lisans
- **SELMA TURHAN SARIKÖSE** 2013 **XIX. yüzyılda Çukurova'da doğal afetler ve salgın hastalıklar** Selçuk Üniversitesi Doktora

Ulaşım

- **ÖMER FARUK MUTLU** 2014 **Afete duyarlı kentsel planlama ve dönüşüm süreci; Bahçelievler örneği** Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans

Bu sayıda emeği geçenler

Ahmet Can Bilgin

Öğr. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

Ahmet Furkan Süner

Arş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Ali Kemal Çınar

Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi

Alp Ergör

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Aytül Ayşe Cengiz

Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İİBF, Yönetim ve Çalışma Psikolojisi Anabilim Dalı

Barış Baklan

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Betül Durmaz Yurt

Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Bülent Kılıç

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Cenk Umur

Psikolog, Eskişehir İl Sağlık Müdürlüğü

Fatma Levent

Doktorant, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Gülşah Özşirin

Çocuk Gelişimci, Bahçelievler İlçe Sağlık Müdürlüğü

Hasan Yeniçirak

Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Bu sayıda emeği geçenler

Mahir Petekaya

Viyana Üniversitesi Psikoloji son sınıf ğrencisi. Amatör belgesel fotoğrafçısı.

Mmta Peker

Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Emekli ğretim ğretim yesi

Nuray zglnar

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, ğretim yesi

Ömer Karahan

Eskişehir Anadolu Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Sosyoloji A.B.D. Doktorant

Pınar Okyay

Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı ğretim yesi

Selman Vefa Yıldırım

Prof. Dr., ocuk Kardiyoloğu

Serap Kahraman

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü

Tufan Fırat Göksel

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği İzmir Şube Başkanı

Türkay Baran

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü

Yusuf Ekici

Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi

HALK SAĞLIĞI ve SOSYAL BİLİMLER ÇALIŞMA GRUBU HASUDER Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni (SoSa)

Yazı Kabul Kuralları

Gönderilen yazılar Baş Editör, Editör Kurulu ve Düzenleme Kurulu tarafından benzerlik (intihal), biçim, yazım kuralları ve SoSa bülten amaçlarına uyum açısından içerik değerlendirmesi yapıldıktan sonra basıma uygun olanlar sıraya konularak yayımlanır. Yazılarınızı aşağıdaki formata uygun hazırlayıp, intihal açısından kontrol edip sosabulthenasuder@gmail.com adresine gönderebilirsiniz.

1. Yazılar Word formatında (.doc/.docx) en fazla 2500-3000 kelime olarak gönderilmelidir.
2. Yazı başlığı metin ile birlikte gönderilmeli ve dokümanın en başında ayrıca belirtilmelidir. Örn: “Başlık: Yazı Hazırlama Kuralları”
3. Yazar/yazarlar isimleri ile kurumları arasında virgül konarak başlıktan hemen sonra eklenmelidir. Her yazar için satır başı yapılmalıdır.
Örn: “Yazarlar:
Ceren Doğa, Dokuz Eylül Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Ahmet Acar, Türk Tabipleri Birliği”
4. Bütün dokümanda aynı yazı tipi kullanılması zorunludur. Yazılar herhangi bir yazı tipi (Calibri, Arial, Times New Roman vb.) kullanılarak gönderilebilir.
5. Tüm dokümanda yazı tipi boyutu 12 punto olmalıdır.
6. Yazı metni içindeki konu başlıkları (varsa) kalın (bold) karakterde satır başı yapılarak yazılmalıdır.
7. Metin içindeki önemli sözcükler, dikkat çekmek amacıyla kalın (bold) olarak yazılabilir.
8. Yazarlar isterlerse, metin içinde çerçeveli bir kutu sınırlarında, konu ile ilgili bir ayrıntıyı açıklayabilirler, bir cümleyi öne çıkartabilirler. (Örneğin, bir deneyim, bir alıntı paylaşılması vb.)
9. Metin içine fotoğraf, şekil, grafik, tablo eklenebilir.
10. Tablo, şekil ve fotoğraflar metin içindeki sıraya göre Arabi rakamlarla numaralandırılmalıdır. Her tablo, şekil ve fotoğrafın tek başına anlamı olan ve hemen altına yerleştirilmiş bir başlığı olmalıdır.
11. Fotoğraf, şekil, grafik benzeri ekler en az 72 dpi çözünürlük standardında olmalıdır. Bu eklerin Word dosyasından ayrı olarak da gönderilmeleri tercih edilmektedir. Fotoğraf, şekil, grafik benzeri ekler başkalarından alıntı ise izin alınarak, kaynak gösterilerek gönderilmelidir.
12. Kaynak gösteriminde APA 7 standartları (<https://apastyle.apa.org/>) kullanılmalıdır.
 - Tablo, şekil ve fotoğrafların hemen altında belirtilmelidir.
 - Metnin sonunda kaynaklar listesi bulunmalıdır.

Fotoğraf: Mahir Petekkaya, Hatay, Şubat 2023

f/4.2, 1/640, 45 mm